

Kokoomus ja kommunismin uhka
puolueen antikommunismi vuoden 1929 eduskuntavaalitaistossa

Jaakko Turpeinen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Poliittinen historia
Pro gradu -tutkielma
Tammikuu 2011

Sisältö

1. Johdanto	4
1.1. Tutkimustehtävä.....	4
1.2. Teoreettinen viitekehys: toiseus ja identiteetti	7
1.3. Aikaisempi tutkimus	12
1.4. Lähteet ja metodi.....	15
1.5. Käsitteistä ja tutkimuksen rakenteesta	17
2. Valkoinen Suomi ja vuoden 1918 perintö.....	20
2.1. Sisällissodan jakama yhteiskunta 1920-luvulla	20
2.2. Valkoisen Suomen viholliskuvat ja kokoomuksen identiteetti 1920-luvulla.....	25
3. Sisäpoliittinen taitekohta 1929.....	32
3.1. Rikkinainen sisäpolitiikka ja parlamentarismin kriisi.....	32
3.2. Antikommunismi ja parlamentaarinen demokratia: kansalaisoikeuksien väärinkäyttö?	36
3.3. Kahtiajakautunut kokoomus: aitosuomalainen nuoroikeisto ja maltilliset vanhasuomalaiset	38
3.4. Muiden puolueiden suhtautuminen kokoomukseen ja antikommunismiin.....	41
3.5. Kommunistit suomalaisessa vasemmistossa	43
4. Kokoomuksen antikommunismi eduskuntavaaleissa 1929.....	46
4.1. Valmistautuminen vaaleihin	46
4.2. Antikommunismin sisältö – miten uhkaa perusteltiin?.....	54
4.2.1. Kommunismin voimistuminen ja kumousuhka	54
4.2.2. Suomi läntisen sivistyksen etuvartiona	56
4.2.3. Ulkopoliittinen turvallisuus ja puolustuskysymys	59
4.2.4. Kristinuskon puolustaminen, moraalinen siveellisyys ja huliganismi	64
4.2.5. Muiden puolueiden välinpitämättömyys kommunismin ehkäisemisessä	68
4.2.6. Työmaaterrori ja lakkoilu.....	73
4.3. Antikommunistinen retoriikka	78
4.4. Vaalien jälkeen: kasvava turhautuminen ja maltillinen konservatismi.....	83
5. Pohdintaa: kokoomus ja kommunismin uhka	87
6. Lähteet.....	91
Liitteet	98

Lyhenteet

AKS – Akateeminen Karjala-Seura

EK – Etsivä Keskuspoliisi

HS – Helsingin Sanomat

Komintern – Kommunistinen internationaali

Pk – Pääkirjoitus

PTA – Porvarillisen työn arkisto

Ptk – Pöytäkirja

RKP – Ruotsalainen kansanpuolue

SAK – Suomen ammattiyhdistysten keskusliitto

SDP – Suomen Sosialidemokraattinen puolue

SKP – Suomen kommunistinen puolue

SSTP – Suomen sosialistinen työväenpuolue

STPV – Suomen työväen ja pienviljelijäin vaaliliitto

US – Uusi Suomi

1. Johdanto

1.1. Tutkimustehtävä

Tämä tutkimus kohdistuu Suomen oikeistokentän maltillista enemmistöä edustaneen Kansallisen Kokoomuspuolueen kommunisminvastaisuuteen 1920-luvulla, tarkemmin ottaen vuoden 1929 eduskuntavaaleihin. Antikommunismi oli leimallista koko porvarilliselle rintamalle 1920-luvun Suomessa. Tälle sisällissodan voittaneelle valkoiselle Suomelle itänaapurissa tapahtunut bolševikkien valtaannousu merkitsi uuden ideologisen vihollisen esiinnousua. Vihollinen ei näyttäytynyt vaarallisena ainoastaan ulkopoliittisesti, vaan myös sisäpoliittisesti: Neuvosto-Venäjältä kommunismin nähtiin tunkeutuvan Suomeen ja tähtäävän porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen romahduttamiseen.

Venäjän pelko, ja jopa viha, yhdistettynä kommunismin pelkoon tunkeutui porvarillisten puolueiden – kokoomuksen, edistyspuolueen, RKP:n ja maalaisliiton – ohella syvälle suomalaiseen yhteiskuntaan. Erilaiset kansanliikkeet, seurat ja järjestöt, kuten Suojeluskuntajärjestö, Akateeminen Karjala-Seura (AKS), Suomen Suojelusliitto ja lapuanliike nousivat voimakkaasti kommunismia ja Neuvosto-Venäjää vastaan 1920- ja 1930-luvuilla. Näistä viimeinen on noussut historiankirjoituksessa selvästi yli muiden ja saanut pääroolin aikakauden antikommunistisuutta ja äärioikeistolaisuutta kuvaavassa tarinassa. Tyypillisesti tutkijoiden mielenkiinto on kommunismin- tai venäläisvastaisuutta tutkittaessa kohdistunut äärioikeistoon tai yllä mainittuihin järjestöihin ja seuroihin, joissa antagonismi on ollut vahvasti esillä.¹ Puolueiden antikommunismi on sotienvälisellä ajalla ollut monissa puoluehistorioissa ja muissa tutkimuksissa lähinnä sivujuonteena.

Olen valinnut tarkasteltavaksi ajanjaksoksi vuoden 1929 eduskuntavaalit, joissa kokoomus käynnisti hyvin kommunisminvastaisen vaaliohjelman. Vaalit olivat kokoomukselle puoluepoliittisesti vuoden tärkein tapahtuma, joihin lähdettiin vaikeasta alkuasetelmasta kiireisellä aikataululla. Uskon, että vaaleja edeltävää keskustelua tarkastelemalla voidaan saada selville keskeisiä puoluetta 1920-luvulla yleisemmin kuvaavia piirteitä ja selventää sen suhdetta kommunismiin. Pitää kuitenkin muistaa, että vaalipropaganda tähtää lähes yksinomaan äänestäjien mobilisoimiseen ja vaalivoittoon

¹ Vesikansa, Jarkko: "Kommunismi uhkaa maataamme". Kommunisminvastainen porvarillinen aktivismi ja järjestötoiminta Suomessa 1950-1968. Helsingin yliopisto, Helsinki 2004, 13.

eikä siten välttämättä kuvaa todellisia käsityksiä. Tämä koskee erityisesti julkaistua materiaalia ja sanomalehtikirjoittelua.

Vaikka tutkimukseni fokusoituu vaaleihin ja niissä ilmenevään antikommunismiin, on mahdotonta ymmärtää kommunisminvastaisuuden ydintä ilman perusteellista katsausta sisällissodan muokkaamaan yhteiskuntaan kokoomuspuolueen näkökulmasta. Puoluehan perustettiin sodan jälkeen joulukuussa 1918 ja sen poliittis-kansallinen identiteetti sai varsinaisen sisältönsä vuosikymmenen mittaan.

Tutkimuskysymykseni liittyvät juuri tämän identiteetin ja kommunisminvastaisuuden yhteyteen: miten kokoomuspuolueen suhtautuminen kommunismiin kytkeytyi, yhtäältä, oman porvarillisen poliittis-kansallisen identiteetin puolustamiseen, ja toisaalta, vuonna 1929 vallitseviin poliittisiin oloihin, jolloin muun muassa parlamentaarinen järjestelmä herätti laajaa epäluottamusta, kokoomus ajautui sisäiseen kriisiin ja kommunistien kumoustavoite korostui suomalaisessa julkisuudessa? Etsimällä vastauksia näihin kysymyksiin pyrin selittämään mistä osakokonaisuuksista antikommunismi koostui, miten uhkaa muokattiin ja perusteltiin. Mielestäni tärkeää ja mielenkiintoista on miettiä, kuinka kommunisminvastaisuus ilmeni ikään kuin vastauksena muihin yhteiskunnallis-poliittisiin ongelmiin ja turhautumiin.

Antikommunismi on varteenotettava tutkimuskohde etupäässä sen monisäikeisyyden vuoksi. Sotienvälisessä Suomessa ideologinen jako oli karkeasti piirretty sosialistien ja porvarien välille, vaikka tietysti sävyeroja oli niin eri puolueiden välillä kuin niiden sisälläkin. Tämän ideologisen jaon mukaan kommunismin pelko tunkeutui joka puolelle yhteiskuntaa ja yhdistyi hyvin moneen erilaiseen ilmiöön. Tarkastelemallani ajanjaksolla kevätkesällä 1929 kokoomus näki kommunismin mm. seuraavasti: Kommunismin nähtiin rappeuttavan yhteiskunnallisen moraalin ja siveellisyyden sekä syrjäyttävän kristillisen uskonnon. Se näyttäytyi samassa valossa kuin ajalle tyypillinen niin kutsuttu huliganismi. Sen tiedettiin tähtäävän porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen ja demokratian kukistamiseen, joten sen uskottiin jäytävän omalta osaltaan heikkoon tilaan vajonnutta parlamentaarista järjestelmää. Valtaamansa ammattiyhdistysliikkeen kautta sen nähtiin pyrkivän lakkoilulla ja "valkoisen työväen" sortamisella estää suomalaisten "työnvapaus" ja horjuttaa työmarkkinoita ja ulkomaankauppaa. Kommunismin uhka, joka oli lähes täysin yhdistettävissä Neuvostoliittoon, ilmeni myös ulkopoliittisena uhkana ja nosti antikommunistisuuden esille käsiteltäessä

maanpuolustuskysymystä. Kokoomuksen poliittis-kansallisen identiteetin pönkittämisen kannalta kommunismi yhdistyi venäläisvastaisuuteen ja käsitykseen Suomesta lännen itäisimpänä etuvartiona idän kulttuuria vastaan.

Kuten hyvin on tunnettua, lapuanliikkeen esiinnousun jälkeen loppuvuodesta 1929 vuosiin 1930–1932 asti antikommunismi saavutti huippunsa, myös kokoomuksessa. Lapuanliikkeen radikaalin linjan takia antikommunismi alkoi näyttäytyä erilaisessa valossa – siitä tuli rasite, mitä se ei ollut ollut vielä missään suhteessa ennen vuotta 1930. Tässä tutkimuksessa halutaan pysyä kansanliikettä edeltäneessä ajassa, koska mielestäni on tärkeää ymmärtää maltillisten oikeistokonservatiivien rooli kommunisminvastaisessa rintamassa – leimasiko heidän toimintaansa maltillisuus ja mikä oli heidän suhteensa valkoisen Suomen antikommunismiin, joka sitten vuoden 1930 puolella lähestulkoon räjähti silmille lapuanliikkeen painostaessa hallitusta. Tässä tutkimuksessa kokoomuksen maltillisuus ja konservatiivisuus ovat eräänlainen sivujuonne, jonka avulla syvennetään käsitystä puolueen arvoista ja tavoitteista – siis sen identiteetistä. Aikarajaukseeni vaikutti myös se, että valtaosa kommunisminvastaisesta tutkimuksesta kohdistuu 1930-luvun alkuun; tämän viimeksi mainitun ajanjakson mukaan ottaminen – jolloin olisi ollut tarpeellista tarkastella mm. maltillisen oikeiston suhdetta äärioikeistoon ja kommunistilakien merkitystä – olisi kaiken lisäksi paisuttanut tutkimusta liiaksi.

Tutkimus lukeutuu aatehistorialliseen traditioon, sillä tarkoitukseni on kuvata ja selittää ideologista kommunismin vastustamista ja sen merkitystä. Kronologinen tapahtumahistoria on tässä tutkimuksessa sivuosassa. Tutkimusta kannattelevia teemoja ovat kommunismi toisena ja viholliskuvana, kokoomuksen poliittis-kansallinen identiteetti sekä antikommunismin suhde vuoden 1929 sisäpoliittiseen murrokseen. Puolueen identiteetin selittämisen kannalta kiinnitän huomiota, en ainoastaan toiseuden merkitykseen, vaan myös puolueen kannalta merkittäviin tapahtumiin sisällissodasta ja monarkismin tappiosta sisäpoliittisiin vaikeuksiin sekä omaan puoluepoliittiseen kriisiin. Tärkeää on tämän lisäksi miettiä, kuten sanottua, porvareille ja konservatiiveille tyypillistä aaterakennelmaa.

Toiseuden tutkiminen ja viholliskuvat liittyvät saumattomasti yhteen. Suomessa ehkä tutkituin viholliskuva on liittynyt Venäjään ulkoisena vihollisena.² Oikeiston ja porvarien näkökulmasta Venäjä ja kommunismi on Neuvostoliiton 70-vuotisen historian aikana mielletty samasta sukupuusta lähtöisin oleviksi vihollisiksi, joiden on koettu uhkaavan Suomen kansallista olemassaoloa. Samankaltaiset viholliskuvat ovat olleet tavanomaisia kaikissa Neuvostoliiton läntisillä rajoilla sijaitsevilla maissa, joissa myös kommunismin torjuntayritykset 1920- ja 1930-luvuilla saivat yhtäläisiä piirteitä.³ Yleisemmällä tasolla Venäjän ja lännen vastakkainasettelu ja molemminpuolisten viholliskuvien olemassaolo on ollut vuosisatainen ilmiö⁴ ja näyttää olevan edelleen ajankohtaista.⁵

1.2. Teoreettinen viitekehys: toiseus ja identiteetti

Tässä tutkimuksessa teoreettisena apuneuvona on hedelmällistä hyödyntää 1990-luvulla kasvavan mielenkiinnon kohteeksi noussutta toiseuden tutkimusta, sillä antikommunismissa oli kyse klassisesta "me vastaan muut" -asetelmasta ja viholliskuvien tuottamisesta. Toiseus liittyy erottamattomasti identiteettiin. Identiteettipolitiikkaa ja toiseus-problematiikkaa tutkivien eräänlaiseksi perusteesiksi on vakiintunut käsitys identiteetistä, joka syntyy vuorovaikutuksessa "minuuden" ja "toisen" välillä. Toisin sanoen, oman identiteetin luomiseen – kysymykseen "kuka minä olen?" – tarvitaan välttämättömänä osana joku vastakohta, käsitys siitä, "kuka minä en ole".⁶

Käsitteenä identiteetti on monimutkainen ja vaikea määritellä kokonaisvaltaisesti. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista ottaa osaa identiteettien ympärillä käytävään keskusteluun kuin pintapuolisesti. Identiteetin sijaan monet historioitsijat ja yhteiskuntatieteilijät ovat puhuneet esimerkiksi mentaliteeteista, aatemaailmasta, ideologiasta tai yksinkertaisesti tietystä ajattelutavasta – usein ilman tarkempaa

² Venäläisvastaisuudesta ks. esim. Karemaa, Outi: Vihollisia, vainoojia, syöpäläisiä. Venäläisviha Suomessa 1917-1923. SHS, Helsinki 1998; Immonen, Kari: Ryssästä saa puhua... Neuvostoliitto suomalaisessa julkisuudessa ja kirjat julkisuuden muotona 1918-39. Otava, Helsinki 1987.

³ Hyvämäki, Lauri: Kommunisminvastaisen lainsäädännön synty ja Lapuanliike. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.): Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919-1939. Historian aitta XVI. Wsoy, Porvoo 1964, 145-146.

⁴ Esim. Neumann, Iver: Uses of the Other. "The East" in European Identity Formation. University of Minnesota Press, Minnesota 1998, 161-163; Harle, Vilho: The Enemy with a thousand faces. The Tradition of the Other in Western Political Thought and History. Praeger, London 2000, 68-71.

⁵ Esim. Luukkanen, Arto: "Epäluulon ilmapiiri kalvaa Venäjän ja lännen välejä" (s. D4). HS 1.8.2010; Salomaa, Markku: "Venäjä pitää kiinni vanhoista viholliskuvista" (pk.). HS 14.2.2010.

⁶ Harle 2000, 10, 15, 21.

käsitteiden avaamista. Ennen kuin esittelen tässä tutkimuksessa käytettävän identiteetin määritelmän, on tarpeellista pohtia sitä, kuinka eräät tutkijat ymmärtävät identiteetin ja toiseuden vankan siteen.

Tunnettu identiteetin tutkija Stuart Hall esittelee keskeisiä seikkoja eroavaisuuksien merkityksestä eli siitä, miksi erot ja vastakohtaisuudet ovat tärkeitä merkityksen synnylle ja siten oleellisia identiteetin rakennusaineita. Niin lingvistiikasta, psykologiasta kuin antropologiastakin kumpuavat teoriat painottavat eroavaisuuksien välttämättömyyttä, koska ilman niitä merkityksien rakentaminen on mahdotonta.⁷

Tämän tutkimuksen kannalta erityisesti antropologinen selitysmalli on kiintoisa. Émile Durkheimin ja Claude Lévi-Straussin tutkimuksia jatkaneen Mary Douglasin edustaman mallin mukaan kulttuurit pyrkivät antamaan asioille merkityksiä järjestelemällä niitä erilaisiin luokittelujärjestelmiin, joissa binaariset vastakohdat ovat keskeisiä, koska luokittelu edellyttää selvärajaista eroa asioiden välille. Douglasin mukaan kulttuureille ja niiden identiteeteille on tärkeää säilyttää asioiden kategorisoidut paikat; ongelmia sen sijaan ilmenee, jos jokin on "poissa paikoiltaan". Esimerkiksi puutarhassa oleva lika on hyväksyttyä, mutta samanlainen lika makuuhuoneessa aiheuttaa toimenpiteitä, koska se järkyttää symbolista kategorisointia. Tämä selitysmalli painottaa, että "symboliset rajat [ovat] keskeisiä kaikelle kulttuurille. Erojen merkitseminen johtaa rivistöjen symboliseen sulkemiseen, kulttuurin pönkittämiseen ja kaiken epäpuhtaaksi ja epänormaaliksi määritellyn leimaamiseen ja sulkemiseen sen ulkopuolelle".⁸

Kokoomuksen poliittis-kansallisen identiteetin rakentaminen, johon kuuluivat kommunismin ja Venäjän vastustaminen, hyödynsi juuri tämänkaltaista poissulkemista, binaaristen vastakohtien korostamista (puhdas valkoinen aate vs. mätä turmeleva kommunismi) sekä yksioikoista leimaamista ja stereotyyppittelyä.

Hall kuvailee, kuinka stereotyyppittelyssä yksinkertaistetaan kohde helposti muistettavaksi ja yleisesti tunnetuksi, jonka jälkeen kuvaa liioitellaan, pelkistetään ja lopuksi se ikuistetaan muuttumattomaksi. Tätä prosessia seuraa "kahtiajakaminen", jossa erotetaan normaali ja hyväksyttävä epänormaalista ja epämiellyttävästä, ja jälkimmäinen suljetaan ensimmäisen ulkopuolelle. Stereotyyppien luominen on

⁷ Hall, Stuart: Identiteetti. Vastapaino, Tampere 1999, 152-155.

⁸ Hall 1999, 155-157.

yhteisön keino vahvistaa omaa yhteenkuuluvuuttaan, pönkittää sosiaalista ja symbolista järjestystä ja turvata "kulttuurin puhtaus".⁹

Stereotyyppien yksinkertaistava voima on hyödyllinen toisen kuvaamisessa vihollisena, eli viholliskuvien luomisessa ja muokkaamisessa. Marja Vuorinen kuvaa selkokielellisesti, miten erilaisuus muuttuu pitkän prosessin myötä viholliskuvaksi. Ensimmäinen "erilaisesta tulee toinen, toisesta vastakuva ja vastakuvasta viholliskuva". Prosessi alkaa tietyn ryhmän itsemäärittelystä, jossa tuodaan esiin ne arvot ja tavoitteet, joiden puolesta ryhmä toimii. Lisäksi pitää määrittellä, mitä vastaan ryhmän toiminta kohdistuu, mitä ryhmä ei suvaitse. Erityisen voimakkaaksi tämä jälkimmäinen määrittely muodostuu, jos ryhmä kokee sortamisen uhkaa joltain suunnalta. Silloin vastakuvat alkavat muokkaantua viholliskuviksi. Ryhmä alkaa vahvistaa omia rajojaan ja yhtenäisyyttään, vaatia jäsentensä uskollisuutta ja suhtautua epäilevästi ryhmän kokonaisuuteen ja vaarantaviin yksilöihin. Näin syntyy Vuorisen mukaan "ulkoisten ja sisäisten viholliskuvien kaksinkertainen järjestelmä".¹⁰

Kokoomuspuolueella oli tarkastelemallani ajanjaksolla selkeä ulkoinen vihollinen – kommunismi yhdistettynä Neuvostoliittoon – , jonka pohjalle luotu viholliskuva oli vähintäänkin vuosikymmenen mittaisen stereotyyppittelyn tulos. Lisäksi puolue näki edessään myös sisäisen vihollisen, joka koostui ennen kaikkea suomalaisista kommunisteista, maanalaisesta kommunismista ja sen peitejärjestöjen lonkerista, mutta jossain suhteessa myös muista puolueista, joiden katsottiin ajavan Suomea turmioon välinpitämättömällä suhtautumisellaan kommunismiin ja "ahtailla luokkapyyteillä" sekä "poliittisella taktikoinnillaan".

Vuorisen tavoin Vilho Harle kertoo, kuinka toiseudesta tulee vihollinen, mutta kiinnittää huomiota itse viholliseen (enemy), ei siitä muodostettuihin viholliskuviin. Harlen mukaan on olemassa kahdenlaisia toisia, (1) neutraali tai jopa positiivinen toinen ja (2) negatiivinen tai paha toinen (vihollinen).¹¹ Näiden toisten ja oman itsen välinen vuorovaikutus perustuu poissulkemiseen. Jos poissuljettu osapuoli kuuluu ensimmäiseen kategoriaan, osapuolten välillä on vain identiteettien välistä kilpailua. Jos se kuuluu jälkimmäiseen, siitä tulee vihollinen, joka pitää tuhota, koska vihollisen

⁹ Hall 1999, 122-123, 189-191.

¹⁰ Vuorinen, Marja: Herrat, hurrit ja ryssän kätyrit – suomalaisuuden vastakuvia. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. Wsoy, Helsinki 2005, 247-248.

¹¹ Harle 2000, 10-11; Myös Hall mainitsee, että toiseus voi olla ambivalenttia, sekä myönteistä että kielteistä. Hall 1999, 160.

identiteettiä tulee absoluuttisesti kieltää.¹² Siinä missä toiseutta tarvitaan oman identiteetin muovaamisessa, vihollista tarvitaan syntipukkina, kaiken pahan alkulähteenä: se edustaa kuolemaa, pahuutta, tauteja, likaa, epäjärjestystä, moraalittomuutta yms.¹³ Murray Edelman esittää samanlaisen jaottelun vihollisen (enemy) ja vastustajan (adversary) välillä. Hänen mukaansa kyse on vihollisesta, jos toisen kuvaamisessa huomio kiinnittyy sisäisiin luonteenpiirteisiin, eikä siihen kilpailulliseen prosessiin, joka on huomion keskipisteenä vastustajien välisessä kamppailussa.¹⁴

Toinen tai vihollinen voi siis olla hyödyllinen ja positiivinen, mikäli sen olemassaolo edistää muita tärkeitä päämääriä. Yksi tärkeä toiseuden olemassaolon tuoma etu on sen kautta saavutettu ryhmän yhtenäisyys, kuten jo mainittiin stereotyyppien yhteydessä. Noustessaan vastustamaan tiettyä uhkaa ryhmä nivoutuu tiukemmin yhteen ja saa toiminnalleen vankan motiivin ja päämäärän, nimittäin uhan taltuttamisen. David P. Barash kiteyttääkin osuvasti, että vanhaan sanontaan "yhtenäisyys on voimaa" pitäisi lisätä, että "vihamielisyys on yhtenäisyyttä", josta seuraa, että "vihamielisyys on voimaa".¹⁵ Esimerkiksi sotien suhteen tämä vaikuttaa loogiselta, sillä sotilaiden toverillisuuden lisäksi taistelun menestys perustuu usein armottomaan vihollisen dehumanisointiin sekä yksinkertaiseen vihaan.

Toiseutta korostamalla antikommunismi näytti sekä ohjaavan kokoomuksen toimintaa että muokkaavan tämän identiteettiä. Voiko antikommunismista siis puhua ideologiana? Antikommunismi on ajateltavissa ideologiaan yhdistettävissä olevana osana, mutta ei kovin selkeästi määriteltävänä tai yhtenäisenä ideologisena järjestelmänä. Se kuitenkin toimi pitkälti ideologian tavoin ja sopii hyvin esimerkiksi Terry Eagletonin käsitykseen ideologiasta. Hänen mukaansa ideologiaa voi määritellä mm. seuraavasti: se on ajatusten, uskomusten ja arvojen tuottamista sosiaalisessa elämässä; ideologiaan liittyvät ajatukset ja uskomukset symbolisoivat sosiaalisesti merkittävän ryhmän elämäntilannetta ja kokemuksia; ideologia pyrkii legitimoimaan (mahdollisesti tietoisella tosiasioiden vääristelyllä) tällaisen sosiaalisen ryhmän valta-aseman suhteessa muihin. Vallan legitimointi pyrkii vahvistamaan ryhmän uskomuksia, tekemään niistä

¹² Harle 2000, 17-18.

¹³ Harle 2000, 12-13.

¹⁴ Edelman, Murray: *Constructing the Political Spectacle*. The University of Chicago Press, Chicago 1988, 67.

¹⁵ Barash, David P.: *Beloved Enemies. Our need for opponents*. Prometheus Books, New York 1994, 129-133.

luonnollisia, yleismaailmallisia, itsestään selviä ja väistämättömiä; sille luonteenomaista on kilpailevien ajatusten väheksyminen tai poissulkeminen. Tämä viimeinen vallan legitimoimiseen liittyvä osa ideologian määrittelyssä on Eagletonin mukaan laajimmin hyväksytty, vaikkakaan ei koko käsitettä tyhjentävästi selittävä.¹⁶

Myös Stuart Hallin mukaan ideologia "tuottaa tietynlaista tietoa tietystä aiheesta ja tiettyjä siihen kohdistuvia asenteita".¹⁷ Michel Foucaultin ajatuksia seuraten Hall yhdistää ideologian ja diskurssin ja puhuu mieluummin jälkimmäisestä.¹⁸ Diskurssilla tarkoitetaan tässä tiettyä puhe- tai ajattelutapaa, jolla representoidaan tietoa puhuttavasta kohteesta tai aiheesta, esitetään sitä koskevia ja sitä kuvaavia lausumia tietystä näkökulmasta. Diskurssilla siis tuotetaan tietoa kielen välityksellä, ja tämä tieto vaikuttaa ratkaisevasti sosiaalisiin käytäntöihin. Jotain erityistä diskurssia käytettäessä on mahdollista nähdä mikä tahansa kohde tai aihe tietyllä tavalla. Yhden tietyn diskurssin käyttö myös rajoittaa muita mahdollisia tapoja – muita diskursseja – nähdä sama kohde. Diskurssi on näin ollen sidoksissa valtaan (kuten ideologia). Kielen kautta, eli käytettävien lausumien ja ilmausten avulla, on mahdollista muokata todellisuutta tiettyyn diskurssiin uskovien mielissä: "niillä, jotka tuottavat diskurssin, on aina valta tehdä siitä totta eli vahvistaa sen pätevyys, sen asema tietona".¹⁹ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tietyn diskurssin valta-asema perustuisi todellisuutta koskeviin faktoihin; se perustuu ainoastaan diskurssin elinvoimaisuuteen.²⁰

Onko kokoomuksen suhteen havaittavissa tämänkaltaista (ideologista) "antikommunistista diskurssia", ja jos on, niin miten se toimii? Mielestäni tämä voidaan havaita varsin selvästi ja se voidaan määritellä puolueen pyrkimyksenä kuvata kommunistit tiettyssä valossa, käyttää tiettyjä lausumia ja ilmauksia, joiden avulla heihin yhdistettävissä oleva tieto esitettiin halutulla tavalla. Toisaalta tähän diskurssiin liittyi tarve representoida myös kokoomukseen, valkoiseen Suomeen ja porvareihin liittyvä tieto sekä näiden ero suhteessa kommunisteihin. Antikommunistisen diskurssin tavoitteena oli sen valta-aseman legitimointi: sen kuvaama "todellisuus", jonka mukaan kommunistit olivat kokoomuksen ja muiden valkoisen Suomen kannattajien vihollisia, piti ylettää yleispäteväksi totuudeksi.

¹⁶ Eagleton, Terry: *Ideology. An introduction*. Verso, London 1991, 1-7, 28-30.

¹⁷ Hall 1999, 80.

¹⁸ Foucault puhui ideologian sijaan mieluummin diskurssista. Eagleton 1991, 8.

¹⁹ Hall 1999, 104.

²⁰ Tämä käsitys diskurssista perustuu Stuart Hallin teokseen. Hall 1999, 98-105.

Tämä diskurssi ei tietenkään ollut ainoa tuonaikaisessa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kilpaileviksi diskursseiksi voidaan nähdä esimerkiksi liberaalin oikeiston kansan eheyttämiseen tähtäävä diskurssi, sosiaalidemokraattien parlamentaarista demokratiaa ja työväenliikkeen oikeutusta korostanut diskurssi, kommunistien vallankumous-diskurssi ja niin edelleen. Antikommunistinen diskurssi oli näille enemmän tai vähemmän vastakkainen ja pyrki siksi rajoittamaan tämänkaltaisia diskursseja. Kokoomuksen diskursseistakaan antikommunistinen diskurssi ei ollut ainoa. Myös kielikysymyksen ympärille kietoutunut aitosuomalaisuus-diskurssi pyrki legitimoimaan asemansa. Antikommunistiseen diskurssiin liittyi kuitenkin eräitä samansuuntaisia diskursseja. Merkittävimpänä voidaan nähdä venäläisvastainen "ryssävihan" diskurssi, joka soveltui hyvin yhteen antikommunistisuuden kanssa – olihan kommunistien pesäpaikka käsitettävissä Neuvosto-Venäjälle.

Tässä tutkimuksessa pyrin havaitsemaan yllä kuvatun kokoomuksen antikommunistisen diskurssin ja analysoimaan sen retorisia keinoja, yhtäältä, luoda toiseutta suhteessa Venäjään ja kommunismiin, ja toisaalta, rakentaa puolueen omaa poliittis-kansallista identiteettiä. Tutkimuksessa ei kuitenkaan rajoituta pelkän retoriikan analysoimiseen, vaan pyritään kuvaamaan puolueen antikommunismia myös eräiden historiallisten tapahtumien valossa, joista pääpaino kohdistuu – kuten mainittua – vuoden 1929 eduskuntavaaleihin.

Identiteetti siis käsitetään tässä tutkimuksessa toiseuden avulla muodostetuksi sosiaalseksi konstruktioksi, joka on dynaaminen eli jatkuvasti kehittyvä. Identiteetti tarvitsee tietyn rajan, jonka erottaa sisä- ja ulkoryhmän toisistaan sekä vahvistaa koheesiota sisäryhmässä. Tämänkaltaisten rajojen hahmottaminen 1920-luvun Suomessa ei ole vaivalloista. Tätä tarkastellaan kautta tutkimuksen ja erityisesti luvussa 2.

1.3. Aikaisempi tutkimus

Tutkimuksia, jotka keskittyvät yksinomaan kokoomuksen antikommunismiin 1920- ja 1930-lukujen vaihteessa ei ole tehty. Tyypillisesti katseet ovat kohdistuneet oikeistokentän äärilaidan kansanliikkeisiin tai seuroihin, kuten lapuanliikkeeseen, AKS:ään ja Suojeluskuntajärjestöön, jolloin Vesa Vareksen sanoin "tylsemmät ja

harmaamat konservatiivit" ovat jääneet vähemmälle huomiolle.²¹ Antikommunismiin erikoistunut tutkija Jarkko Vesikansa huomauttaa, että sotienvälisen ajan antikommunismiin keskittyvässä tutkimuksessa on edelleen aukkoja, vaikka tämän ajan kommunisminvastaisuus on innostanut monia tutkijoita. Hänkin mainitsee, että suurin osa tutkimuksista on koskenut mainittuja järjestöjä, kansanliikkeitä tai seuroja. Puolueiden antikommunismia käsittelevistä tutkimuksista hän ei mainitse mitään.²² Tätä on kuitenkin tutkittu useissa opinnäytteissä, mutta pääasiallisesti suhteessa lapuanliikkeeseen.²³

Kokoomuksen kommunisminvastaisuutta on kuitenkin pohdittu useissa laajempia ajanjaksoja ja asiayhteyksiä käsittelevissä tutkimuksissa. Näistä merkittävimmät ovat kokoomuspuolueen virallisen kolmiosaisen historian kaksi ensimmäistä osaa, joissa historioitsijat Ari Uino ja Vesa Vares ovat kirjoittaneet ajanjaksosta 1918–1944 yksityiskohtaisen ja hyvin dokumentoidun tapahtumaselostuksen.²⁴ Tekijät toteavat, että kokoomukseen ja konservatismiin kohdistuva tutkimus oli hyvin epäpopulaaria ennen 1980- ja 90-lukuja, pääosin siitä syystä, että konservatismiin vanhoillisuutta kavahdettiin, pidettiin taantumuksellisenä ja siihen liitettiin helposti erilaisia stereotypioita ja historiallisia rasitteita vuoden 1918 monarkismista ja saksalaismielisyydestä voimakkaaseen antikommunismiin, lapualaismielisyyteen sekä viime sotien "syyllisyyteen".²⁵ Kirjasarjan toisen osan ilmestyessä vuonna 2007 Unto Hämäläinen nimesi sen ensimmäiseksi kunnolliseksi ja perusteelliseksi tutkimukseksi kokoomuksesta 1930-luvulla.²⁶ Kokoomukseen kohdistuvaa tutkimusta näyttäisi olevan tältä ajalta edelleen yllättävän vähän.

²¹ Vares, Vesa: Kokoomus ja demokratian kriisi 1929-1939. Teoksessa Vares, Vesa – Uino, Ari: Suomalaiskansallinen kokoomus. Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1929-1944. Edita Prima Oy, Helsinki 2007, 17.

²² Vesikansa 2004, 13.

²³ Esim. Hulkko, Eero: Maalaisliitto ja lapuanliike. Poliittisen historian Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 1968; Lantta, Kimmo: Sosialidemokraattisen puolueen suhtautuminen kommunismin vastaiseen lainsäädäntöön 1929-1930. Suomen historian Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 1980; Vesterinen, Seppo Kansallisen edistyspuolueen suhtautuminen Lapuan liikkeeseen v:n 1931 presidentinvaaleihin saakka. Suomen ja Skandinavian historian Pro gradu – tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 1968.

²⁴ Uino, Ari: Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1918-1929. Teoksessa Leino-Kaukiainen, Pirkko – Uino, Ari: Suomalaiskansallinen kokoomus. Suomalaisen puolueen ja Kansallisen kokoomuspuolueen historia vuoteen 1929. Suomen Kansalliskirja Oy, Tampere 1994; Vares 2007.

²⁵ Vares, Vesa: Suomalaisen konservatismiin tutkimisen ongelmat – Lauri Ingmanin tapaus. Historiallinen aikakauskirja 92, No 1, ss. 36-41. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1994, 36-38; Uino 1994, 3.

²⁶ Hämäläinen, Unto: "Voi valkoisia voittajia! 1930-luvulla vallitsi porvarillinen hegemonia, mutta pientä kokoomusta heikensi kamppailu Ikl:n kanssa". Helsingin Sanomat 12.2.2008.

Luonnollisesti kommunismi ja sen vastustaminen nousevat kirjoissa esiin (erityisesti Vareksen osuudessa), mutta näin merkittävien aatteiden tyhjentävään analysointiin esimerkiksi toiseus-problematiikan kautta ei ymmärrettävästi ole jo tutkimuksen pitkän tutkimusperiodin ja sisällöllisen laajuuden takia haluttu paneutua. Toiseus-käsitteet ovat jääneet toissijaisiksi useissa muissakin (anti/)kommunismia käsittelevissä tutkimuksissa.²⁷ Outi Karemaa on hyödyntänyt toiseuden tutkimusta väitöskirjassaan pohtiessaan venäläisvastaisuutta 1920-luvun alun Suomessa, mutta ei käsittele lainkaan kommunisminvastaisuutta.²⁸ Antikommunismien tutkimisessa täytyy myös muistaa kylmän sodan vaikutus ja poliittis-ideologinen tarkoitushakuisuus niin lännessä, idässä kuin YYA-sopimuksen varjossa eläneessä suomettuneessa Suomessa.²⁹ Siten antikommunismien tutkiminen 1990- ja 2000-luvuilla – ilman kylmän sodan taakkaa – on hyvinkin perusteltua.

Vesa Vareksen muut tutkimukset kokoomuspuolueesta – sen johtohahmoista ja mentaliteetistä – ja suomalaisesta konservatismista ovat läheisessä yhteydessä myös tähän tutkimukseen. Hyvänä apuna tutkimuksessani on hänen tiivis teoksensa 1920- ja 30-luvun poliittisen mentaliteetin muutoksesta³⁰ sekä tiiliskivimäinen elämänkerta merkittävästä kokoomuspolitiikasta ja ministeristä Lauri Ingmanista³¹. Kokoomuksen antikommunistiseen vaalikampanjaan kesän 1929 eduskuntavaaleissa on niin ikään viitattu monissa tutkimuksissa³², mutta tarkempi antikommunistisuuden erittely tai analysointi on jäänyt toissijaiseksi.

Itsenäisyyttä seuranneesta sisä- ja ulkopoliittisesta tilanteesta ja aatemaailman muuttumisesta on kirjoitettu runsaasti. AKS:sta hyvä teos on Risto Alapuron väitöskirja vuodelta 1973.³³ Erkki Vasara on tehnyt kattavan teoksen Suojeluskuntajärjestön

²⁷ Esim. Vesikansa 2004; Ruotsila, Markku: British and American Anticommunism before the Cold War. Frank Cass Publishers, London 2001; Jalovaara, Ville: Kirkko, Kekkonen ja kommunismi poliittisina kriisivuosina 1958-1962. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia n:o 200. Helsinki 2007.

²⁸ Karemaa 1998.

²⁹ Vesikansa 2004, 11-12.

³⁰ Vares, Vesa: Itsenäisyys ja poliittisen mentaliteetin muutos. Konservatiivisesta elitismistä massa- ja luokkapohjaiseen demokratiaan (1919-1933). Turun yliopisto, Poliittinen historia C:35. Typopress, Turku 1991.

³¹ Vares, Vesa: Vanhasuomalainen. Lauri Ingman ja hänen poliittinen toimintansa. Wsoy, Juva 1996.

³² Esim. Uino 1994; Saarela, Tauno: Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923-1930. Hist. tutk. 239. SKS, Helsinki 2008; Huttula, Tapio: Nauloilla laadittu laki. Työnväentalojen sulkemiset 1929-1932. SKS, Helsinki 2000.

³³ Alapuro, Risto: Akateeminen Karjala-Seura. Ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvulla. Wsoy, Helsinki 1973.

urheilu- ja kasvatustoiminnasta ja luonnehtii järjestöä myös yleisemmällä tasolla.³⁴ Juha Siltalan väitöskirja lapuanliikkeestä kuvaa hyvin valkoisen Suomen merkitystä.³⁵ Kokoomuksen puoluehistorian ohella lisävalaistusta puoluekenttään tuovat esimerkiksi Juhani Mylly maalaisliiton³⁶ ja Pauli Kettunen sosiaalidemokraattien³⁷ osalta. Suhtautumista Venäjään sekä ns. ryssävihaa pohtivat Outi Karemaan lisäksi esimerkiksi Kari Immonen³⁸, Heikki Luostarinen³⁹ sekä Matti Klinge⁴⁰. Edellä mainittu Vilho Harle on Sami Moision kanssa kuvannut 1920-luvun kansallista kehitystä identiteettipoliittisesta näkökulmasta.⁴¹ Tauno Saarela on sen sijaan erikoistunut tämän tutkimuksen "toisiin" eli kommunisteihin jättiläismäisessä kirjassaan suomalaisesta kommunismista.⁴²

Opinnäytetöistä läheisessä yhteydessä tähän tutkimukseen on Emma Hakalan Pro-gradu työ kommunisti Toivo Antikaisen oikeudenkäynnistä ja yleisemmin kommunismista viholliskuvana 1930-luvulla.⁴³ Vaikka Hakalan työ ajoittuu tätä tutkimusta myöhempään ajanjaksoon, ovat työn antikommunismiin yhdistettävät toiseus-käsitteet hyödyllisiä.

1.4. Lähteet ja metodi

Yllä mainitun tutkimuskirjallisuuden lisäksi olen käyttänyt lähteinäni kokoomuspuolueen julkaisematonta virallismateriaalia, kuten puoluekokousten, keskusliiton, piiriliittojen ja valtuuskuntien pöytäkirjoja ja kertomuksia. Pyrkiessäni ymmärtämään puolueen suhtautumista kommunisteihin ja muihin puolueisiin sain tästä materiaalista paljon lisävalaistusta tutkimuskirjallisuuden pohjalta muodostamalleni käsitykselle puolueen identiteetistä. Tutkimukseni aatehistoriallisen luonteen vuoksi tätä

³⁴ Vasara, Erkki: Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918-1939. SHS, Helsinki 1997.

³⁵ Siltala, Juha: Lapuan liike ja kyyditykset 1930. Otava, Helsinki 1985.

³⁶ Mylly, Juhani: Maalaisliitto ja turvallisuuspolitiikka. Suomen ulkopoliitiikka ja turvallisuuskysymykset agraaripuolueen politiikassa maan itsenäistymisestä talvisotaan. Osa I: Aktiivisesta heimopoliitikasta passiiviseen isolaatioon 1918-1933. Turun yliopisto, Turku 1978.

³⁷ Kettunen, Pauli: Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus: tutkimus sosialidemokratiasta ja ammattiyhdistysliikkeestä Suomessa 1918-1930. Hist. Tutk. 138. SHS, Helsinki 1986.

³⁸ Immonen 1987.

³⁹ Luostarinen, Heikki: Perivihollinen. Suomen oikeistolehdistön Neuvostoliittoa koskeva viholliskuva sodassa 1941-1944: tausta ja sisältö. Vastapaino, Tampere 1986.

⁴⁰ Klinge, Matti: Vihan veljistä valtiososialismiin. Yhteiskunnallisia ja kansallisia näkemyksiä 1910- ja 1920-luvulta. Toinen painos. Wsoy, Helsinki 1983 [1972].

⁴¹ Harle, Vilho & Moision, Sami: Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipoliitiikan historia ja geopolitiikka. Vastapaino, Tampere 2000.

⁴² Saarela 2008.

⁴³ Hakala, Emma: Toivo Antikaisen tapaus ja kommunismi viholliskuvana Suomessa 1930-luvulla. Poliittisen historian Pro-gradu. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Helsinki 2009.

julkaisematonta materiaalia tärkeämmäksi lähteeksi muodostui kuitenkin julkaistu materiaali, etupäässä vuoden 1929 vaaleihin painatetut julkaisut sekä sanomalehtikirjoittelu. Tämän kaltainen aineisto kuvaa puolueen virallista *julki tuotua* poliittista linjaa, joka saattaa paljonkin poiketa niistä käsityksistä ja mielipiteistä, joita suljetuissa kokouksissa esitettiin. Tästä syystä myös tärkeimmän vuotta 1929 valaisevan julkaisemattoman materiaalin läpikäyminen oli välttämätöntä.

Tärkeimmät lähteeni määrittävät pitkälti myös tutkimusmetodini. Tutkimusmenetelmää, joka pyrkii samaan aikaan sekä tarkastelemaan mielipiteen kehitystä julkisuudessa – kuten sanomalehdistössä ja vaalijulkaisuissa – että selvittämään syitä ja taustoja tiettyjen kannanottojen levittämiseen kutsutaan historiallis-kvalitatiiviseksi.⁴⁴ Tutkimalla pelkkää julkisuuskuvaa tulee helposti yli- tai alikorostaneeksi tarkasteltavan aikakauden sisä- ja ulkopoliittiseen kontekstiin liittyviä seikkoja. Tietystä näkökulmasta kirjoittaminen saattaa näet palvella myös sellaisia intressejä, joita ei itse tekstistä voi saada selville.

Tätä unohtamatta kiinnitän suurimman osan huomiostani pääkirjoituksiin, koska niiden avulla voidaan hahmottaa yleistä lehden kannattajakunnan suhtautumista tiettyihin historiallisiin tapahtumiin.⁴⁵ Täytyy kuitenkin muistaa, että erityisesti eduskuntavaalien alla kirjoittelun voi odottaa saaneen kärjistettyä lisäväriä, kun puolueen äänenkannattajat pyrkivät kaikin keinoin mustamaalaamaan vastustajiaan ja korostamaan omia aatteitansa äänestäjien mobilisoimiseksi. Tämä tuskin on mittava ongelma, sillä lehdistön avulla ei ole tarkoitus selvittää tapahtumien kulkua tai pyrkiä objektiivisuuteen, vaan ainoastaan pohtia kokoomuksen *suhtautumista* vallitseviin kommunismiin liittyviin ilmiöihin.

Ensisijaisiksi tarkasteltaviksi kokoomuksen äänenkannattajiksi olen valinnut Aamulehden, Karjalan, Vaasan ja Uuden Suomen. Näistä kaksi ensimmäistä valitsin niiden vaikutusvallan ja itsenäisyyden takia. Runsaslevikkiset Viipurissa julkaistu Karjala sekä tamperelainen Aamulehti olivat kokoomuksen keskushallinnosta täysin riippumattomia hyvän taloutensa ja vahvojen paikallissiteidensä ansiosta.⁴⁶ Lehtien

⁴⁴ Karemaa 1998, 36.

⁴⁵ Teräväinen, Erkki: Huomioita lehdistöstä historian tutkimuksen kohteena. Artikkeleja historiasta ja lehdistöstä 1. 2008. <<http://www.ango.fi/userData/ango/dokumentit/lehdisto1pdf.pdf>> [21.12.2010], 2-6.

⁴⁶ Uino 1994, 468-471. Kuten Uino mainitsee, näissä kahdessa ja kaikissa muissakin kokoomuksen lehdissä oli kuitenkin vahvasti kokoomukselainen johto, joka noudatti pääpiirteittäin kokoomuksen politiikkaa ja yhtyi puolueen kannanottoihin.

rooli yksipuolisina propagandan välineinä oli luultavasti siis vähemmän ilmeinen, kuin puolueen rahoituksesta riippuvaisilla lehdillä. Pitää myös muistaa, että kyseiset lehdet (ml. Uusi Suomi) eivät allekirjoittaneet kokoomuksen oikeistosiiven radikaalia aitosuomalaisuutta, ja ne olivat muutenkin lähempänä puolueen maltillista sen aikaista johtoa⁴⁷. Vaasan voi sen sijaan odottaa edustavan suhteellisen voimakasta suhtautumista kommunismiin, olihan Vaasan lääni valkoisen Suomen ydinaluetta. Uusi Suomi täytyy ottaa tarkastelun piiriin jo siitä syystä, että se oli kokoomuksen pää-äänenkannattaja ja yksi pääkaupunkiseudun vaikutusvaltaisimmista lehdistä.

Näiden lisäksi olen tarkastellut hieman myös Uuden Suomen omistamaa Iltalehteä, koska se oli kokoomuksen nuorioikeiston päälehti ja joissain kannanotoissaan emälehteään jyrkempi.⁴⁸ Toivon, että saatan sen avulla pohtia sitä, jokoiko antikommunismi mahdollisesti rivejä puolueen nuoren ja vanhemman polven välillä.

Kokonaisuutena kokoomuslehdistön vaikuttavuus ja levikki oli 1920-luvulla muiden puolueiden lehtiin verrattuna reilusti kaksinkertainen, joten niiden vaikutusvaltaa yhteiskunnallisen mielipiteen muokkaajana ei tule vähätellä.⁴⁹

1.5. Käsitteistä ja tutkimuksen rakenteesta

Itsenäisen Suomen ensi vuosikymmeniin keskittyvässä tutkimuksessa törmää alinomaa käsitteeseen valkoinen Suomi. Käsite on hyödyllinen apuneuvo myös kokoomuksen ideologiaa selitettäessä, sillä puolue lukeutui täydellisesti käsitteen piiriin. Käsite on tietysti hyvin kattava ja siihen voidaan ja on voitu käyttäjän ja käyttöyhteyden mukaan sisällyttää erilaisia porvari- ja oikeistoryhmittymiä. Tämän tutkimuksen kannalta on hyödyllistä selventää sitä, mihin valkoisella Suomella, porvareilla sekä oikeistolla viitataan. Valkoisen Suomen suhteen tässä tutkimuksessa tukeudutaan Juha Siltalan määritelmään. Hänen mukaansa käsitettä on aikalaislähteissä käytetty kuvaamaan vuoden 1918 jälkeistä järjestelmää, sen avulla on pyritty määrittelemään maan olotilaa suhteessa "vapaussodassa" tavoiteltuun ihanteeseen ja se on toiminut ryhmänimittäjänä tämän ihanteen puolesta taistelevien joukossa.⁵⁰

⁴⁷ Uino 1994, 588.

⁴⁸ Salokangas, Raimo: "Uusi Suomi ja kokoomuspuolue 1930-luvulla". Historiallinen aikakauskirja 83, No 1, ss. 13-22. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1985; Karemaa 1998, 137.

⁴⁹ Uino 1994, 472-473.

⁵⁰ Siltala 1985, 16.

Porvareilla viitataan tässä tutkimuksessa laajaan joukkoon. Niin kutsutuiksi porvarillisiksi puolueiksi voi 1920-luvulla lukea kaikki paitsi sosiaalidemokraatit ja kommunistit, koska suomalaisen yhteiskunnan yleinen ideologinen jako kulki sosialistien ja porvarien välillä. Tästä huolimatta puolueiden sisällä oli erotettavissa jakautuneisuutta oikeisto- ja vasemmistosiipiin, erityisesti maalaisliitossa ja SDP:ssä.⁵¹ Porvaristo jakaantui karkeasti keskustaporvareihin (maalaisliitto ja edistys) ja oikeistoporvareihin (kokoomus ja RKP).⁵² Konservatiiveille osoitettu yhteiskunnallinen lokero oli sen sijaan varattu lähes yksinomaan kokoomukselle.⁵³ Porvareiden joukkoon kuului tietysti myös valtaosa muuta sivistyneistöä, teollisuuspiirejä sekä kaupan ja elinkeinoelämän edustajia.

Poliittisista puolueista vahvimmin oikeistoon kuului kokoomus, mutta myös svekomanian perillinen RKP. Yhteiskunnallisista liikkeistä ja seuroista tunnetuimmat oikeistoon sekä sen äärilaidalle kuuluvia olivat Akateeminen Karjala-Seura (AKS), sen sisärengasjärjestö Vihan Veljet, sekä valkoisten aseellinen selkäranka, Suojeluskuntajärjestö. Oikeistolaisuudestaan huolimatta nämä järjestöt olivat arvostettuja myös keskustaporvarien piirissä. Kokoomus oli aatemaailmaltaan hyvin läheisessä suhteessa näihin liikkeisiin ja ryhmittymiin. Puolueen nuoroikeistolainen siipi oli ryhmittynyt AKS:n ympärille julistaessaan suomalaiskansallista nationalismia, aitosuomalaisuutta⁵⁴. Suojeluskuntajärjestö edusti niin ikään koko puolueelle pyhää maanpuolustuksellista tehtävää bolševikki- ja punakapinavaaraa vastaan. Kokoomus lukeutui kuitenkin selvästi maltilliseen oikeistoon eikä sen poliittis-kansallista identiteettiä, venäläisvastaisuutta tai antikommunismia voi suoraan rinnastaa koko oikeistokentän tai kaikkien valkoisten ideologiaan ja toimintaan. Suuri osa sotienvälisen ajan antikommunismia käsittelevistä tai siihen viittaavista tutkimuksista puhuu varsin suurpiirteisesti "porvarien" tai "oikeiston" kommunisminvastaisuudesta ilman tarkempaa erittelyä esimerkiksi puolueiden välillä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla ja analysoida valkoisen Suomen antikommunismia vain siltä osin kuin se liittyy nimenomaan kokoomukseen; tutkimuksessa pyritään siis fokusoimaan kokoomuksen antikommunistinen diskurssi laajemman valkoisen Suomen diskurssin sisällä.

⁵¹ Kallenautio, Jorma: Suomi katsoi eteensä. Itsenäisen Suomen ulkopoliittikkaa 1917-1955. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1985, 82-83; Mylly 1978, 69.

⁵² Mylly 1978, 70.

⁵³ Vares 1994, 38.

⁵⁴ Uino 1994, 425.

Tässä tutkimuksessa käsitteet "kommunisminvastaisuus" ja "antikommunismi" tarkoittavat samaa, vaikka antikommunismi saatetaan helposti liittää kylmään sotaan ja jollain tavalla kommunisminvastaisuutta radikaalimmaksi.⁵⁵

Identiteetin merkitystä valotettiin jo luvussa 1.2. Tässä tutkimuksessa mainitulla "poliittis-kansallisella" identiteetillä tarkoitetaan puolueen sekä poliittista että kansallista identiteettiä. Poliittinen identiteetti viittaa puolueen poliittisiin intresseihin, eli siihen minkälaista politiikkaa se halusi harjoittaa, miten se suhtautui muihin poliittisiin toimijoihin ja minkälaisena poliittisena puolueena se itsensä näki. Kansallinen identiteetti kertoo sen sijaan siitä, minkälainen käsitys puolueella oli Suomesta kansakuntana ja mihin suuntaan kansakuntaa tuli sen mielestä kehittää.

Tutkimus jakautuu viiteen päälukuun. Ensimmäisen johdantoluvun jälkeen seuraa puolueen identiteettiä ja viholliskuvia 1920-luvulla selittävä luku, jossa keskitytään sisällissodan synnyttämän yhteiskunnan yleisiin piirteisiin kokoomuksen näkökulmasta. Kolmannessa luvussa päästään vuosikymmenen loppuun, tarkemmin ottaen vuoteen 1929, jolloin sisäpoliittinen kriisi syveni ja kommunismi miellettiin yhä vaarallisemmaksi yhteiskunnan viholliseksi. Luvussa pohditaan lyhyesti myös puolueiden välisiä suhteita sekä vasemmiston koostumusta ja roolia senaikaisessa suomalaisessa yhteiskunnassa. Neljännessä luvussa keskipisteen kohteeksi nousee eduskuntavaalit ja erityisesti niissä esiintyvä kommunisminvastaisuus. Viidennessä luvussa luodaan lopulta yhteenvetoa ja pohditaan esitettyjen argumenttien merkittävyyttä.

⁵⁵ Vesikansa 2004, 21.

2. Valkoinen Suomi ja vuoden 1918 perintö

Parlamentarismin kriisiä 1920- ja 30-lukujen vaihteessa ei voi ymmärtää ilman vuoden 1918 tapahtumia eikä kokoomuspuolueen ideologiaa voi kattavasti kuvata ilman noiden tapahtumien seuraamuksia. Lapuanliikettä tutkineen Juha Siltalan mukaan äärioikeiston nousua "on pidettävä sisällissodan jatkona ja jälkinäytöksenä, koska 'valkoisen Suomen' ydinjoukko yritti siinä 'valkaista' isänmaan, 'valkoisen Suomen', ja siten saattaa vapaussotansa lopulliseen päätökseen"⁵⁶. Myös Pauli Kettunen on osuvasti tiivistänyt itsenäistymisvuosien merkityksen vuosikymmenen vaihteen myllerryksiin: "Vuosien 1917–1918 kokemus oli 1920- ja 1930-lukujen politiikan erottamaton osa, tulkittiinpa senhetkinen yhteiskunnallinen käytäntö sitten vapaussodan saavutukseksi, vapaussodan perinnön pettämiseksi, luokkasodan aikaansaannokseksi tai kansalaissodan haavojen umpeuttamiseksi".⁵⁷ Minkälaisena 1920-luvun yhteiskunta näyttäytyi kokoomusporvareille? Miten Neuvosto-Venäjän ja kommunismin toiseus vaikutti kokoomuksen poliittis-kansalliseen identiteettiin?

2.1. Sisällissodan jakama yhteiskunta 1920-luvulla

Suomen irtautuminen Venäjästä ja sitä seurannut vuoden 1918 sisällissota merkitsivät suurta muutosta porvarillisessa maailmankuvassa, joka oli vielä autonomian ajalla perustunut eliitin ihanteeseen suomalaisen kansan ja sitä johtavan sivistyneistön solidaarisuudesta. Luokkaristiriidan kärjistyminen oli alkanut 1900-luvun alussa tärkeää kuvaa yhtenäisestä sosiaalisesta järjestelmästä, ja sivistyneistön silmissä kansa näytti hylkäävän aikaisemmat arvonsa ja asettuvan sen sosiaalisen järjestelmän ulkopuolelle, jota sivistyneistö oli aiemmin hallinnut. Risto Alapuro kuvaa, kuinka "juuri sivistyneistön status oli fennomaniassa laskettu kansan solidaarisuuden varaan", ja kuinka tämän siteen murtuminen vaikutti erityisen kivuliaasti suomenkieliseen sivistyneistöön.⁵⁸

Kuoliniskun tälle solidaarisuuden varaan rakennetulle järjestelmälle löi punaisten ja valkoisten vastakkainasettelu ja sitä edeltänyt lokakuun vallankumous Venäjällä 1917. Valkoinen sivistyneistö – joka oli vahvimmin edustettuna fennomanian aatteellisessa perijässä, kokoomuksessa, sekä ruotsalaisessa kansanpuolueessa – koki molemmat

⁵⁶ Siltala 1985, 32.

⁵⁷ Kettunen, Pauli: Poliitiikan menneisyys ja poliittinen historia. Teoksessa Ahtiainen Pekka (toim.): Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta. Historiallisen yhdistyksen julkaisuja N:o 5. Wsoy, Porvoo 1990, 173.

⁵⁸ Alapuro 1973, 33-34, 37.

tapahtumat erittäin raskaasti.⁵⁹ Bolševikkien ideologia edusti täydellistä antiteesiä porvarilliselle maailmankuvalle ja itsenäisen Suomen kansalliselle olemassaololle. Sisällissodan punaiset taas luettiin heidän käytyreikseen, itsenäisyyden uhkaajiksi ja maanpettureiksi.

Valkoisten kiistaton voitto sodassa ja sosiaalidemokraattien poissulkeminen eduskunnasta mahdollistivat keskustelun monarkistisesta hallitusmuodosta. Tätä kannattivat erityisesti oikeistoon lukeutuvan Suomalaisen puolueen vanhasuomalaiset, ruotsalainen kansanpuolue sekä myöhemmin loppukesästä 1918 myös nuorsuomalaiset.⁶⁰ Tasavaltaisen hallitusmuodon heikkouksia alettiin kritisoida ja esimerkiksi Suomalaisen puolueen J.R. Danielson-Kalmari julisti yksikantaan, että hallitusmuotokysymyksessä oli vain kaksi vaihtoehtoa, joko monarkia tai anarkia.⁶¹ Kokoomuksen yhdeksi merkittävimmistä poliitikoista 1920-luvulla nouseva Paavo Virkkunen niin ikään puolusti monarkiaa osoittamalla tyytymättömyytensä Suomen kansaan ja sen kykyyn elää kansanvaltaisesti:

"Tämä kapina on ... paljastanut aivan arvaamattomassa määrässä meidän syvissä kansankerroksissa olevaa siveellisten käsitteiden hämmennystä, yhteiskunnallisen tajun puutetta ja ennen kaikkea taipumusta antautua kaikenlaisten syrjästä tulevien houkutusten alaiseksi. – Me olemme olleet liian herkätkä uskomaan kansastamme, myöskin sen alemmista kerroksista kaikkea hyvää ja tuudittautuneet siihen käsitykseen, että meidän kansamme sekä siveellisesti että tietopuolisessa suhteessa on korkealla kannalla. – Minä en ymmärrä sitä 'vapaamielisyyttä', 'kansanvaltaa' tai millä houkuttelevilla, kauniilla nimillä sitä kutsuttaneenkin, joka vapaamielisyyden harrastuksesta, yleisen tuhon isänmaata ja kansaa uhatessa, jättää tekemättä sen, mikä kaikkien yhteisen hyvän vuoksi ja säilymiseksi olisi tehtävä."⁶²

Pelko verisen sisällissodan uusiutumisesta ja sodan tuoma pettymys Suomen kansan "kehittymättömyyteen" – kuten Virkkunen yllä vihjaa – olivat ilmeisinä syinä

⁵⁹ Alapuro 1973, 37-38.

⁶⁰ Uino 1994, 260-261. Suomalaisen puolueen vanhasuomalaiset sekä osa nuorsuomalaisen puolueen jäsenistä muodostivat joulukuussa 1918 Kansallisen Kokoomuspuolueen; kokoomuksessa monarkismin tukijoita oli huomattava osa. Ks. myös Immonen 1987, 103.

⁶¹ Leino-Kaukiainen, Pirkko: Suomalainen puolue 1905-1918. Teoksessa Leino-Kaukiainen, Pirkko – Uino, Ari: Suomalaiskansallinen kokoomus. Suomalaisen puolueen ja Kansallisen kokoomuspuolueen historia vuoteen 1929. Suomen Kansalliskirja Oy, Tampere 1994, 212-213.

⁶² Sit. Vares, Vesa: Kuninkaan tekijät. Suomalainen monarkia 1917-1919. Myytti ja todellisuus. Wsoy, Juva 1998, 158-159. (Virkkunen puhui Eduskunnan täysistunnossa kesäkuussa 1918).

pyrkimykseen lujan keskusvallan pystyttämisestä. Kokoomuspuolueen perustamisen aikoihin ja monarkiahaaveiden jo kariuduttua joulukuussa 1918 kokoomuksen kansanedustaja E.N. Setälä toi esiin puolueen yhteisen harmin toteamalla, että Saarijärven Paavoon perustuva, runebergiaaninen ihannekuva Suomen kansan ahkeruudesta ja sitkeydestä oli osoittautunut harhaksi. Oli uskomatonta, että Suomen kansa oli saattanut liittyä verivihollisen riveihin omaa isänmaataan ja kansalaisiaan vastaan. Setälä kuitenkin uskoi, että "vieraan tartunnan saastuttamat" yksilöt oli mahdollista parantaa ja kouluttaa yhteiskuntakelpoisiksi ja rehellisiksi kansalaisiksi. Hänen mielestään sivistyneistöllä oli tärkeä rooli tämänkaltaisen sairauden parantajana, yhteiskunnan toimivuuden, kansalaisrauhan ja eheyden takaajana. Juuri hänen edustamansa uuden puolueen velvollisuutena oli ottaa kansalaiset holhottavakseen ja kasvatettavakseen sekä näyttää niitä johtajan ominaisuuksia, joita nyt politiikassa tarvittiin. Muiden luokkaetujaan ajavien puolueiden tuen varaan ei voinut hänen mielestään laskea. Tällainen katsantokanta vasta perustetun kokoomuksen kansallisista ja poliittisista tavoitteista edusti Ari Uinon mukaan varsin hyvin sen ensimmäisten vuosien poliittista toimintaa.⁶³

Tämä kokoomuspuolueen tapa korostaa omaa rooliaan kansakunnan pätevänä johtajana oli vallitseva koko 1920-luvun. Vesa Vares mainitsee, että "pätevyys" ja "kyky" olivat konservatiivien ydinkäsitteitä, joilla omaa politiikkaa puolustettiin ja muita "epäpäteviä" ja "politikoivia" puolueita kritisoitiin. Oman puolueen akateemisesti sivistyneet ja valtiomiesominaisuuksia omaavat edustajat olivat jyrkässä ristiriidassa maalaisliittolaisiin ja sosiaalidemokraatteihin, jotka eivät useiden kokoomukselaisten mielestä kyenneet muuhun kuin epäpätevään ammattipolitikointiin ja vastuuttomaan agitaatioon. Kokoomuksen näkökulmasta katsottuna maalaisliitto painotti turhaa maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelua, jossa ristiriitaa haettiin talonpoikien ja herrojen tai kaupunkisivistyksen ja maalaissivistyksen välillä⁶⁴. Konservatiivit sen sijaan uskoivat ajattelevansa "kansakokonaisuuden etuja".⁶⁵

Setälän kaltainen usko Suomen kansan parantamiseen ei kuitenkaan saanut täysivaltaista kannatusta, ainakaan käytännössä. Valkoisen Suomen nationalismi ja vuosien 1917–1918 kokemukset loivat Suomeen tiukan vastakkainasettelun, jossa

⁶³ Uino 1994, 268-269.

⁶⁴ Uino 1994, 425.

⁶⁵ Vares 1991, 29.

rintamalinjat kulkivat, ei vain Suomen ja sen itäisen naapurin välillä, vaan myös suomalaisen yhteiskunnan sisällä. Tuloksena syntyi "kaksi eri ulottuvuutta, isänmaallisuus–isänmaattomuus ja oikeisto–vasemmisto", joiden perusteella kansalaiset saattoi jakaa yhtäältä täysivaltaisiin ja toisaalta yhteiskunnan kannalta epäilyttäviin.⁶⁶ Valkoisten kannalta rajanveto oikean suomalaisuuden ja väärän suomalaisuuden välillä oli helppo: se kulki siinä missä määrin "punakapina", bolševismi ja kommunismi tuomittiin.⁶⁷

Tämä kahtiajako läpäisi koko suomalaisen yhteiskunnan niin poliittisesti kuin sosiaalisesti. Pauli Kettunen on todennut osuvasti, että "suojeluskuntatalo ja työväentalo esineellistivät kahdenlaisen yhteisöllisen kollektiivisuuden ristiriitaa ja tuon ristiriidan kantamaa vuoden 1918 perintöä".⁶⁸ Suojeluskuntajärjestö oli valkoisen Suomen "porvarillisen kansanennemmistön" liike ja tiukasti siihen sidoksissa niin ideologisesti kuin käytännön tasolla; se oli suurelta osin valtion rahoittama sekä lain ja asetuksin turvattu. Vankin kannatus järjestöllä oli oikeistossa: kokoomuksen ohjelmassa perusajatuksena oli perityn laillisen yhteiskuntajärjestyksen suojeleminen ja ylläpitäminen lujalla kädellä. Suojeluskuntajärjestön ihailema sotilaallisuus sekä järjestys ja kuri olivat tyypillisiä koko oikeistolle, joka haikaili suur-Suomesta ja heimokansojen yhdistämisestä.⁶⁹ Valkoisen Suomen vastakkainen osapuoli integroitiin yhteiskuntaan – esimerkiksi eduskuntaan ja kunnallisiin elimiin – varsin nopeasti sisällissodan jälkeen, mutta työväenliikkeen mahdollisuudet ajaa asiaansa eivät nousseet sotaa edeltävälle tasolle: se joutui tyytymään porvarillisen puolen ratkaisuihin eikä onnistunut sopimaan esimerkiksi työehtosopimuksista, koska työnantajapuoli oli haluton neuvotteluihin ammattiyhdistysliikkeen kanssa.⁷⁰

Porvarillisen yhteiskunnan kokema kommunismin ja uusiutuvan vallankumouksen pelko korosti tätä kahtiajakoa ja johti poliittisen luotettavuuden tarkkailuun läpi koko yhteiskunnan. Kommunistien ja punaisten "kiihotustyötä" tai muuta subversiivista toimintaa pyrittiin estämään tarkkailemalla epäilyttäviä henkilöitä erityisesti valtiollisissa viroissa, armeijassa, poliisissa, postissa, valtionrautateilla, mutta myös esimerkiksi taksiautoliikenteessä ja jopa salaojitustyöntekijöiden joukossa. Erityisesti

⁶⁶ Siltala 1985, 33.

⁶⁷ Harle & Moisio 2000, 84.

⁶⁸ Kettunen 1986, 249-250.

⁶⁹ Vasara 1997, 171-184; Saarela 2008, 357.

⁷⁰ Saarela 2008, 357.

Suojeluskuntaesikuntien antamat luotettavuuslausunnot olivat ratkaisevia työhön valitsemisen kannalta. Rinnastus vuoden 1918 punaisiin tai tunnetut vasemmistokytökset tarkoittivat luotettavuuden menetystä.⁷¹ Henkilöä, jonka isänmaakäsitys rakentui sosialismin varaan, alettiin pitää "ryssänä"⁷² ja Neuvosto-Venäjälle yhteyksiä pitäviltä työväenliikkeen jäseniltä haluttiin evätä kansalaisoikeuksia.⁷³ Yleisesti ottaen Suomessa noudatettiin huonosti Länsi-Euroopan parlamentaarisille demokratioille tyypillisiä mielipiteen- ja sananvapautta, mikä ilmeni koko 1920-luvun jatkuneissa kommunistien vangitsemisissa ja yrityksissä hävittää suomalaisen kommunismi. Tässä työväenliikkeeseen torjuvasti suhtautuvassa asenteessaan Suomi rinnastui enemmän itäisen Euroopan valtioihin.⁷⁴

Yleisenä pelkona kokoomuksella ja monilla muillakin porvareilla oli kommunistien ja sosiaalidemokraattien tiivis kädenpuristus, joka olisi saattanut varsin nopeasti johtaa Suojeluskuntajärjestön ja Etsivän Keskuspoliisin (EK) lakkauttamiseen. Tämä huoli tuli esiin esimerkiksi kokoomuksen vuoden 1922 vaaliohjelmassa, jossa todetaan, että tällaisen vaihtoehdon toteutuminen palauttaisi Suomeen "punaisen terrorin".⁷⁵ Historiantutkijat ovat toistuvasti pohtineet sitä, olisiko esimerkiksi Suojeluskuntajärjestö alistunut eduskunnan vahvistamaan lakkautuspäätökseen ja mitä olisi tapahtunut, jos näin ei olisi käynyt.⁷⁶

Kansakunnan jakautuneisuutta korostettiin kokoomuksen retoriikassa. Siinä tavallista oli puhe "kansan parhaimmistosta", jolla korostettiin puolueen uskoa sivistyneistön ja valkoisen kansanosan paremmuuteen verrattuna "kehittymättömämpään kansanosaan", joka oli taipuvainen antamaan äänensä kansakuntaa uhkaaville voimille. Tarkastelemallani ajanjaksolla vuonna 1929 tämä nousee toistuvasti esiin. Kokoomukselle tavallista oli huolestua maan "kehittymättömimpien väestökerrosten"

⁷¹ Vasara 1997, 175-177.

⁷² Nygård, Toivo: Venäläisvastaisuus ja Suur-Suomi –ajatus suomalaisen äärioikeiston ideologiassa. Teoksessa Kemiläinen, Aira (toim.): Mongoleja vai germaaneja? – rotuteorioiden suomalaiset. SHS, Historiallinen Arkisto 86, Helsinki 1985, 465.

⁷³ Saarela, Tauno: Suomalainen kommunismi ja rajat. Teoksessa Hannikainen Matti (toim.): Työväestön rajat. Väki voimakas 18, Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Saarijärvi 2005, 106-107.

⁷⁴ Saarela 2008, 357-358.

⁷⁵ Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1922. Kansallinen kokoomus. Eduskuntavaalikirjat (Hab1), PTA.

⁷⁶ Vasara 1997, 177-178. Tätä kysymystä ovat pohtineet Matti Klinge ja Martti Ahti (Klinge 1983; Ahti, Martti: Kaappaus? – Suojeluskuntaselkkaus 1921, Fascismin aave 1927, Mäntsälän kapina 1932. Otava, Helsinki 1990).

"sokaistumisesta" kommunismin edessä⁷⁷. Tämän takia "Suomen kansan parhaimmisto"⁷⁸, "talonpoikaisväestön parhaimmisto ja sivistyneistö"⁷⁹ tai "ensimmäisen luokan kansalaiset"⁸⁰ täytyisi saada tekemään yhteistyötä, jotta maa ei ajautuisi turmioon. Kokoomuksen retoriikkaan paneudutaan tarkemmin myöhemmissä luvuissa.

2.2. Valkoisen Suomen viholliskuvat ja kokoomuksen identiteetti

1920-luvulla

Kuten äskeisestä luvusta käy ilmi, kokoomus syntyi sellaisissa yhteiskunnallisissa ja poliittisissa olosuhteissa, että sen poliittis-kansallista identiteettiä leimasi tietynlainen ristiriitaisuus. Yhtäältä puolue syntyi sen periaatteen pohjalle, että kaikki itsenäisen Suomen parasta tarkoittavat ainekset "kokoontuivat" yhteen puolustamaan kansakunnan etuja. Osin myös uskottiin, että valkoisen sivistyneistön patriarkaalisella otteella – ja vain sillä – sisällissodassa "kapinaan hairahtuneet" yksilöt oli mahdollista parantaa yhteiskuntakelpoisiksi. Toisaalta puolueessa eli vahvana sisällissodan kipeät muistot; kavahdettiin tasavaltaista hallitusmuotoa ja vasemmiston rehabilitointia. Uskottiin, että tämän myötä porvarillisen yhteiskunnan viholliset niin maan sisä- kuin ulkopuolella pääsevät uudestaan katkaisemaan valtakunnan kehityskulun. Miten näiden mainittujen vihollisten varaan rakennetut viholliskuvat vaikuttivat kokoomuksen poliittis-kansalliseen identiteettiin 1920-luvulla?

Kansallisvaltion kollektiivinen identiteetti rakentuu ennen muuta poliittisesti. Huomioitavaa tällaisen identiteetin muotoutumisessa ovat valtasuhteet: poliittisen vallan pitäjillä on mahdollisuus erilaisin keinoin rakentaa kansakunnan identiteettiä.⁸¹ Sodan voittajana valkoinen sivistyneistö nousi juuri tähän asemaan. Harlen ja Moisioin mukaan valkoiset – lähinnä poliittinen oikeisto – aloittivat "kansallisen identiteettiprojektin", jonka pääasiallisena käyteaineena olivat voimakas venäläisvastaisuus ja antikommunismi.⁸² Kuten tulemme huomaamaan, näiden identiteettiä muovaavien osasten merkitys kasvoi kokoomuksessa vuosikymmenen kuluessa, kun puolue

⁷⁷ Esim. Uusi Suomi 26.4.1929. "Uusien vaalien pääkysymyksiä".

⁷⁸ Esim. Kyösti Haatajan ja Taave Junnilan puheet. Puoluekokous 21.4.1929, ptk. (Ca3), PTA; "Suomalaiskansallisille palkannauttijoille!", (Hab2), PTA. Julkaisussa puhutaan "suomalaiskansallisesta parhaimmistosta" sekä "eduskunnan älymystöstä" (viitataan kokoomukseen) suomalaisten palkannauttijoiden ainoana turvana.

⁷⁹ Esim. US 1.6.1929, pk. "Hajaannuksesta kokoomukseen".

⁸⁰ Siltala 1985, 37.

⁸¹ Harle 2000, 15-19.

⁸² Harle & Moisio 2000, 82-88.

oikeistolaistui ja ajautui yhä kauemmas fennomanian myöntyväisyyssuuntauksesta, sosiaalireformismistaan ja vanhasuomalaisuudestaan.

Tarton rauhansopimuksen (1920) ja Itä-Karjalan kriisin laukeamisen (1922) jälkeen Neuvosto-Venäjän välitön sotilaallinen hyökkäysuhka siirtyi taka-alalle⁸³, mutta vihamielisyys ja epäluulot sen sijaan vain kasvoivat. Vaikka ne olivat tavallisia molemmiin puolin rajaa, olivat suomalaisten venäläisvastainen kirjoittelu ja kannanotot retoriikaltaan selvästi vihamielisempiä. Esimerkiksi Neuvosto-Venäjän Helsingin lähettiläs J.A. Berzin totesi *Izvestija*-lehdessä 1921, että minkään porvarimaan lehdistö ei yltänyt neuvostovihamielisyydessään Suomen tasolle.⁸⁴

Vihamielisyys näkyi voimakkaimpana suomalaisen äärioikeiston⁸⁵, erityisesti vuonna 1922 perustetun AKS:n ja sen salaisen sisärengasjärjestön Vihan veljien piirissä, joissa Suur-Suomi-aatteeseen yhdistetty venäläisviha käsitettiin olennaiseksi osaksi suomalaisten isänmaallisuutta. AKS:n ryssäviha oli ennen muuta venäläisten rotuominaisuuksien halventamista, mutta siihen yhdistyi luonnollisesti myös antikommunismi.⁸⁶ Venäjän pelko oli leimallista kuitenkin koko porvarilliselle, ei vain oikeistolaiselle rintamalle, ja yleistä myös sosiaalidemokraattien piirissä. Neuvosto-Venäjän ja bolševismin ulkoiseen uhkaan yhdistettiin myös sisäinen uhka – suomalaisten kommunistien rajan takaa johdettu toiminta Suomessa. Porvarit olivat tietoisia useiden sisällissodassa tappion kärsineiden punaisten siirtymisestä rajan taakse Venäjälle, jossa Suomen Kommunistinen Puolue (SKP) oli perustettu 1918. Sieltä käsin suomalaiset kommunistit pyrkivät jatkamaan kesken jäänyttä vallankumoustaan. SKP:n maanalaisten kommunistien lisäksi Suomessa toimi laillisina Suomen sosialistinen työväenpuolue (SSTP) vuosina 1920–1923 sekä sen toimintaa jatkanut Suomen sosialistisen työväen ja pienviljelijäin vaalijärjestö (STPV) vuodesta 1924 eteenpäin.⁸⁷ Vaikka suomalainen kommunismi oli näin ollen koostumukseltaan monivivahteinen, ei se porvareille näyttäytynyt muuna kuin erottelemattomana, uhkaavana massana.

⁸³ Vares 1991, 81-83

⁸⁴ Kallenautio 1985, 68-71; Korhonen, Keijo: Naapurit vastoin tahtoaan. Suomi neuvostodiplomatiassa Tartosta talvisotaan 1920-1932. Tammi, Helsinki 1966, 48.

⁸⁵ Äärioikeiston pienet radikaaliset liikkeet nousivat Suomessa esiin varsin myöhään, 1920- ja 30-lukujen vaihteessa, vaikka niiden aatteelliset juuret kehittyivät jo aikaisemmin. Hyvämäki, Lauri: Sinistä ja mustaa. Tutkielmia Suomen oikeistoradikalismista. Otava, Helsinki 1971, 9.

⁸⁶ Alapuro 1973, 91-92; Karemaa 1998, 157; Immonen 1987, 329-335, 340.

⁸⁷ Saarela 2005, 106.

Uhkaa vastaan muodostettiin vuonna 1923 Suomen Suojelusliitto, jonka tarkoituksena oli yhdistää porvarilliset – niin keskustan kuin oikeiston – rivit taistelussa kommunismia, "sisällisistä vaaroistamme" suurinta vastaan.⁸⁸ Järjestön aktiivijäsenet olivat puoluekannaltaan lähinnä kokoomukselaisia tai nuorsuomalaisia ja edustivat vanhempaa, vanhasuomalaisten ikäistä 1860- ja 1870-luvuilla syntynyttä sukupolvea.⁸⁹ Oikeistopuolueiden ohella myös maalaisliitto oli voimakkaasti kommunisminvastainen, elivähän puolueen piirissä vahvoina heimoaate sekä aitosuomalaisuus. Maalaisliitto ja kommunistit myös taistelivat samasta kannattajajoukosta, nimittäin maaseutuväestöstä⁹⁰. Outi Karemaan mukaan Santeri Alkion johtamalle maalaisliitolle oli 1920-luvun alussa erityisen tyypillistä värisokea venäläisviha, suoranainen kiihkoilu ja kansallisuusvihan lietsonta.⁹¹ Vuosikymmenen loppupuolella venäläisviha ja kommunismin pelko kuitenkin jossain määrin väistyivät ja esimerkiksi sanomalehdistössä kielenkäyttöä leimasi korrektisuus "ryssittelyn" sijaan.⁹² Kuvaavaa maalaisliiton antikommunistisuudesta on myös se, että kaikki suuret kommunistipidätykset 1920-luvulla toimeenpantiin keskustalaishallitusten aikana, vuosina 1921, 1923 ja 1928.⁹³

Kokoomuksessa autonomian ajan myöntyvyyspolitiikkaan juurensa ulottava vanhasuomalaisuus menetti suosiotaan vuoden 1921 lopulla, kun puolue liukui enemmän oikealla ja tuli yhä vihamielisemmäksi Venäjää kohtaan. Puolueessa kasvava nuoroikeistolainen joukko oli aktiivinen heimoaateen kannattaja ja oli ideologisten syiden lisäksi kommunisteja vastaan myös taloudellisen etuajattelun vuoksi. Heille Tarton rauha oli ennen kaikkea "häpeärauha", jota ajaneet poliitikot joutuivat ankaran kritiikin kohteiksi. Tällaisista poliitikoista näkyvimpiä olivat vanhasuomalaiset Lauri Ingman ja J.K. Paasikivi, jotka kuitenkin useiden muiden vanhasuomalaisten tavoin onnistuivat pitämään vahvan aseman puolueen johdossa myös tulevaisuudessa.⁹⁴

Vanhasuomalaiset reaalipoliitikot eivät kuitenkaan missään nimessä pitäneet Neuvostoliittoa tai kommunismia vaarattomana. Ingman esitelmöi ahkerasti koko

⁸⁸ Upton, Anthony F.: Kommunismi Suomessa. Kirjayhtymä, Helsinki 1970, 63.

⁸⁹ Karemaa 1998, 173.

⁹⁰ Lackman, Matti: Taistelu talonpojasta. Suomen Kommunistisen Puolueen suhde talonpoikaiskysymykseen ja talonpoikaisliikkeisiin 1918-1939. Kaleva, Oulu 1985, 13.

⁹¹ Karemaa 1998, 179.

⁹² Mylly 1978, 170-171.

⁹³ Vares 2007, 15.

⁹⁴ Kallenautio 1985, 83-84; Uino 1994, 363, 417; Suvanto, Pekka: Konservatismi Ranskan vallankumouksesta 1990-luvulle. SHS, Helsinki 1994, 222.

vuosikymmenen lopun "valtiollisesta asemasta" painottaen mm. Neuvostoliiton ulkopoliittista uhkaa, suomalaisten kommunistien maanpetoksellista toimintaa sekä sosiaalidemokraattisen hallitussuunnan vaarallisuutta maan kehitykselle. Eräässä esitelmässään hän piti nimenomaan suomalaisten kommunistien toimintaa Suomen ja Neuvostoliiton välien pahimpana tulehduttajana.⁹⁵

Puolueen muuttuminen yhä enemmän oikeistokonservatiiviseen suuntaan lähensi sen aatteellista suhdetta AKS:n kanssa. Tästä esimerkkeinä olivat puolueen maanpuolustuslinja sekä kielikysymys. Siinä missä maalaisliitto kannatti taloudellisista syistä esimerkiksi palvelusajan lyhentämistä, niin kokoomus pysyi AKS:n tavoin järkähtämättömänä vahvan puolustuslaitoksen takana. Niin ikään kokoomuksen aitosuomalaisten väkisin runnottu radikaali kieliohjelma – joka saatiin keväällä 1929 hyväksytyksi puolueen ohjelmaan – miellytti AKS:ää, ja muutti Ari Uinon mukaan kokoomuksen tavallaan "AKS:läisemmäksi" puolueeksi kuin maalaisliiton.⁹⁶ Lähentyminen AKS:n arvojen kanssa merkitsi siis voimakkaampaa suhtautumista niin Neuvosto-Venäjään ja kommunismiin kuin ruotsalaisuuteenkin.

Koko 1920-luvun ajan porvarien ja erityisesti oikeiston epäluuloinen ja vihamielinen suhtautuminen Neuvostoliittoon ja kommunismiin yhdistyi ja yhdistettiin voimakkaampaan ideologiseen ja rodulliseen venäläisvastaisuuteen, "ryssävihaan". Historioitsijoiden keskuudessa on kiistelty siitä, oliko sisällissodan jälkeen voimistunut venäläisvastaisuus perua autonomian ja sitä edeltäneeltä ajalta vai oliko se lähes kokonaisuudessaan oikeiston vuoden 1918 jälkeen luoma tuotos. Edellinen käsitys korostaa ryssävihan jatkuvuutta ja ikiaikaisuutta: sen mukaan suomalaisten ja venäläisten luonteessa on niin syvät eroavaisuudet, että vastakkainasettelu ja perivihollisuus ovat luonnollisia ja juontavat juurensa vähintään isonvihan aikaan 1700-luvun alkuun. Esimerkiksi Jorma Kallernautio mainitsee, että aktivistien tsaarinvallan aikaisen, "mustiin ryssiin" kohdistuvan vihan tilalle olivat vain tulleet "punaryssät", eikä vihamielisyyksien lähtökohtana suinkaan ole vuodet 1917–1918.⁹⁷ Toisen käsityksen mukaan ryssäviha on syntynyt vasta itsenäistymisen jälkeen oikeiston tuottamana.⁹⁸ Tämän käsityksen esittäneen Matti Klingen mukaan ryssäviha syntyi "määrätyn

⁹⁵ Lauri Ingmanin esitelmiä 13.3.1927, 1.9.1927, 9.3.1928. Mf (VAY2374, VAY2375), Lauri Ingmanin kokoelma, Kansallisarkisto; Vares 1996, 335.

⁹⁶ Uino, Ari: Nuori Urho Kekkonen. Poliittisen ja yhteiskunnallisen kasvun vuodet (1900-1936). Kirjayhtymä, Helsinki 1985, 200.

⁹⁷ Kallernautio 1985, 68.

⁹⁸ Harle & Moisio 2000, 65-66.

poliittisen tilanteen seurauksena", eli Suomen itsenäistymisen johdosta. Klingen mukaan kansallisen solidaarisuuden vahvistamisen nimissä punaisten ja valkoisten vastakkainasettelua pyrittiin purkamaan korostamalla kansallista Venäjän ja Suomen vastakohtaisuutta. Samalla venäläisyys yhdistettiin kommunismiin ja ryssävihasta tuli ideologista kamppailua kommunismia vastaan.⁹⁹

Heikki Luostarinen ja Kari Immonen ovat kirjoissaan samalla lailla korostaneet sisällissodan jälkeisen ajan merkitystä negatiivisen Venäjä-kuvan synnylle.¹⁰⁰ Immonen tuo myös esiin tarkemman erittelyn niistä Neuvostoliittoon ja venäläisiin suhtautuvista "mielipideryhmistä", jotka olivat keskeisiä suomalaisessa julkisuudessa 1920- ja 1930-luvuilla. Näistä viidestä ryhmästä ensimmäiseen kuuluivat AKS:läiset, joiden suhtautumista Immonen kuvaa sloganilla "isänmaanrakkaus ja ryssänviha". Ryhmän ajattelun taustalla olivat aktivismi, jääkäriiliike ja suur-Suomen luomiseen tähtäävät haaveet. Itänaapuri nähtiin lähestulkoon kaiken Suomea kohdanneen pahan alkulähteenä. Toista ryhmää kuvaa nimitys "antikommunistinen turvallisuusajattelu". Se oli sisällöllisesti hyvin lähellä ensimmäistä ryhmää, mutta jokseenkin maltillisempi toiminnassaan sekä retoriikassaan. Tämän ryhmän ajattelutavan edustajia löytyi Immosen mukaan ennen muuta kokoomuksesta, maalaisliitosta, suojeluskunta- ja lottajärjestöistä sekä erilaisista oikeistolaisista kansalaisjärjestöistä, joskus myös edistyspuolueesta. Ryhmällä oli vahva merkitys sotienvälisen ajan kulttuuripolitiikalle.¹⁰¹

Kolmas ryhmä oli suhtautumisessaan pragmaattinen: vaikka kommunismi oli selkeä uhka, niin itänaapuri oli realiteetti, jonka kanssa oli vältettävä konflikteja ja elettävä, joten ryhmän piirissä kannatettiin esimerkiksi mahdollisimman laajoja kauppasuhteita. Tällainen mentaliteetti vallitsi Immosen mukaan erityisesti edistyspuolueessa, mutta osin myös joidenkin maalaisliittolaisten, kokoomukselaisten ja oikeistolaisten piirissä. Neljänteen ryhmään kuuluivat sosiaalidemokraatit, joiden suhtautuminen kiteytyy Immosen mukaan neljään käsitteeseen: pragmaattinen, turvallisuuspoliittinen,

⁹⁹ Klinge 1972, 58, 70. Klingen teesiä ryssävihan ikäaikaisuuden tyrmäämisestä on kritisoitu huomauttamalla, että Klinge on vähätellyt isonvihan ja sortokausien merkitystä kansalaismielipiteen kehitykseen. Ks. Luostarinen 1986, 105; Harle & Moisio 2000, 67.

¹⁰⁰ Immonen 1987; Luostarinen 1986.

¹⁰¹ Immonen 1987, 425-427.

kommunisminvastainen ja reaalisosialismikriittinen. Viidenteen ryhmään lukeutuivat kommunistit, joille oli tyypillistä suhteellisen varaukseton tuki itänaapurille.¹⁰²

Immonen siis lukee kokoomuksen voimakkaan venäläisvastaisuuden ja antikommunismien leimaamaan ryhmään, vaikkakaan ei samalle viivalle kuin AKS:n. Toisaalta osa kokoomukselaisista oli pragmaatikkoja. Heitä voisi odottaa löytyvän vanhasuomalaisten joukosta, hyvänä esimerkkinä Lauri Ingman. Immonen mainitsee myös, että ykkös- ja kakkosryhmä olivat sotienvälisen ajan Suomessa "mielipidejohtajia"; he hallitsivat niitä julkisia foorumeita, joilla kuvaa itänaapurista ja kommunismista luotiin. Ryhmien muokkaamaa kuvaa ei oikeastaan kyseenalaistettu muuten kuin kommunistien taholta, ja kritiikki merkitsikin epäsuotuisaa julkisuutta.¹⁰³ Myös Vares huomauttaa, että kommunisminvastaisuus oli oikeistolle ja kokoomukselle erinomainen propaganda-ase; sillä eihän ei-vasemmistolaiset puolueet voineet muuta kuin vastustaa kommunismia, mikäli he eivät halunneet leimautua "väärälle puolelle" vastakkainasettelua.¹⁰⁴

Näiden mielipidejohtajien valta-asema tuo hyvin esiin Immosen tulkinnan, joka on lähellä Klingeä sekä Harlea ja Moisiota: kyseisillä oikeistoryhmillä oli merkittävä rooli (ja valta) suomalaisten Venäjä- ja kommunismi-kuvan muokkaamisessa. Tämän kuvan rakentaminen liittyi mielipidejohtajien ohjailemaan kollektiivisen kansallisen identiteetin vahvistamiseen suhteessa määriteltyihin toisiin. Kokoomuksen antikommunistisessa diskurssissa tätä toiseutta edustivat ennen muuta sisällissodassa vallankumousta yrittäneet punaiset, joiden nähtiin uudestaan pyrkivän horjuttamaan yhteiskuntarakenteita suomalaisen kommunismin muodossa. Punaiset oli jo sisällissodassa mielletty mieluummin venäläisiksi¹⁰⁵, koska negatiivisen Venäjä-kuvan pohjalle rakennettu viholliskuva oli helpompi sisäistää ja perustella, kuin asetelma, jossa suomalainen kävi suomalaisen kimppuun. Heistä puhuttiin usein myös "harhaan johdettuina" tai "tartunnan saaneina", joka viestii siitä, että heitä ei pidetty absoluuttisen pahana vihollisena.¹⁰⁶

¹⁰² Immonen 1987, 427-428.

¹⁰³ Immonen 1987, 429-430.

¹⁰⁴ Vares 1996, 249, 261.

¹⁰⁵ Saarela 2005, 106.

¹⁰⁶ Esim. Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 9, "Suomen asema ja sen velvoitus", (Hab2), PTA.

Venäjän toiseutta pyrittiin vahvistamaan painottamalla uhan ikiaikaisuutta, jonka mukaan venäläisiä vastaan sodittu "vapausota" oli ollut ainoastaan *viimeisin* osoitus Venäjän kataluudesta. 1920-luvun mittaan antikommunismi yhdistyi tähän ideologiseen ryssävihaan, ja näiden yhteenliittymästä tuli kokoomuspuolueen identiteettiä vahvasti määrittelevä toinen. Kommunistinen Neuvosto-Venäjä oli yhtä aikaa ulkopoliittisena ja sisäpoliittisena uhkana täydellinen antiteesi porvarilliselle valkoiselle Suomelle, joka ei vasta-itsenäistyneenä, hauraana ja voimakkaasti jakautuneena voinut katsoa luottavaisin mielin tulevaisuuteensa riippumattomana kansakuntana, etenkin kun naapurina oli valtava Neuvosto-Venäjä. Epävarmuus ja kollektiivinen sisällissodan trauma vahvistivat rajanvetoa suhteessa tähän toiseen.

Kokoomuksen antikommunistinen diskurssi pyrki legitimoimaan asemaansa myös suhteessa muihin diskursseihin – ei ainoastaan Venäjän ja kommunismin toiseutta vastaan. Vaikka kansakunta oli karkeasti jakautunut vasemmiston ja porvariston kesken, niin ei kumpikaan osapuoli ollut yhtenäinen. Vuosikymmenen rikkonaisen sisäpolitiikan yhtenä perustavana syynä voidaan pitää porvariston hajanaisuutta – kokoomuksen, maalaisliiton, edistyksen ja ruotsalaisten kyvyttömyyttä yhteistyöhön.¹⁰⁷ Katsottaessa itsenäisen Suomen historiaa sotienjälkeisestä – ja erityisesti talvisodan myyttistä "ihmettä" ja kansallista yhtenäisyyttä korostavasta – näkökulmasta tulee helposti unohtaneeksi tai aliarvioineeksi kansakunnan voimakkaan jakautuneisuuden myös porvarien välillä. Toisina ja siten omaa identiteettiä muovaavina tekijöinä kokoomukselle näyttäytyivät myös muiden puolueiden "ammattipolitikointi" ja "ahtaat etupyyteet", joita puolue käytti lyömäaseinaan kritisoidessaan vastustajiaan "kansakunnan kokonaisetujen" unohtamisesta. Vuosikymmenen loppuun mennessä tämä puoluepoliittinen kiistely kärjistyi ja alettiin puhua parlamentaarisen järjestelmän ajautumisesta kriisiin, "parlamentarismin rämettymisestä".

¹⁰⁷ Jääskeläinen, Mauno: Suomen kansanedustuslaitoksen historia, osa VII: Itsenäisyyden ajan eduskunta 1919-1938. Eduskunnan historiakomitea, Helsinki 1973, 89.

3. Sisäpoliittinen taitekohta 1929

3.1. Rikkinainen sisäpolitiikka ja parlamentarismien kriisi

Itsenäistyneessä Suomessa oli vuoden 1928 loppuun mennessä ollut 15 hallitusta, joiden hallituspäivien keskiarvo oli vain 271, joten lisääntyvä epäluottamus parlamentaariseen järjestelmään oli sikäli ymmärrettävä.¹⁰⁸ Vuoden 1929 keväälle yhteiskunnallinen keskustelu demokratian heikkoudesta ja parlamentaarisen järjestelmän ongelmista antoi selvän leimansa. Erityisen voimakkaasti järjestelmän epäkohtia kritisoi juuri kokoomuspuolue, joka oli tyytymättömänä seurannut 1920-luvun sisäpoliittista kehitystä. Monarkismin hautaaminen, sosialistien rehabilitointi ja muiden puolueiden kritisoitu "luokkapolitikointi" kasvattivat puolueen turhautumista. Vuosikymmenen lopun vähemmistöhallitukset – erityisesti sosiaalidemokraattinen Väinö Tannerin sekä maalaisliittolainen Juho Sunilan hallitus vuosina 1926–1928 – merkitsivät kokoomukselle lähestymistä kohti epätervettä luokkapolitikointia. Sunilan hallitus oli ollut taipuvaisempi tekemään yhteistyötä sosiaalidemokraattien kuin oikeiston kanssa, ja myös se näyttäytyi kokoomuksen silmissä samanlaisena tietyn kansanluokan ahtaiden luokkapyyteiden ajajana kuin sitä edeltänyt Tannerin hallitus.¹⁰⁹

Kokoomuksen jatkuva kritiikki "luokkapolitikoinnin" alhaisuudesta ei tarkoittanut sitä, ettei se olisi itse syylistynyt samaan.¹¹⁰ Kansalaisten jakaminen parhaimmistaan ja kehittymättömämpään rahvaaseen sekä poliittisen pätevyyden korostaminen tarkoittivat juuri tällaista tiettyjen luokkaintressien ajamista.

Näiden "epäpätevyyttä" edustaneiden puolueiden lisäksi kokoomus katsoi ärsyntyneenä ääriivasemmiston sitkeää otetta suomalaisesta yhteiskunnasta ja kansasta. Vuoden 1927 eduskuntavaaleissa STPV lisäsi paikkamääränsä 20:neen (+2), siinä missä kokoomuksen edustajien lukumäärä putosi 34:ään (–4). Vuonna 1928 Kommunistinen internationaali (Komintern) julisti kapitalismin siirtyneen "kolmanteen vaiheeseen", joka merkitsi yhä väistämättömämpää ristiriitaa imperialististen kansallisvaltioiden kesken, uhaten näin myös työläisiä ja Neuvostoliittoa. Kominternin taktiikassa alettiin aikaisempaa selvemmin korostaa luokkataistelua, ei vain oikeistoa, vaan myös sosiaalidemokraatteja vastaan. Jälkimmäisten nähtiin hylänneen työläisten edut ja

¹⁰⁸ Valtioneuvosto 2010, Hallitukset aikajärjestyksessä. <http://www.valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/tulokset/fi.jsp?report_id=V2> [21.12.2010].

¹⁰⁹ Vares 1991, 74-75.

¹¹⁰ Vares 1991, 76.

siirtyneen avoimesti tukemaan valtiovaltaa.¹¹¹ Kominternin taktiikan muutoksen seurauksena suomalaisten kommunistien toiminta tehostui esimerkiksi lakkojen ja työmaaterrorin muodossa. Kokoomuksen kannalta oli pöyristyttävää, että järjestelmä mahdollisti kielletyn, avoimesti vallankumoukseen tähtäävän SKP:n toiminnan maassa STPV:n sekä muiden peitejärjestöjen kautta.¹¹²

Muiden puolueiden ja erityisesti kommunistien muodostaman vastavoiman lisäksi kokoomuksen turhautumista vallitsevaan järjestelmään lisäsivät puolueen sisäiset kiistat sekä Suomessa jo vuoden 1928 puolella alkanut taloudellinen taantuma. Kokoomuksen näkökulmasta jälkimmäinen näkyi ikävänä erityisesti sahatavaran viennin katkeamisena. Sahateollisuuden puutavaran ja metsätulojen väheneminen huononsi suurten ja keskisuurten tilojen tienestejä – eli nimenomaan kokoomuksen maaseutukannattajien ydinjoukkoa.¹¹³ Puolueen sisäisenä kiistana keväällä 1929 oli ennen muuta kielikysymys, kiistely nuoremman polven aitosuomalaisten ja vanhemman polven välillä.¹¹⁴

Lisäksi virkamiesten palkkauskysymys vaati ratkaisua. Se oli ollut puolueiden kestokysymys pitkälti koko 1920-luvun, kun palkkojen ostovoima ja virkamiesten sosiaalinen status olivat tasaisesti laskeneet. Kysymys kasvatti juopaa erityisesti kokoomuksen ja maalaisliiton välillä. Maalaisliitto oli perinteisesti ollut palkkojen korotusta vastaan, koska sen silmissä liian suureksi kasvanut kaupunkilainen byrokratia ja virkamiehistö riistivät kansanvaltaista ja edistyksellistä maaseutua. Ja olihan virkamiehistöllä maalaisliittolaisesta näkökulmasta katsottuna ruotsinkielinen leima, joka lisäsi aitosuomalaisuutta ajavan maalaisliiton haluttomuutta palkkojen korottamiseen.¹¹⁵

Sisäpoliittisen tilanteen kiristyminen, etupäässä juuri ratkaisun puuttuminen virkamiesten palkkausasiassa, johti 19. huhtikuuta 1929 vain noin neljä kuukautta aiemmin työnsä aloittaneen eduskunnan hajotukseen. Kokoomukselle uudet, heinäkuun alussa järjestettävät vaalit sattuivat mahdollisimman huonoon aikaan¹¹⁶ ja synnyttivät

¹¹¹ Saarela 2008, 735; Huttula 2000, 47.

¹¹² Vares 1991, 85; Virtamo, Tuija: Lain voimalla kommunismia vastaan. Lapuanliikkeen painostuksen vaikutus ns. kommunistilakien syntyyn vuosina 1929-1930. Poliittisen historian Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 1989, 97.

¹¹³ Uino 1994, 597.

¹¹⁴ Ks. luku 3.3.

¹¹⁵ Vares 1991, 76-77.

¹¹⁶ Uino 1994, 585.

kokoomuslehdistössä kiivaan keskustelun parlamentarismien epäkohdista, taktikoinnista, politiikan valheellisuudesta sekä luokkapuolueiden ahtaista etupyyteistä. Karjalan pääkirjoituksessa mainittiin vapunpäivänä, että "laajoihin piireihin on levinnyt jonkinlainen haluton ja tymepeytynyt mieliala eduskunnan työn ollessa puheena", koska parlamentarismien arvostus näyttää romahtaneen.¹¹⁷ Uuden Suomen pääkirjoituksessa epäiltiin parlamentaarisen järjestelmän kykyä luoda maahan luja hallitus, koska sen on "annettu kehittyä kieroön suuntaan, josta uhkaa suuria vaaroja poliittisen elämämme ja valtakunnan hallitusmenon terveelle kehitykselle". Syytös lankeaa lehdessä lähinnä sosiaalidemokraattien ja maalaisliiton niskaan, joista kumpikaan ei kirjoittajan mukaan ole pystynyt ottamaan tosissaan "parlamentaarista vastuuta", toisin kuin kokoomus.¹¹⁸ Aamulehdessä haukuttiin näiden puolueiden "häikäilemätöntä" ja valtakunnan yhteisistä eduista piittaamatonta "taktiikkapolitiikkaa".¹¹⁹

Lehdistössä käyty keskustelu oli samassa linjassa parlamentarismien tilaa pohtivan vaalijulkaisun kanssa. Julkaisussa kuitenkin esitettiin myös "parannusmahdollisuudet" parlamentarismien "terveeksitekemiseen". Ratkaisu oli yksinkertainen: laajoihin kansanjoukkoihin tuli juurruttaa ajatus, että ainoastaan pätevien porvarien johtamassa Suomessa voidaan kitkeä parlamentaarisen järjestelmän epäkohdat, sillä vasemmistopuolueet ja maalaisliitto ovat "kokonaan rakennetut määrättyjen kansanluokkien edun ajamisen pohjalle" ja ne jättävät siten kansakunnan yhteiset edut toisarvoiseen asemaan.¹²⁰

Kokoomuksen puoluekokouksessa 21. huhtikuuta puheenjohtaja Kyösti Haataja valitti maansa parlamentaarisen elämän tilaa korostaen puolueensa merkitystä sen pelastamisessa:

"Alkavassa vaalitaistelussa on ponnistettava voimat tiedon levittämiseen kansan laajoihin piireihin siitä, mihin tasoon valtiollinen elämä meillä on alkanut painua, mitä vaaroja siitä maalle ja kansalle on, sekä kuinka välttämätöntä on, että maan parhaimmisto kokoontuu voimakkaaseen ja yhtenäiseen rintamaan taistelemaan

¹¹⁷ Karjala 1.5.1929, pk. "Mikä on pääasia".

¹¹⁸ US 8.5.1929, pk. "Parlamentarismi ja vaalit".

¹¹⁹ Aamulehti 26.4.1929, pk. "Voimistuva puolue".

¹²⁰ Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 2, "Parlamentarismien kysymys uusissa vaaleissa", (Hab2), PTA.

tuollaista kehityksen suuntaa vastaan, joka uhkaa käydä kansamme tulevaisuudelle varsin tuhoisaksi."¹²¹

Kokoomuksen pelkona oli rikkonaisen sisäpolitiikan, erityisesti hajanaisen porvarillisen rintaman, aikaansaama tilanne, jossa kommunistit pääsevät kasvattamaan vaikutusvaltaansa. Porvarien kykenemättömyys muodostaa voimakasta hallitusta nähtiin merkittävänä syynä ongelmiin.¹²² Parlamentaarisen rappiotilan pelättiin johtavan suoranaiseen yhteiskunnalliseen kumoukseen; "...nykyistä parlamentaarista alennustilaa hyväkseen käyttäen [kommunistit] pääsevät toimimaan tavalla, joka heille ei varmaankaan muuten olisi mahdollista", Karjalan pääkirjoituksessa todettiin.¹²³

Turhautuminen parlamentarismien kykyyn luoda maahan vakaat poliittiset kehykset saattoi ohjata monen poliitikon vetäytymään puolue-elämästä, kuten Aamulehdessä huolestuneena pantiin merkille: "Tällaiset ilmiöt valtiollisessa elämässämme ovat saaneet monet maan parhaimmistosta, joiden toiminta valtiollisessa elämässä olisi maan asian hoidon kannalta mitä tärkein, tuollaisesta toiminnasta kieltäytymään".¹²⁴ Tällaista frustraatiota, joka syntyy tyytymättömyydestä vallitseviin yhteiskunnallisiin oloihin, on usein pidetty joukkoliikkeiden käyteaineena. Juuri lapualaisuuden nousua on selitetty pitkäaikaisella turhautumisella vuoden 1918 jälkeiseen yhteiskuntaan, valkoisen Suomen toteutumattomaan ideaaliin, kommunistien provokaatioon ja talouslamaan.¹²⁵

Kokoomuksen ei voi katsoa agitoituneen samoista vaikuttimista, kuin lapuanliikkeen kaltaiset talonpoikaiset kansanliikkeet, mutta turhautuminen oli kuitenkin tosiasia. Sitä ruokkivat ylhäällä mainittu suhtautuminen "epäterveeseen ja itsekkääseen luokkapolitikointiin" sekä "epäpätevyyteen", käsitys Suomen laajojen kansankerrosten kehittymättömyydestä sekä epäilemättä myös kokoomuksen sisäiset kiistat¹²⁶. Usko Suomen kansan kehittymättömyyteen, joka oli noussut sisällissodan trauman seurauksena, eli vahvana myös 1920-luvun lopulla. Yksi pessimistisimmistä kokoomukselaisista oli J.K. Paasikivi, joka päiväkirjassaan pitkin 1920-lukua

¹²¹ Kyösti Haatajan puhe. Puoluekokous 21.4.1929, ptk. (Ca3), PTA.

¹²² Karjala 5.5.1929, pk. "Valtiollisen pulan syyt".

¹²³ Karjala 1.6.1929, pk. "Kumouksen välttämiseksi".

¹²⁴ Aamulehti 13.6.1929, pk. "Kysymys valtiollisen elämän tasosta".

¹²⁵ Siltala 1985, 41; Hyvämäki 1964, 149.

¹²⁶ Uino 1994, 603.

voimakkaasti kritisoi Suomen kansaa ja demokratiaa. Hänen silmissään lähes kaikki oli Suomessa kurjaa ja epäpätevää.¹²⁷

Vaasa-lehdessä nimimerkki "Kansalainen" epäili parlamentarismien perusteita huomauttamalla, että valtaosa kansalaisia on "vailla alkeellisimpia edellytyksiä" ottaa osaa valtion elämään niin tietojensa kuin älykkyytensä perusteella. Hänen mukaansa "iskusanat" ovat parlamentarismissa "ainoat valtiolliset 'totuudet'", joiden avulla suurien joukkojen tunteet saadaan liikkeelle tosiasioista tai ristiriitaisuuksista välittämättä. Myös hän mainitsee, että puolue- ja luokkapeli saa monet kyvykkäät henkilöt jättämään valtiollisen elämän, koska eduskunnan arvovalta laskee silmissä.¹²⁸ Tämä käsitys suomalaisesta yhteiskunnasta ja poliittisesta elämästä kärjistyi kokoomukselaisten piirissä entisestään vaalien jälkeen. Turhautumisen voidaan katsoa olleen sietämätöntä, kuten Vesa Vares kiteyttää: "valoa ei ollut oikeastaan missään, ainoastaan tie alaspäin".¹²⁹

3.2. Antikommunismi ja parlamentaarinen demokratia: kansalaisoikeuksien väärinkäyttö?

Edellä todettiin, että 1920-luvun Suomessa toteutui huonosti mielipiteen- ja sananvapaus, jos maata verrataan muihin Länsi-Euroopan parlamentaarisiiin demokratioihin. Syynä oli ennen muuta kielteinen suhtautuminen työnväenliikkeeseen, erityisesti ääriivasemmistoon, jolta pyrittiin sen enempää peittelemättä poistamaan tiettyjä kansalaisoikeuksia. Valtaosalle maltillisista porvareista tärkeää kommunistien suitsimisessa oli kuitenkin sen tekeminen lakien puitteissa.

Kokoomuksen kaltaisille konservatiiveille oli tärkeää noudattaa vallitsevia yhteiskunnassa hyväksyttyjä pelisääntöjä, vaikka niitä ei ollut aina laadittu heidän mielensä mukaan; monarkian sijaan Suomesta oli tehty tasavalta, joten nyt piti sopeutua parlamentaarisiiin pelisääntöihin ja uudistaa yhteiskuntaa maltillisesti, eikä kumouksellisten oppien pohjalta. Maltillisuus kiteytyi Etsivän Keskuspoliisin päällikön

¹²⁷ Vares 1996, 364.

¹²⁸ Vaasa 27.6.1929. Nimim. Kansalainen. "Parlamentarismimme rappion syistä".

¹²⁹ Vares 1996, 366.

Esko Riekin sanoihin: "Ruhe ist die erste Bürgerpflicht" (malti on ensimmäinen kansalaisvelvollisuus).¹³⁰

Toisaalta kokoomuksen nuoroikeistolaista polvea voisi kuvata Vesa Vareksen käyttämällä käsitteellä autoritaarinen konservatismi. He suhtautuivat jyrkemmin parlamentaarisiiin pelisääntöihin, jos ne nähtiin oman ideaalin vastaisiksi. Heidän mielestään "äänten laskeminen ei voinut olla yhtä tärkeää kuin yhteiskunnallinen pätevyys"; he siis mielsivät itsensä tarpeeksi päteviksi päättämään milloin enemmistö ei ymmärtänyt omaa etuaan ja täten ohjaamaan yhteiskuntaa haluamaansa suuntaan välittämättä sen hetkisistä laista. Yhteiskunnan ollessa vaarassa he näkivät oikeudekseen tai jopa velvollisuudekseen käyttää kirkkoa, armeijaa, virkamiehistöä tai poliisia tukahduttaakseen näkemänsä vihollisen.¹³¹

Huolimatta laillisuuden korostamisesta, kokoomuksessa näytti vallitsevan koko 1920-luvun käsitys, että kommunistien suhteen perustuslaillisista oikeuksista puhuminen ei tuntunut järkevältä: mitä mieltä oli myöntää kansalaisoikeuksia ryhmälle, joka avoimesti julisti kaatavansa porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen ja jonka kontolla oli jo yksi vallankaappausyritys vuonna 1918?¹³² Niinpä vuosikymmenen loppuun mennessä monille porvareille kokoomuksesta ja edistyksestä maalaisliittoon oli muodostunut käsitys, että kansalaisvapauksia käytettiin väärin.¹³³ Vaikka niitä olisi pitänyt käyttää yhteiskunnan rakentamista varten, monet käyttivät niitä yhteiskuntaa vastaan, kuten kokoomuksen Erkki Paavolainen asian ilmaisi. Joidenkin mielestä suomalaiset eivät yksinkertaisesti olleet riittävän kypsiä poliittiseen toimintaan, jos he antoivat äänensä kommunisteille.¹³⁴

Keväällä 1929 istuva hallitus pohti, kuinka lainsäädäntöä voitaisiin muuttaa yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi. Tarkoituksena oli hillitä nimenomaan kommunistien toimintaa esimerkiksi paino- ja yhdistymisvapautta rajoittamalla.¹³⁵ Kuten seuraavissa luvuissa tulee ilmi, myös kokoomus korosti vaaliohjelmassaan

¹³⁰ Hietaniemi, Tuija: "Esko Rieki mukana maailmanhistoriassa". Historiallinen aikakauskirja 106, No 1, ss. 117-119. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 2008.

¹³¹ Vares 1998, 325-326.

¹³² Vares 2007, 21-23.

¹³³ Vares 2007, 19; Rahkonen, Erkki: "Jos lainsäädäntö on ... puutteellinen tai osoittautuu tehottomaksi...": Tasavallan suojelulain ja muiden 1930 ns. kommunistilakien säätämispöytäkirja. Suomen historian Pro-gradutyö. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1998, 14; US 22.6.1929. "Viikon varrelta"; Karjala 12.6.1929, pk. "Lepytyspolitiikka seurauksineen"; Iltalehti 8.5.1929, pk. "Periaateasia".

¹³⁴ Saarela 2008, 765.

¹³⁵ Rahkonen 1998, 14-15; Virtamo 1989, 14-15.

lainsäädännön kiristämistä kommunismivaaran estämiseksi. Kokoomuksen Lauri Ingman oli jo vuonna 1928 tehnyt lakialoitteen, jolla oli tarkoitus torjua kommunistien harjoittamaa työmaaterroria ja tehdä rangaistavaksi valkoisten työläisten häpäiseminen ja häirintä työmailla. Laki ei kuitenkaan edennyt valiokuntia pidemmälle ja jäi vahvistamatta ennen kuin se myöhemmin taas tuli ajankohtaiseksi.¹³⁶

Vaalien jälkeen keskustelu lainsäädännöllisistä toimenpiteistä ja kansalaisoikeuksien rajoittamisesta kiihtyi lehtien palstoilla. Uudessa Suomessa pohdittiin, ettei mikään sananvapaus voi sallia sitä, että sen suojassa tehdään ilmeisiä rikoksia. Lisäksi todettiin, että Suomessa on "niin täydellinen sanan ja ajatuksen vapaus", että kommunistienkin ajatuksia on lupa esitellä julkisesti. Ongelmana on kuitenkin kansamme alhainen kehitystaso, koska heitä voidaan johdattaa harhaan vapaan sanan "vapaassa kilpailussa". Sananvapautta tulisi siis suojata "sitä saastuttavalta väärinkäytöltä".¹³⁷ Luonteenomaista kokoomuksen pyrkimyksille torjua kommunismia oli siis pysyttäytyminen lain edellyttämässä puitteissa, mutta paikoin tämä oli hyvin tulkinnanvaraista ja ristiriitaista erityisesti kansalaisoikeuksien suhteen.

3.3. Kahtiajakautunut kokoomus: aitosuomalainen nuoroikeisto ja maltilliset vanhasuomalaiset

Kokoomuksen nuoroikeistolaisen joukon lisätessä vaikutusvaltaansa puolueessa vuosina 1921–1922 kokoomuksesta tuli yhä enemmän oikeistokonservatiivinen puolue, joka korosti Neuvosto-Venäjän ja sieltä käsin Suomea uhkaavan kommunismin vaaraa. Vuosikymmenen lopulla nuoroikeiston keskeisiksi aatteiksi tulivat aitosuomalaisuus ja vahva maanpuolustustahto. Nuoren polven erityisen ihailun ja samaistumisen kohteina olivat sellaiset suoran toiminnan miehet, kuten aktivistit, jääkärit ja heimosoturit; näiden jalanjalkia seurattiin aitosuomalaisuuden tunnuksia esiin nostaen ja AKS:n riveihin liittyen.¹³⁸ Kokoomuksen vanhasuomalaiset vanhemman polven poliitikot vierastivat aitosuomalaisuutta, sillä se miellettiin "nuorison lapsellisuudeksi", joka ajaannuttaisi Suomea kauemmas läntisestä kulttuuritraditiosta, jota juuri länsinaapuri edusti. Myös kokoomuksen perustava idea "kansakokonaisuuden etujen" ajamisesta edellytti toisen kotimaisen kielen aseman säilyttämistä ja kulttuurikonservatismia.

¹³⁶ Rahkonen 1998, 15-16.

¹³⁷ US 14.7.1929, pk. "Valtion itsepuolustuskyyky"; Karjala 9.7.1929, pk. "Painovapauslakirikokset".

¹³⁸ Vares, Vesa: Kaksi askelta edellä. Kokoomuksen Nuorten liiton historia 1928-96. Wsoy, Juva 1999, 14.

Maanpuolustustahdon lujittamisessa puolueessa vallitsi sen sijaan tiukka yksimielisyys.¹³⁹

Vesa Vares mainitsee, kuinka koko konservatiivisessa sivistyneistössä jakolinja sukupolvien välillä rikkoi rivejä. Yhteisenä käsityksenä oli ainoastaan se, että aate- ja yleispolitiikka olivat saaneet siirtyä sivuun itsekkään luokkapolitiikan tieltä ja parlamentaarinen demokratia oli eksynyt täysin sivuraiteille. Radikaalimpi nuori polvi ei häpeillyt julistaa oman ryhmänsä etuja, koska ajateltiin, että maltillisuus johtaisi nykyoloissa vain turmioon, niin kuin Vares osuvasti tiivistää: ”Jos menestyminen oli mahdollista vain samanlaisella jyrkkyydellä kuin luokkapuolueilla, ei kannattanut jäädä sivistyneeksi ja maltilliseksi ja samalla kutistua olemattomiin”.¹⁴⁰ Vanhemman polven konservatiivit, kuten Lauri Ingman, eivät nielleet tällaista radikalismia. Ingmanin mukaan aitosuomalaisuus johtaisi porvarillisen rintaman lopulliseen repeämiseen: RKP eristettäisiin ja ajettaisiin vasemmiston syliin, Suomen länteen suuntautuva ulkopolitiikka joutuisi ongelmiin ja myös kokoomus ajautuisi pahemmin eristykseen.¹⁴¹ Keväällä 1929 aitosuomalaisuuden vallatessa kokoomuksen kenttää Ingman erosikin puolueensa eduskuntaryhmästä ja lukuisat muut vanhasuomalaiset uhkasivat erota koko puolueesta.

Mainittua maanpuolustuksen tärkeyttä korostettiin lähes yksinomaan itänaapurin takia. Vanhasuomalaisille Neuvostoliiton ulkopoliittinen uhka ja kommunisminvastaisuus olivat ehkä enemmän reaalipoliittisten olosuhteiden sanelemaa, kun taas nuoroiikeiston antikommunistisuuden voidaan nähdä kummunneen vahvasti myös ideologisista lähtökohdista: olihan nuoroiikeisto tiiviisti ryhmittäytynyt ideologista antikommunismia ja rodullista ryssävihaa ajavan AKS:n ympärille. Tämä periaatepoliittinen ja reaalipoliittinen lähestymistapa törmäsivät puolueessa yhteen jo 1920-luvun alkuvuosina¹⁴².

Näkyikö nuoroiikeiston antikommunistisuus vuosikymmenen lopulla, erityisesti vuoden 1929 eduskuntavaalien aikaan, siis jossain määrin jyrkempänä kuin vanhasuomalaisten vai voiko puolueen antikommunismia kuvata yhtenäisenä – sekä ideologisena että reaalipoliittisena – linjana? Ensinnäkin on tärkeää huomioida puolueen johdon

¹³⁹ Suvanto 1994, 224.

¹⁴⁰ Vares 1991, 79-80.

¹⁴¹ Lauri Ingman valtuuskunnan kokouksessa 23.3.1929. Valtuuskunta, ptk. 1929 (Cb1), PTA; Uino 1994, 587.

¹⁴² Kallenautio 1985, 83.

koostumus vuonna 1929, sillä kokoomus oli tyypillinen kaaderipuolue, jota johdettiin pääasiallisesti "Helsingin herrojen" toimesta, eli pienen eliitin määrätessä suurista poliittisista suuntaviivoista.¹⁴³ Tällaisia henkilöitä olivat etupäässä maltilliset vanhemman polven edustajat ja vanhasuomalaiset – Kyösti Haataja, Paavo Virkkunen, Lauri Ingman, J.K. Paasikivi ja Antti Tulenheimo. Heidän roolinsa puolueen antikommunistisen linjan muodostamisessa lienee ollut ratkaiseva. Heistä Ingman oli se henkilö, joka ainakin vastustajiensa kannanotoissa personifioitui kokoomuksen antikommunismien keulakuvaksi¹⁴⁴, mutta hänenkin antikommunismiaan leimasi muiden vanhasuomalaisten tavoin maltillisuus ja hillitty kommunismiuhkien erittely.

Nuoroiikeiston antikommunistisuuden arvioiminen on vaikeampaa, jos sitä ei yksinkertaistaen rinnasteta AKS:ään. Jos tarkastellaan kokoomuksen nuoroiikeiston pääasiallista äänitorvea, *Iltalehteä*¹⁴⁵, voidaan todeta, että antikommunistisuus oli hyvin samankaltaista kuin muissa kokoomuslehdissä erityisesti kesäkuussa 1929. Huhti–toukokuussa keskustelu kietoutui tosin vielä paljon enemmän kielikysymyksen ympärille.¹⁴⁶ Pelkästään lehdistöstä välittyvä kuva on kuitenkin yksipuolinen, eikä kokoomuspuolueeseen kohdistuva tutkimus valota asiaa sen enempää. Todennäköisesti nuori polvi oli kommunismin vastustamisessa maltillisten kanssa pitkälti samoilla linjoilla – ainakin ennen lapualaisten esiinmarssia, jolloin nuorempi polvi lähti innokkaammin mukaan kansanliikkeen radikalismiin. Esimerkiksi Kokoomuksen Nuorten Liiton perustamisen jälkeisessä ensimmäisessä liittokokouksessa huhtikuussa 1929 päätettiin asettua yhteistoimintaan puoluevaltuuskunnan kanssa¹⁴⁷. Kokoomuspuolueen pöytäkirjojen ja muun virallismateriaalin perusteella nuoroiikeiston mielenkiinnon keskiössä näytti vuonna 1929 olevan vain kielikysymys, jonka varjoon jäi moni muu asia. Vanhemman polven kokoomukselaisille tämä oli piikki lihassa, ja vuoden 1929 lopussa puolueen puheenjohtaja Kyösti Haataja todennäköisesti riemuitsikin, kun pääsi lapualaistilanteen syntyessä torpedoimaan aitosuomalaisten

¹⁴³ Uino 1994, 278-279, 385-389.

¹⁴⁴ Saarela 2008, 762-763.

¹⁴⁵ Salokangas 1985, 14. Salokangas mainitsee *Iltalehden* nuoroiikeiston ja aktivistipiirien äänitorvena.

¹⁴⁶ *Iltalehti* 19.4-2.7.1929.

¹⁴⁷ Korjus, Jaakko: Puolueen omatunto. Kokoomuksen nuorten ja kokoomuksen nuorten liiton historia. Kokoomuksen nuorten liitto, Helsinki 1972.

kieliradikalismia julistamalla, että puolueen oli aika valita, kumpaa sen kuului vastustaa: ruotsinkielisyyttä vai kommunismia.¹⁴⁸

Kokoomuksen sisäiset riidat ja niistä johtuva epätietoisuus puolueen tulevaisuudesta saattoivat vaikuttaa yllättävän paljon antikommunismien korostamiseen. Viholliskuvan luomisen taustalla ei suinkaan aina ole vihollisen todellinen uhka, vaan kuvaa rakentavan ryhmän sisäinen tila ja pyrkimykset; tai jos kyseessä on valtioiden välinen konflikti, niin uhkakuvaa luovan valtion sisäpoliittinen tila. Ratkaisevaa ei siis välttämättä ole vihollisen olemus, vaan viholliskuvan luojan olemus.¹⁴⁹

3.4. Muiden puolueiden suhtautuminen kokoomukseen ja antikommunismiin

Aiemmissa luvuissa on tarkasteltu pääasiallisesti sitä, kuinka kokoomus suhtautui muihin puolueisiin, kommunisteihin ja politikoiviin "luokkapuolueisiin". Mutta minkälaisessa valossa kokoomuksen politiikka näyttäytyi muiden puolueiden näkökulmasta? Miten sen voimakkaaseen antikommunismiin suhtauduttiin? Tätä on syytä pohtia lyhyesti, ettei kuva ajan sisäpoliittisesta tilanteesta jää yksipuoliseksi, kokoomusporvarien tirkistysreiästä tarkastelluksi.

Siinä missä porvarit syyttivät sosiaalidemokraatteja kommunistien kanssa veljeilystä ja siten kommunismin vaikutusvallan kasvattamisesta, tekivät sosiaalidemokraatit aivan samoin, joskin eri argumentein. Heidän mielestään porvarien puheet parlamentarismien kyvyttömyydestä olivat kansanvallan vastaisia ja siten taantumuksellisia ja kommunismia ruokkivia. Vaalitaistelun loppumetreillä kesäkuussa 1929 sosiaalidemokraattisessa Kansan Työssä kirjoitettiin, että "porvarit sekä kommunistit häärivät parlamentarismien kimpussa kuin syöpäläiset. [...] Sosialidemokratia on parlamentarismien ainoa tuki". Tämä oli Pauli Kettusen mukaan hallitseva osa suomalaisen sosiaalidemokratian itseymmärrystä.¹⁵⁰

Toisin kuin kokoomuksen antikommunistinen diskurssi antoi ymmärtää, sosiaalidemokraatit nousivat yhä enemmän kommunisteja vastaan 1920-luvun lopulla ja erityisesti lapualaisvuosina. Pääministerinä vuosina 1926–1927 toiminut

¹⁴⁸ Kyösti Haatajan alustus Suomalaisella klubilla 15.12.1929. Valtuuskunnan työvaliokunnan ptk. 1929 (Cb3), PTA.

¹⁴⁹ Luostarinen 1986, 27.

¹⁵⁰ Kettunen 1986, 307. (Kansan Työ 20.6.1929. sit. Kettunen 1986).

sosiaalidemokraatti Väinö Tanner oli tästä hyvä esimerkki. Hänen mielestään kommunismi vaikeutti sosiaalidemokraattien parlamentaarista työtä sekä ruokki yhteiskunnallista taantumusta.¹⁵¹ Kommunismin lisäksi uhkana nähtiin myös fasismi, jonka pelättiin lapuanliikkeen noustessa tuhoavan tai ainakin supistavan parlamentaarista järjestelmää.¹⁵² Äärioikeiston ja myös kokoomuksen puheet kommunistien kansalaisoikeuksien rajoittamisesta lakien avulla särähtivät helposti sosiaalidemokraattien korvaan ja haiskahtivat ensiaskeleilta, jossei kohti fasismia, niin ainakin demokraattista kansanvaltaa vastaan.

Suomalaisille kommunisteille porvarien pyrkimykset kohti fasismidiktatuuria näyttäytyivät vielä todennäköisemmiltä ja perustellummilta. Tauno Saarela mainitsee, kuinka juuri keväällä 1929 fasismin koettiin voimistuvan, koska sen uskottiin olevan kapitalistien ainoa keino selviytyä talouslaman tuomista vaikeuksista. Porvarien puheet hallintojärjestelmän muutoksista sekä ympäri Eurooppaa tapahtuva fasismin leviäminen todistivat kommunistien mukaan avoimen fasisin, työväen valtiolliset oikeudet riistävän diktatuurin tulemisesta.¹⁵³ Kommunisteille – niin kuin monille porvareillekin – tyyppillistä oli yleistäminen: uhkana nähtiin ainoastaan porvarit, eikä erittely esimerkiksi keskusta-, oikeisto- tai ruotsalaisporvarien välillä ollut kovin merkityksellinen.

Maalaisliitolla ja kokoomuksella oli paljon yhteistä erityisesti aitosuomalaisuuden, maanpuolustuksen ja kommunisminvastaisuuden saralla, mutta tästä huolimatta puolueiden välit pysyivät kylminä läpi 1920-luvun. Ensimmäisenä syynä oli hallitusmuototaistelu; maalaisliitto suhtautui ehdottoman kielteisesti monarkismiin. Juhani Mylly mainitsee, että maalaisliiton aatteellinen pohja kaventui sisällissodan jälkeen, jolloin yhteistyö ei auennut oikein kumpaakaan suuntaan poliittisella kartalla.¹⁵⁴ Maalaisliiton koko vuosikymmenen jatkuneen hyvän poliittisen menestyksen vuoksi puolueella oli varaa suhtautua karsaasti kokoomukseen, jonka nähtiin edustavan yläluokkaisia rahamiespiirejä.¹⁵⁵ Kokoomus taas seurasi ärsyyntyneenä "epäpäteväksi" ja röyhkeäksi "nousukkaaksi" mieltämänsä maalaisliiton nousua suurpuolueeksi.

¹⁵¹ Kettunen 1986, 308-309.

¹⁵² Kettunen 1986, 310.

¹⁵³ Saarela 2008, 768-769.

¹⁵⁴ Mylly 1978, 67, 71.

¹⁵⁵ Maalaisliiton paikkamäärä eduskunnassa nousi vuoden 1919 42:sta paikasta 60:een paikkaan vuonna 1929.

Pohjimmiltaan kysymys puolueiden välisissä kiistoissa oli kuitenkin usein arvovallasta, ei niinkään asiallisista erimielisyyksistä.¹⁵⁶

RKP:lle kommunismin tuomitseminen ei ollut aina niin yksiselitteistä, kuin muille porvareille. Aitosuomalaisuuden vuota vastaan kamppaileville ruotsalaisille ei oikein jäänyt muuta tukea kuin vasemmisto.¹⁵⁷ Suhteet kokoomukseen määrittyivät pitkälti kielikysymyksen kautta, joten ne viilenivät 1920-luvun loppua kohden kokoomuksen aitosuomalaistessa.

3.5. Kommunistit suomalaisessa vasemmistossa

Porvarien näkökulmasta kaikki kommunistit näyttäytyivät yhtenä mustana massana, jonka olemassaolo uhkasi porvarillista demokratiaa ja yhteiskuntajärjestystä. Ainoana jakolinjana koko vasemmistokentässä tunnustettiin kommunistien ja sosiaalidemokraattien välillä kulkeva, vaikka kommunismi nähtiin usein jälkimmäisen "nuorempana veljenä"¹⁵⁸ tai sosiaalidemokratia "lepäävänä kommunismina"¹⁵⁹, ja sekä ideologisesti että käytännön politiikassa epäilyttävänä ja yhteiskunnan perusteita nakertavana. Suomalainen vasemmistokenttä oli kuitenkin todellisuudessa jakautunut useaan erilaista toimintaa kannattavaan fraktioon. Suomalaisen kommunismin kannattajien piirissä selkein eroavaisuus koski suhtautumista Kominternin uuteen, vuoden 1928 kuudennessa kongressissa julistamaan – ja heinäkuun 1929 plenumissa vahvistettuun – taktikkaan. Sen mukaan kommunististen puolueiden suurimpana vaarana ympäri maailmaa oli "oikeistolainen opportunistinen syrjäpyrintö", joka tarkoitti käytännössä kaiken Kominternin tiukan puhdasoppisesta politiikasta poikkeavan toiminnan leimaamista oikeistolaiseksi. Erityisen kiivaasti kritiikki kohdistui sosiaalidemokraatteihin, jotka nimettiin "sosialifasisteiksi". Tämä puhdasoppisuuden vaatimus jakoi myös SKP:tä, vaikka puolueen johtajat hyväksyivät sen ilman vastalauseita.¹⁶⁰

Tinkimättömään SKP:n johdon luokkataistelulinjaan epäilevästi suhtautuneiden piirissä heräsi pyrkimyksiä toisenlaiseen lähestymistapaan, ja SKP:stä irtautui loppuvuodesta 1929 "hoipertelijoiksi" kutsuttu ryhmä, joka pyrki yhteistyöhön sosiaalidemokraattien

¹⁵⁶ Mylly 1978, 149; Jääskeläinen 1973, 89.

¹⁵⁷ Virtamo 1989, 19.

¹⁵⁸ US 15.6.1929, pk. "Mahdollisuuksia ja tehtäviä".

¹⁵⁹ Vaasa 18.5.1929. Nimim. "Temps".

¹⁶⁰ Saarela 2008, 735-736.

kanssa. Hoipertelijat korostivat, että työväen asiaa ajettiin parhaiten järjestäytyneen joukkovoiman avulla, isoissa poliittisissa ammatillisissa järjestöissä.¹⁶¹ He olivatkin myöhemmin mukana perustamassa SAK:ta.

Vaikka porvarit ja erityisesti oikeisto korostivat kommunistien voimistumista 1920-luvun loppuvuosina, niin oli koko ääriivasemmiston tila todellisuudessa lähes tulkoon halvaantunut. Etsivän Keskuspoliisin (EK) päällikön Esko Riekin mukaan kommunismi oli vuoden 1926 jälkeen enää "pieni lainsäädäntöasia", joka edelleen menetti merkitystään vuoden 1928 kommunistipidätysten jälkeen.¹⁶² Lähes 60 henkilön pidätykset tuhosivat kommunistien koko maanalaisen toiminnan johdon sekä ammattiyhdistysfraktiot; myös STPV:n eduskuntaryhmästä vangittiin kaksi henkilöä. Vuoden 1929 alussa SKP ja sen bulvaanit Suomessa olivat hyvin heikoilla ja ahdinkoa lisäsi entisestään puoluejohtajien itsepintainen tarve hyökätä nimenomaan sosiaalidemokraatteja vastaan, vaikka samaan aikaan oikeistoryhmittyvät kokosivat voimiaan kommunistien lopullisen hävittämisen varalle.¹⁶³

Sisäisenä vihollisena suomalainen kommunismi vaikutti siis todellisuudessa olevan heikko: se haukkui enemmän kuin puri, kuten Ari Uino mainitsee.¹⁶⁴ Murray Edelman huomauttaa, että sisäisiksi viholliseksi muodostuvat usein ryhmittymät, jotka edustavat alaluokkaa, alhaista statusta ja ovat suhteellisen voimattomia. Kyse heidän leimaamisessaan yhteiskunnan vihollisiksi ei välttämättä ole heidän kyvyssään tuottaa vahinkoa, vaan valtaapitävien heitä stigmatisoivassa käsityksessä. Tällaisilla vallanpitäjillä on myös taipumus uskoa – tai luoda tarkoituksenmukaisesti uskomus –, että vaikka vihollisiksi mielletyt ryhmittyvät eivät kykene näkyvästi käyttämään valtaa, niin he ovat kuitenkin kulissien takana äärettömän voimakkaita ja pystyvät hallitsemaan yhteiskuntaa. Hyvinä esimerkkeinä Edelman mainitsee juutalaisten ja kansainvälisen kommunismin kaikkivoipaisuuteen liitetyt uskomukset.¹⁶⁵

Kommunistit, sisällissodan punaiset ja osittain koko vasemmisto edustivat 1920-luvun valkoisessa Suomessa alhaisempaa statusta porvarillisiin "mielipidejohtajiin" verrattuna. Jälkimmäisillä oli valtaapitävänä ryhmänä valta rakentaa kollektiivista kansallista

¹⁶¹ Saarela 2008, 736-740, 747

¹⁶² Lackman, Matti: Esko Rieki. Jääkäriväriväri, Etsivän Keskuspoliisin päällikkö, SS-pataljoonan luoja. Hist. Tutk. 232. SKS, Helsinki 2007, 206.

¹⁶³ Upton 1973, 93-97.

¹⁶⁴ Uino 1994, 598.

¹⁶⁵ Edelman 1988, 87. Myös Ruotsila mainitsee, että kommunismin taustalla on kautta sen elinkaaren haluttu nähdä jonkinlainen salaliitto, usein juutalaisiin liitettävissä oleva. Ruotsila 2001, 170-174.

identiteettiä sekä määrittää tämän identiteetin toiset ja yhteiskunnan viholliset, kuten luvussa 2.2. mainittiin. Näiden määriteltyjen ryhmittymien potentiaalinen uhka porvarilliselle yhteiskunnalle nähtiin pitkälti Edelmanin kuvailemalla tavalla: heidän todelliset mahdollisuutensa yhteiskunnan muuttamiseen olivat vähäisemmät kuin heidän paisuteltu, näkymätön valtansa.

4. Kokoomuksen antikommunismi eduskuntavaaleissa 1929

Miten 1920-luvulla muokkaantunut antikommunistinen diskurssi ilmeni käytännössä puolueen retoriikassa, vaaliohjelman tavoitteissa ja poliittisissa päämäärissä? Mistä osakokonaisuuksista se koostui? Miten se liittyi edellä pohdittuun vaikeaan sisäpoliittiseen tilanteeseen ja kokoomuksen poliittis-kansalliseen identiteettiin?

4.1. Valmistautuminen vaaleihin

Eduskunnan hajotus ja tieto uusista vaaleista oli kokoomukselle todellinen järkytys ja tarkoitti pahimman vaihtoehdon toteutumista, koska muut puolueet saattoivat käyttää virkamiesten palkkauskysymystä lyömäaseena kokoomusta vastaan. Suurin osa äänestäjistä oli palkankorotuksia vastaan ja nyt kokoomus oli jäämässä yksin korotusten puolestapuhujana.¹⁶⁶

Puolueen piirissä heräsi hätäännys, kun vielä omatkin rivit olivat täysin sekaisin. Tämä tuli ilmi puolueen valtuuskunnan työvaliokunnan kokouksessa, jossa esimerkiksi kunnallisneuvos Taave Junnila totesi, että "puolueen sisäisen aseman rikkinäisyys tekee mielet melkein toivottomiksi" ja että nyt kysymyksessä on "puolueen olla vai ei olla".¹⁶⁷ Puolueen puheenjohtaja Kyösti Haatajan mukaan seuraavana päivänä pidetty aitosuomalaisuuden myllertämä puoluekokous oli ollut "hulinakokous", jollaista ei ollut ikinä ennen nähty eikä voinut odottaa tulevankaan.¹⁶⁸ Puolueen sisäiset ongelmat purkautuivat hyvin konkreettisesti esille keskusliiton vuosikokouksessa 22. huhtikuuta, kun aitosuomalaisten kieliponsien seurauksena puolueen vanha ydin uhkasi erota puolueen valtuuskunnasta. Vain vaivoin puolue onnistui pysymään koossa ja valtaosa eroanomuksista peruttiin.¹⁶⁹

Vaalivalmisteluihin oli aikaa nyt vain kaksi kuukautta. Virkamiesten palkkausiasiaa ei voinut sivuuttaa, mutta sitä ei sopinut liikaa painottaakaan. Sen sijaan vaalien

¹⁶⁶ Uino 1994, 585.

¹⁶⁷ Valtuuskunnan työvaliokunnan ptk. 20.4.1929 (Cb3), PTA.

¹⁶⁸ Vares 1996, 361.

¹⁶⁹ Keskusliiton vuosikokouksen ptk. 22.4.1929 (C1 [digitaalinen versio]), PTA; Uino 1994, 587-590.

päätteemoiksi tulivat parlamentaarista järjestelmää jäytävät ongelmat ja kommunismin vastustaminen.¹⁷⁰

Kommunisminvastaisuuden nostamiseen vaalien päätteemaksi liittyi monia syitä. Ari Uino mainitsee, että vuonna 1918 katkenneen valkoisen yhtenäisyyden palauttaminen oli mahdollista vain antikommunisminkin kautta. Kokoomuksen kärsimästä porvarillisen maailmankuvan järkyttymisestä voitiin selvitä ainoastaan löytämällä yhteinen vihollinen, joka yhdistäisi porvarien hajanaiset rivit ja lähentäisi kaikki "kansan parasta tarkoittavat" voimat yhteen. Puolueessa "tahdottiin muistuttaa mieliin, että puolueen juuret olivat porvarillisia kansalaisia yhdistävässä kokoomusajattelussa sekä kommunismin torjunnassa".¹⁷¹

Uinon selitys on hyvä esimerkki David P. Barashin pohtimasta vihollisen tarpeellisuudesta sosiaalisen yhtenäisyyden edistäjänä. Barash viittaa sosiologeihin Georg Simmelistä Émile Durkheimiin ja väittää, että konfliktien ja vihollisten olemassaolo on aivan perustavanlaatuinen yhteisöjä ja niiden eheyttä muokkaava tekijä. Esimerkiksi Durkheimin pohtima rikollisuus selventää puhtaan omantunnon käsitettä: vastakohdan kautta vahvistetaan normia oikeasta ja hyväksyttävästä käytöksestä ja siten luodaan yhtenäisyyttä.¹⁷² Barash myös mainitsee, että sosiaalisessa elämässä väistämättä esiintyvien turhautumien ja vihamielisyyden purkaminen on helppo kohdistaa tiettyyn viholliseen. Tällöin aggressiot ja antagonismi eivät ainoastaan sopivasti suuntaudu oman yhteisön ulkopuolelle, vaan ne lisäksi yhdistävät tätä yhteisöä.¹⁷³

Taustalla antikommunisminkin nostamisessa vaalien päätteemaksi väikkyi myös muita syitä. Voi otaksua – kuten Uino viittaa – että aitosuomalaisen voimakkaasti ajamaa kielikysymystä pyrittiin työntämään sivuun vaalien polttopisteestä, johon haluttiin asettaa kommunisminvastaisuus – tuo koko yhteiskunnan kannalta vaaralliseksi mielletty porvareita yhdistävä vihollinen. Sama päti tietysti virkamiesten palkkauskysymykseen, joka oli ajamassa kokoomuksen yksinään karille vaaleissa. Puolueen vanhasuomalaisille oli soveliaasta kääntää katseita pois päin puolueen kannalta ongelmallisilta ja äänestäjien kannalta epäpopulääreilta aiheilta, joita ei voinut välttää

¹⁷⁰ Uino 1994, 591-593; Saarela 2008, 763; Aamulehti 24.4.1929, nimim. "Vaali-matti".

¹⁷¹ Uino 1994, 598-599.

¹⁷² Barash 1994, 129-132.

¹⁷³ Barash 1994, 132-134.

puolueen senhetkisessä vaikeassa ja sekavassa tilanteessa. Eihän vaalivalmisteluihinkaan ollut aikaa kuin pari kuukautta, niin kuin piiriliittojen sihteerit myöhemmissä raporteissaan valittaen totesivat¹⁷⁴.

Kommunistien toiminta herätti todennäköisesti aitoakin huolta. Kokoomuslehdissä tuotiin keväällä toistuvasti esiin kommunistien uusi aktivoituminen ja heidän arveltiin – jo ennen eduskunnan hajotusta – saavan lisäpaikkoja mahdollisissa eduskuntavaaleissa.¹⁷⁵ Käsitystä kommunistien voimistumisesta ruokki myös porvarien tappio vuoden 1928 kunnallisvaaleissa ja kommunistien saama 2/3 osuus vasemmiston kunnallisvaalipaikoista. Kokoomuksen keskusliitossa tämä nähtiin enteenä tuleville eduskuntavaaleille: "On ilmeistä, että kommunistinen liike, joka pääsi vauhtiin äskeisen sosialistihallituksen aikana, voimistuu ripeästi ja tempaa yhä uusia joukkoja mukaansa sekä sosialidemokraattisesta puolueesta että myös n.s. nukkuvien puolueesta".¹⁷⁶

Huolestuneisuutta herättivät myös ammattijärjestön asteittainen joutuminen kommunistien käsiin huhti–toukokuussa, työmaaterrori ja lakkoilu, Berliinin veriset vappumellakat¹⁷⁷ sekä Kominternin julistus tehdä elokuun 1. päivästä kansainvälinen "verilöylypäivä"¹⁷⁸. Karjalan mukaan vapun toivotetut aseistariisumispuheet olivat vain naamio Venäjän valtapyyteille.¹⁷⁹ Nämä tapahtumat epäilemättä loivat pohjaa reaktioille, että jotain yhteiskunnallisen vakauden takaamiseksi olisi tehtävä.

Vaaleihin valmistautuminen nosti antikommunismia korostetusti esille. On kuitenkin aiheellista huomioda, että ennen eduskunnan hajotuksen uhkaa kommunismi ei näyttänyt olevan puolueen ensisijainen huoli. Esimerkiksi puolueen valtuuskunnan sekä työvaliokunnan kokoontumisissa kommunismin uhkaan ei kiinnitetty vuonna 1929 mitään huomiota ennen huhtikuun loppua. Keskustelua sen sijaan herättivät kieli- ja kansallisuuskysymys sekä valtiollisen elämän kehno tila. Viimeisen suhteen ei kohdistettu huolta niinkään kommunisteihin, vaan etupäässä maalaisliiton ja

¹⁷⁴ Esim. "Kertomus Etelä-Hämeen Kansallisliiton toiminnasta 1929"; "Kertomus Satakunnan Kansallisseurojen liiton toiminnasta vuonna 1929", Piiriliittojen toimintakertomuksia – Uusimaa, Turku, Satakunta, Etelä-Häme, (Eb2), PTA.

¹⁷⁵ Aamulehti 18.4.1929 "Kommunistien toiminta vilkastunut"; Vaasa 2.5 "Kommunistinen toiminta", 8.6.1929, pk. "Taistelu kommunismia vastaan".

¹⁷⁶ "Kertomus Kansallisen kokoomuspuolueen kunnallisvaalitoiminnasta v. 1928". Päivätty 15.4.1929. (C1 [digitaalinen versio]), PTA.

¹⁷⁷ Aamulehti 3.5.1929. Lehden etusivulla kauhistellaan, kuinka "Saksan kommunistien vihankylvö" vaati Berliinissä 9 kuolonuhria ja 94 haavoittunutta.

¹⁷⁸ US 15.5.1929. Kominternin julistuksesta otsikoidaan: "Elok 1 päivä yleiseksi verilöylypäiväksi. Komintern antanut sellaisen käskyn".

¹⁷⁹ Karjala 3.5.1929.

sosiaalidemokraattien "luokkapolitikointiin".¹⁸⁰ Mielenkiintoista on myös se, että puolueen piiriliittojen vuotta 1929 kuvaavissa toimintakertomuksissa kommunismi nousee hyvin vähän tai ei lainkaan esille, poikkeuksena valkoisten kannattajajoukon ydinalue eli Vaasan lääni ja sen antikommunistisuudesta tunnettu piiriliiton sihteeri Kaarlo Saarnivaara.¹⁸¹ Tämä viestii osaltaan siitä, että todelliset käsitykset kommunismin vaarallisuudesta saattoivat olla lievempiä, kuin julkisuudessa esitetty kuva.

Ensimmäinen maininta kommunisteista kevään valtuuskunnan työvaliokunnan kokouksissa on 17. huhtikuuta, kun kokouksessa hyväksyttiin puheenjohtaja Kyösti Haatajan tekemä ehdotus julkilausumasta, jossa "kehoitetaan kansalaisia sovintoon ja taisteluun kommunismia vastaan". Ehdotettu julkilausuma oli tarkoitus esittää yleiselle puoluekokoukselle 21. huhtikuuta. Haataja valittaa ehdotuksessaan maan ajautumista "sekasorron tilaan" ja toteaa, että eri kansalaispiirien tulisi etsiä toisiaan yhdistäviä tekijöitä. Hän painottaa erityisesti "yhteiskuntaa säilyttävien piirien" määrätietoista työtä kommunismia vastaan ja valtiovallan mahdollisuuksia tehostaa tätä toimintaa. Tähän liittyen hän nostaa esille maan puolustuskuntoisuuden turvaamisen sekä hallintokoneiston ja sivistyneistön aseman lujittamisen, jotka ovat hänen mukaansa edellytyksiä yhteiskunnan koossapysymiselle.¹⁸² Kaksi päivää myöhemmin tapahtuneen eduskunnan hajotuksen johdosta ehdotus julkilausumasta päätettiin kuitenkin hylätä.¹⁸³

Huhtikuun 21. päivänä pidetyssä puoluekokouksessa kommunismi-kysymys ei saanut pääroolia. Aamulehti kirjoittaa, että keskeisimmäksi asiaksi kokouksessa nousi kieli- ja kansallisuuskysymys.¹⁸⁴ Puheenjohtaja Kyösti Haatajan puhe parlamentaarisesta tilasta ja Lauri Ingmanin puhe "Katsaus maamme valtiolliseen asemaan" toivat kuitenkin selvästi esiin puolueen pyrkimyksen parlamentaarisen elämän kohottamisesta ja kommunismin vastustamisesta. Ingmanin puheen jälkeen Haataja totesi, että edellinen vaaliohjelma (vuoden 1927) pitää edelleen pääkohdissaan paikkansa. Mutta pieniä kohdistuksia ohjelmaan on tehtävä:

¹⁸⁰ Valtuuskunnan työvaliokunnan pöytäkirjat 2.2-15.4.1929, (Cb3), PTA; Valtuuskunta, pöytäkirjat 1929, (Cb1), PTA.

¹⁸¹ Piiriliittojen toimintakertomuksia, (Eb1, Eb2, Eb3), PTA.

¹⁸² Valtuuskunnan työvaliokunnan ptk. 17.4.1929, (Cb3), PTA.

¹⁸³ Valtuuskunnan työvaliokunnan ptk. 20.4.1929, (Cb3), PTA.

¹⁸⁴ Aamulehti 23.4.1929, pk. "Puoluekokouksemme".

"Ensimmäinen kysymys on sen tason nostaminen, jolle meidän valtiollinen elämämme alkaa luisua. Ensisijainen merkitys tulee myös olemaan kysymyksellä maan puolustuskuntoisuuden turvaamisesta, sekä ilmeisesti kysymyksellä kovasti nousemassa olevan kommunismin vastustamisesta. Viimeksi mainittu kysymys vaatisi erikoisen tehokasta toimintaa kaikkien kansalaispiirien taholta, sekä myös valtiovallan siihen kohdistuvan toiminnan tehostamista."¹⁸⁵

Haatajan puheenvuoro ilmentää kommunismi-ongelman kasvavaa ajankohtaisuutta, mutta sanavalinnasta saa sen käsityksen, että kommunismin vastustaminen ei ole hänelle hengen asia tai vaalien pääteemaksi ehdottomasti sisällytettävä teema, vaan ainoastaan poliittisesti järkevää, koska siinä nähtiin piilevän äänestäjiin vetoavaa potentiaalia.

Huhtikuun lopulla vaaliohjelman sisältö alkoi tarkentua ja vaalipropagandan kirjoittajille jaettiin tehtäviä. EK:n päällikkö Esko Rieki sai tehtäväkseen kirjoittaa kommunismin vaarallisuudesta¹⁸⁶ ja asessori Gunnar Sahlstein huliganismista. Lakkoja murtamaan perustetun Vientirauhan toimitusjohtaja Martti Pihkala värvättiin tuottamaan julkaisu työrauhasta ja työmaaterrorista. Vaalityöhön lähdettiin siis korjaamalla vaaliohjelmalla, tuottamalla lentolehtisiä ja -kirjasia sekä kirjoittamalla sanomalehtien kiertoartikkeleita.¹⁸⁷

Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelmissa ja -kirjoissa oli koko 1920-luvun muistutettu joko Neuvosto-Venäjän ja bolševikkien tai kommunismin vaarasta. Vuoden 1922 vaalikirjassa pääpaino oli vielä "punaissa terrorissa", jolla ilmeisesti viitattiin Suomen kommunististen ryhmittymien uskottuihin tavoitteisiin levittää vuoden 1918 kaltaista terroria.¹⁸⁸ Viittauksella pyrittiin todennäköisesti muistuttamaan punaisen terrorin mahdollisesta uusiutumisesta, jos ääriivasemmistoa ei saataisi kuriin. Vaalikirjassa tuodaan myös esiin tarkkoja kuvauksia "punaisten ihmispetojen" tai "punaisten raivopäiden" epäinhimillisistä raakuuksista. Kuvauksien jälkeen todetaan, että terrori on

¹⁸⁵ Puoluekokous 21.4.1929, ptk. (Ca3), PTA.

¹⁸⁶ Kommunismin likvidoimisen päämääräkseen ottaneella Esko Riekillä oli kokoomukseen hyvin läheiset suhteet. Lackman 2007, 161, 201.

¹⁸⁷ Valtuuskunnan työvaliokunnan ptk. 29.4.1929, (Cb3), PTA; Uino 1994, 598.

¹⁸⁸ Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1922. Kansallinen kokoomus. Eduskuntavaalikirjat (Hab1), PTA. Saman vuoden vaaliohjelmassa ei mainita "punaista terroria". Kansallisen Kokoomuspuolueen vaaliohjelma 1922 (Hab1), PTA.

nyt samanlaista "kommunistien ihannemaassa Neuvosto-Venäjällä".¹⁸⁹ Samanlaiseen analogiaan pyrittiin selvästi myös vuoden 1924 vaaleissa.¹⁹⁰

Vuoden 1927 eduskuntavaalikirjassa kommunismin ja Venäjän uhka nousee yhä selvemmin esiin, mutta edellisten vaalien puheet "punaisesta terroristista" on poistettu. Uhkakuvana on ennen muuta Venäjän ulkopoliittinen uhka. Vaalikirjassa muistutetaan, että Suomen on ennen kaikkea varottava joutumasta "välirahaksi", kun suurvallat selvittelevät välejään. Kirjassa painotetaan, että vaara voi uhata vain idästä, jonka takia turvallisuuden takeita täytyy etsiä lännestä.¹⁹¹

Vuoden 1929 vaaliohjelmassa Esko Riekin kirjoittama luku "Taistelu kommunismia vastaan" on nostettu omaksi, uudeksi teemakseen. Siinä osoitetaan suurta huolta "kommunismien levenemisen" johdosta, koska "kommunismien päämääränä on yhteiskuntajärjestyksemme kumoaminen väkivaltaisilla keinoilla ja Venäjän esimerkin mukaisen neuvostovallan aikaansaaminen". Vaaliohjelmassa todetaan myös, että kommunistinen liike on johdettu ja rahoitettu Venäjältä ja sen kannatus on noussut Suomessa huolestuttavan korkeaksi: viime vaaleissa kommunisteja äänesti yli 100 000 henkilöä, viimeisissä kunnallisvaaleissa kommunististen kunnanvaltuutusmiesten luku kasvoi noin 200:lla ja monet sosialistiset järjestöt ovat viime aikoina joutuneet kommunistien käsiin.¹⁹² Toimenpiteinä ohjelmassa vaaditaan seuraavaa:

"Kommunistien kiihoitus ja kumouksellisten oppien levittäminen on estettävä. Kommunistiset seurakunnat ja järjestöt on lakkautettava ja on pidettävä huolta, ettei uusia sellaisia synny. Kommunistien osanotto eduskuntatyöhön on lopetettava."¹⁹³

Vaaliohjelmista vuosilta 1922–1929 näkee hyvin, kuinka antikommunistinen diskurssi muotoutui ja liittyi läheisesti sekä itänaapuriin että punaisten kapinointiin vuonna 1918. Niputtamalla Neuvosto-Venäjä, kommunismi ja sisällissodan verisyys yhteen luotiin kuvaa vahvasta toisesta, joka korvaisi porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen, mikäli kaikkia näitä ei tuomittaisi ja vastustettaisi. Sisällissodan suhteen tuomitseminen tarkoitti pääasiassa kokoomuksen kavahtamia punaisten armahduksia. Vuoden 1929

¹⁸⁹ Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1922. Kansallinen kokoomus. Eduskuntavaalikirjat (Hab1), PTA.

¹⁹⁰ Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1924. (Hab1), PTA.

¹⁹¹ Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1927. (Hab1), PTA.

¹⁹² Kansallisen Kokoomuspuolueen vaaliohjelma. Eduskuntavaaleissa v. 1929, (Hab1), PTA. Sama julkaistu myös kok. lehdissä, esim. US 8.6.1929, Vaasa 18.6.1929.

¹⁹³ Kansallisen Kokoomuspuolueen vaaliohjelma. Eduskuntavaaleissa v. 1929, (Hab1), PTA.

vaaliohjelmassa tuodaan esiin myös konkreettisia keinoja uhan torjumiseksi. Lainsäädäntöä tulee muuttaa siten, että kommunistit voidaan kokonaisuudessaan sulkea yhteiskunnan ulkopuolelle.

Vaaliohjelman lisäksi puolue julkaisi koko joukon erilaisia kirjasia, joissa mm. pohdittiin valtiollisen elämän kehnoa tilaa, vastustettiin kommunismia, huliganismia ja työmaaterroria ja kritisoitiin laajasti maalaisliittoa ja sen politiikkaa.¹⁹⁴ Useat julkaisut tähtäsivät erityisesti maalaisliittolaisen Juho Sunilan hallituksen kelvottomuuden todistamiseen; niiden mukaan esimerkiksi parlamentarismen rappeutuminen johtui pitkälti maalaisliiton "etääntymisestä" muista porvarillisista puolueista.¹⁹⁵ Tämänkaltaista painettua vaalipropagandaa tuotettiin vuoden 1929 vaaleihin enemmän kuin koskaan ennen. Yhtenä syynä runsaaseen vaalijulkaisujen painamiseen oli Ruotsin oikeiston vuoden 1928 vaalivoitto, jonka nähtiin johtuneen pitkälti tällaisen vaalikirjallisuuden tuomista hyödyistä. Suoraan kommunisteja vastaan tähdättyjä vaalijulkaisuja painatettiin 105 000 kappaletta ja yhteensä julkaisuja tuotettiin vaaleihin peräti 760 000 kappaletta. Kommunisminvastaisia seinäjulisteita lähetettiin puolueen jokaiseen piirikansliaan keskusliiton toimesta yhteensä noin 30 000 kappaletta.¹⁹⁶ Joissain piiriliitoissa vaalipainatteiden määrää epäiltiin jo liian suureksi.¹⁹⁷ Kaikista vaalimenoista vaalikirjallisuuden painatus haukkasi yli 40 prosenttia, ja vaalien kokonaismenot nousivat arvioidusta 450 000 markasta yli 760 000 markkaan.¹⁹⁸ Tämä oli huomattava summa taloudellisissa vaikeuksissa painivalle kokoomukselle. Se viesti siitä, että vaaleihin tosissaan panostettiin.

Uutta vuoden 1929 vaaleissa oli myös suunnitelma pitäjä- ja kyläpäällikköjen asettamisesta. Heidän tarkoituksenaan oli valistaa ja innostaa kansalaisia "vetämään viivansa" kokoomuksen hyväksi, pitää huolta vaalikirjallisuuden leviämisestä sekä ns. "hiljaisten valistajien" asettamisesta. Näiden viimeksi mainittujen tehtävänä oli keskittyä tiettyjen määrättyjen perheiden valistamiseen "varovan keskustelun kautta", jotta äänestäjä johdatettaisiin "oikealle tolalle". Mielenkiintoista kyläpäällikköjen

¹⁹⁴ Keskusliiton kokouksen ptk. 20.5.1929 (C1 [digitaalinen versio]), PTA; lista vaalijulkaisuista, ks. liite 1.

¹⁹⁵ Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 4, "Maalaisliiton hallituskokeilu"; Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 6, "Maalaisliiton viimeaikaista politiikkaa"; (Hab2), PTA.

¹⁹⁶ Kertomus Kansallisen Kokoomuspuolueen Keskusliiton toiminnasta v. 1929. Päivätty 25.4.1930 (C1 [digitaalinen versio]), PTA.

¹⁹⁷ Piiriliittojen toimintakertomuksia – Uusimaa, Turku, Satakunta, Etelä-Häme 1929 (Eb2), PTA.

¹⁹⁸ Kansallisen Kokoomuspuolueen Keskusliiton tilikertomus vuodelta 1929. (C1 [digitaalinen versio]), PTA.

asetetuissa tehtävissä oli luettelon laatiminen oman alueensa äänivaltaisista kansalaisista ja heidän jakamisensa puoluevärin mukaan neljään kategoriaan: 1) varmat kokoomukselaiset, 2) horjuvat kokoomukselaiset, 3) epäroivät vastapuolueen jäsenet, joihin voidaan jollain tavalla vaikuttaa, ja 4) henkilöt, joiden vastakkainen kanta on järkkymätön. Apulaistensa kanssa kyläpäällikön tuli sopia siitä, kuka huolehtii mistäkin perheestä, toimittaa heille vaalikirjallisuutta ja kehotuskirjeen, puhuttelee heitä sekä valvoo heidän äänestämistään.¹⁹⁹

Mielenkiintoista tällaisissa listoissa oli tietysti niiden laajat käyttömahdollisuudet, esimerkiksi työntekijän poliittisen luotettavuuden arviointi työnhakutilanteessa, jota pohdittiin luvussa 2.1. Jakamalla kansalaiset niin sanotusti "hyviin" ja "huonoihin" pystytettiin esteitä kansakunnan yhtenäistämislle ja yhteiskunnalliselle tasa-arvolle sekä mielipiteenvapaudelle. Ari Uino mainitsee, että listoja ei laadittu kuin vasta vaalien jälkeen joistakin vaalipiireistä, ja hanke on ainakin lähdeaineiston mukaan näyttänyt kuivuvan kokoon²⁰⁰.

Pitäjä- ja kyläpäälliköille laadittua ohjetta ehdittiin kuitenkin painamaan ja mahdollisesti jakamaankin. Kommunistit, sosialistit ja punaiset ovat ohjeessa vahvasti esillä. Painatteessa mainitaan muun muassa, että yhteiskuntajärjestyksen tuhoamiseen tähtäävät "punaiset voimat" pääsivät kasvattamaan valtaansa sosialistihallituksen aikana, ja silloin kasvoi myös kaikenlainen huliganismi. Tämän seuraukset ovat tiedossa, sillä nousivathan "sosialistien villitsemät joukot" yhdessä venäläisten kanssa "taisteluun isänmaataan vastaan" vuonna 1918. Vaalien ratkaisevana asiana pidetään "punaista vaaraa". Lisäksi ohjeessa huomautetaan sosiaalidemokraattien alistumisesta kommunistien "käskyläisiksi". Vaikka ohjetta ei ollut tarkoitettu julkaistavaksi²⁰¹, on siinä esiintyvä antikommunistinen retoriikka julkaistun materiaalin kaltaista, tyyppillisen voimakasta. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että ohjeen laatijat ovat halunneet korostaa pitäjä- ja kyläpäälliköiden tehtävien tärkeyttä luomalla uhkaavan kuvan kommunistien toiminnan voimistumisesta. Kyläpäälliköiden porvarillista isänmaallisuutta ja velvollisuuden tuntoa pyritään vielä ohjeen lopussa herättelemään

¹⁹⁹ Ohjeita Kansallisen Kokoomuspuolueen pitäjä- ja kyläpäälliköille sekä puolueen muille toimihenkilöille. (Hab2), PTA. Ohjeessa mainitaan, että jokaiseen keskipitäjään oli tarkoituksena saada yksi pitäjäpäällikkö ja jokaiseen kylään 1-3 kyläpäällikköä. Ohje on päiväämätön, mutta siitä tulee selvästi ilmi, että se laadittu vaalikamppailua varten eduskunnan hajottamisen jälkeen.

²⁰⁰ Uino 1994, 606. Kuntakohtaiset henkilörekisterit ovat säilyneet ainoastaan Pohjois-Hämeestä ja Vaasan eteläisestä vaalipiiristä.

²⁰¹ Ohjeen kannessa lukee "Ei julkisuutta varten".

julistamalla, että "[kyläpäälikkö ei] suo isänmaalliselle omalletunnonleen ennen rauhaa, ennenkuin hänen alueensa on Kokoomuksen puolesta aivan puhtaaksi äänestetty".²⁰²

4.2. Antikommunismien sisältö – miten uhkaa perusteltiin?

Kokoomuksen antikommunistinen diskurssi tarvitsi vakuuttavat argumentit ja sisällön, joiden avulla kommunismin uhkaa pyrittiin perustelemaan. Aiemmissa luvuissa on jo pohdittu sitä, kuinka 1920-luvun kuluessa antikommunismi yhdistyi vuoden 1918 sodan aiheuttamaan kansakunnan jakautumiseen ja venäläisvastaisuuteen. Myös parlamentaarisen järjestelmän heikko tila kommunismin voimistumisen syynä ja oireena – niin kuin kokoomus sen käsitti – on tullut ilmi. Nyt on aika pohtia tarkemmin sitä, mihin eri ilmiöihin kommunismi kokoomusajattelussa ja propagandassa yhdistettiin.

4.2.1. Kommunismin voimistuminen ja kumousuhka

Kuten jo mainittiin, kokoomus ja porvarit yleensä tunsivat kommunistisen liikehdinnän lisääntyneen ja muuttuneen röyhkeämmäksi vuosina 1928–1929. Vesa Vares korostaa, että 1920-luvun kommunistinen liike Suomessa, SKP ja sen bulvaanit, oli todellisuudessa erittäin radikaali stalinistinen järjestö, joka avoimesti julisti syrjäyttävänsä porvarillisen demokratian ja sen poliittiset rakenteet uuden yhteiskuntajärjestyksen tieltä.²⁰³ Oli oikeastaan ihme, että laillinen yhteiskuntajärjestys jaksoi sietää kommunisteja verraten maltillisin ottein koko 1920-luvun ajan. Vuosikymmenen loppua kohden voimistuvalla agitaatiollaan kommunistit tekivät lähes kaiken voitavansa, että valkoisen Suomen kannattajat saivat tarpeekseen ja vaativat heidän toimintansa kaikenpuolista kieltämistä.²⁰⁴ Varesen mainitseman yleisen tulkinnan mukaan kommunistit olivat siis itse se voima, joka synnytti lapualaisuuden yllättävän vastareaktion marraskuussa 1929 ja herätti kansan oudosta "mielenhäiriöstään", joka oli kestänyt ainakin koko 1920-luvun.²⁰⁵

Huolimatta kommunistien vaarallisuudesta, porvareilla oli taipumuksena ylikorostaa kumouksen uhkaa. Tauno Saarela huomauttaa, että käytännön tasolla suomalainen

²⁰² Ohjeita Kansallisen Kokoomuspuolueen pitäjä- ja kyläpääliköille sekä puolueen muille toimihenkilöille. (Hab2), PTA.

²⁰³ Vares 2007, 14-16.

²⁰⁴ Esimerkiksi Lauri Hyvämäen selitys Lapuan liikkeen syntyyn on yleisen mielipiteen kyllästyminen valtiovallan tehottomiin kommunismin vastaisiin toimenpiteisiin. Hyvämäki 1964, 149.

²⁰⁵ Vares 2007, 14-16.

kommunismi tähtäsi lähinnä toimintansa ylläpitämiseen ja pysytteli siten porvarillisen demokratian määrittelemissä puitteissa.²⁰⁶

Eduskuntavaalien alla kommunismin vaarallisuus yhteiskunnallisen järjestyksen vihollisena sekä kommunismin ohjaaminen ja rahoittaminen itärajan takaa nousivat akuuteiksi puheenaiheiksi. Esko Riekin kirjoittamassa vaalijulkaisussa "Kommunismin vaara on torjuttava!" perustellaan kommunismin vastustamista välttämättömänä Suomen itsenäisyyden turvaamisen ehtona. Julkaisun mukaan Neuvostoliitosta johdettu kommunismi pyrkii pesiytymään suomalaisiin työväenjärjestöihin, maaseutuväestöön ja armeijaan sekä tuhoamaan porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen. "Pään pensaaseen pistäminen" ja liikkeen "edessä kumartaminen" on kohtalokasta. "Kommunismin levenemisen" syyksi katsotaan suomalaisten taipumus antaa äänensä ryhmälle, jonka lupaukset ovat maireimpia. Julkaisu korostaa sitä "hyvänahkaisuutta" ja "välinpitämättömyyttä", johon suomalaiset syyllistyvät, mutta siinä ei kuitenkaan haluta piirtää kuvaa "ryssää ihannoivista suomalaisista".²⁰⁷ Julkaisu siis osaltaan näyttäisi viestivän, että kommunistien nousevan kannatuksen mahdollisti "parlamentarismin rämettyminen" sekä populismi – tuo samanlainen "luokkapolitikointi", josta kokoomus tuon tuosta moitti lähinnä maalaisliittoa ja sosiaalidemokraatteja, mutta myös muita porvareita.

"Suomen asema ja velvoitus" -julkaisussa kommunistisen opin peruspiirteinä mainitaan "leppymätön viha muihin yhteiskuntamuotoihin ja imperialistinen valloitushalu". Maa julistaa rauhanrakkauttaan julkisuudessa, vaikka sen III:n internationalen ohjelmassa selväsanaisesti tähdätään köyhälistön suorittamaan aseelliseen vallankumoukseen ja kansalaissotaan. Tämän sodan taistelumuodot ovat "julmemmat kuin minkään tavallisen kansainvälisen sodan", sillä kansalaissota häpäisee "eläimellisyydellään kaikkea sitä, mitä me olemme oppineet pyhänä pitämään".²⁰⁸

Kokoomuslehistössä pyrittiin kaikin tavoin osoittamaan, että kommunismi tähtäsi porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen kaatamiseen. Puheet kommunismin tai Neuvostoliiton rauhanomaisuudesta ja aseistariisunnan autuudesta olivat lehtien mukaan

²⁰⁶ Saarela 2005, 107.

²⁰⁷ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 8, "Kommunismin vaara on torjuttava!", Pienpainatteita, (Od), PTA.

²⁰⁸ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 9, "Suomen asema ja sen velvoitus", (Hab2), PTA.

pötypuhetta.²⁰⁹ Aamulehdessä kommunismi rinnastettiin ilmestyskirjan petoon, joka riistää rauhan maan päältä ja tuhoaa "vuosituhansia vanhat sivistyskansat puhtaan materialismin valheeseen".²¹⁰ Iltalehdessä kirjoitettiin tyypilliseen sävyyn, kuinka eduskuntaan on "väärennetyllä nimellä päässyt pesiytymään puolue, joka ei edes tavoittele olojen kehittämistä yhteisellä isänmaallisella pohjalla, vaan on vieraan maan palkkaama ja tavoittelee oman maan valtio- ja yhteiskuntajärjestyksen täydellistä kumoamista, josta syystä se on rikollisena tuomittu ja voi esiintyä vain väärennetyin nimin."²¹¹ Tätä pidettiin merkittävänä syynä parlamentarismien rappiutilaan.

4.2.2. Suomi läntisen sivistyksen etuvartiona

Kokoomuksella ja muulla venäläisvastaisella oikeistolla oli tapana korostaa Suomen asemaa lännen itäisimpänä etuvartiona idän vaikutuksia vastaan. Ryssävihan lailla etuvartio-ajattelussa korostettiin ikaikaaisuutta, Suomen historiallista roolia länteen poliittisesti ja kulttuurisesti kuuluvana idän ja lännen rajamaana. Toisin kuin oikeisto halusi kuvaa maalattavan, ei etuvartio-ajattelu juontanut juuriaan kovin kauas menneisyyteen. Esimerkiksi Harle ja Moisio mainitsevat, kuinka niin ruotsalaisen kuin suomalaisenkin sivistyneistön nationalismi oli 1800-luvun toiselle puoliskolle asti hyvin venäläismyönteistä. Kokoomuksen syntyjuurien suomalainen konservatismi (fennomania) menestyi tukemalla Venäjän kamppailua länsieurooppalaisia arvoja sekä vallankumouksellisia ideoita vastaan.²¹² Niin kutsuttujen sortovuosien aikaiset venäläistämistoimet veivät kuitenkin pohjaa fennomaanien myöntyvyysuuntaukselta ja vahvistivat tsaariin vihamielisemmin suhtautuneiden asemaa, mm. svekomaaneja, porvarillisia liberaaleja ja aktivisteja.²¹³

Sisällissodan jälkeen etuvartio-ajattelu nousi keskiöön samanaikaisesti venäläisvastaisuuden kanssa. Valkoiset pyrkivät korostamaan Venäjän perivihollisuutta ja Suomen velvollisuutta lännen etuvartiona, jotta "raaoiksi barbaareiksi" kuvatut bolševikit eivät pääsisi levittämään "henkistä turmellustaan" enää muihin suomalaisiin.

²⁰⁹ Esim. Karjala 16.5.1929, pk. "Edesvastuutonta vaalikiihoitusta".

²¹⁰ Aamulehti 7.5.1929. "Kommunismin voima", Nimim. A.L. (mahdollisesti kokoomuksen vaaliehdokas Aina Lähteenoja).

²¹¹ Iltalehti 5.6.1929, pk. "Pääasia vaaleissa".

²¹² Harle & Moisio 2000, 74-75, 82, 84.

²¹³ Harle & Moisio 2000, 75-80.

Venäjän toiseuden korostaminen näyttäytyi suomalaisuuden ja "saastaisen venäläisyyden" tai "itäisen barbarismin" vastakkainasetteluna.²¹⁴

Eduskuntavaaleihin tuotetuissa kokoomuksen painatteissa tämä tulee hyvin esiin. "Suomen asema ja velvoitus" -julkaisussa luodaan vahva rajanveto idän ja lännen välille ja painotetaan Suomen velvoitusta läntisen kulttuurin etuvartiona sekä "eurooppalaisen sivistyksen äärimmäisenä rintamana". Historiaa tarkoituksenmukaisesti tulkiten julkaisussa julistetaan, että

"[i]tä ja länsi ovat ammoisista ajoista seisonet vastakkain, mutta milloinkaan eivät niiden ristiriidat ole olleet niin sovittamattomia kuin nykyhetkellä. [...] Kaksi toisistaan niin periaatteellisesti eroavaa yhteiskunnallista järjestelmää kuin porvarillinen ja bolshevistinen eivät mahdu vierekkäin. [...] Yhteisymmärrys on mahdoton kahden maailmankatsomuksen välillä, joista toisen korkeimpana uskontona on sammumaton viha toisen kulttuurimuotoja vastaan."²¹⁵

Tarkoituksena ei ole ainoastaan luoda käsitystä ainaisesta vastakkainasettelusta idän ja lännen välillä sekä Venäjän perivihollisuudesta, vaan myös yhdistää nykytilanteen vakavuus tähän kontekstiin, jotta kävisi selväksi, että jotain kommunismin nujertamiseksi olisi tehtävä. Venäjä ja venäläiset kuvataan julkaisussa absoluuttisena vihollisena: "idän villiintyneet laumat" ovat barbaarisia ja vihaa levittäviä, jotka kurjistuessaan ja liiallisesti lisääntyessään purkautuvat rajojen yli länteen ja hukuttavat vuosisataisen kulttuurin "ennenkuulumattomiin verivirtoihin". Suomen tärkeän etuvartiot tehtävän tiimoilta alleviivataan puolustuslaitoksen ja armeijan moraalin merkitystä, jottei Neuvostovalta pääse sodan syttyessä puukottamaan porvarillista armeijaa selkään²¹⁶. Viholliskuvan onnistunut luominen edellyttää usein sen pukemista tällaiseen juonen omaiseen narratiiviseen muotoon, josta tulee ilmi myös menneisytdellinen ulottuvuus: "ammoisista ajoista...". Näin historian hyväksi

²¹⁴ Immonen 1987, 100-101. Suomen sisällissodan punaiset miellettiin juuri tämänkaltaisen "punataudin" tartuttamiksi.

²¹⁵ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 9, "Suomen asema ja sen velvoitus", (Hab2), PTA.

²¹⁶ Tämä on tuttu analogia Saksasta, jossa kansallissosialistit ym. syyttivät juutalaisia "selkään puukottamisesta" ensimmäisessä maailmansodassa ja siten osallisuudesta Saksan tappioon. Ks. Esim. Barth, Boris: *Dolchstoßlegenden und politische Desintegration: das Trauma der deutschen Niederlage im Ersten Weltkrieg 1914–1933*. Droste, Düsseldorf 2001.

käyttäminen on pääasiallisesti myyttien rakentamista ja nykyisyydessä harjoitettavan toiminnan perustelua, eli historiapolitiikkaa.²¹⁷

Vihollisen uhasta kertoo myös julkaisu "Jos vihollinen hyökkää!", joka muistuttaa, että "viime sota Venäjän kanssa käytiin vapaustaistelussamme".²¹⁸ Tämä kuvastaa porvareiden taipumusta korostaa Venäjän ja venäläisten osuutta sisällissodassa, jotta suomalaisten keskinäinen vastakkainasettelu ja terrori eivät näyttäytyä niin ikävässä valossa. Julkaisussa leimataan myös Suomen sota 1808–09 osoitukseksi Venäjän aggressiivisesta ja ekspansiivisesta luonteesta ja julistetaan yleisluontoisesti, kuinka Venäjä on lukemattomia kertoja "hävittänyt ja polttanut kyliämme ja pitäjiämme perinpohjin, surmaten väkeä ja ryöstäen taloja"; "...näyttää venäläisen luonteen mukaista olevan hyökätä heikoimman naapurinsa kimppuun niin pian kuin sen laajenemispyrkimys tulee tarpeeksi suureksi".²¹⁹ Edellisen julkaisun tavoin menneisyyden stereotyyppisen tulkinnan avulla pyritään korostamaan Venäjän perivihollisuutta.

Näiden julkaisujen käyttämän retoriikan valossa Neuvosto-Venäjä nähtiin ennen muuta negatiivisena tai pahana toisena, joka on Vilho Harlen mukaan vakavampi vastus, kuin neutraali toinen. Paha toinen on absoluuttinen vihollinen, jonka olemassaolo tulee estää.²²⁰ Toiseuden rakentamiseen käytetyt stereotypiat ovat tässä retoriikassa hyvin tavanomaisia: "barbaarivaltio" ja "villiintyneet laumat". Stuart Hall mainitsee, kuinka "stereotyyppistäminen pelkistää, olemuksellistaa ja luonnollistaa sekä jähmettää eroja". Yksinkertaisilla sekä helposti tunnistettavilla ja muistettavilla luonnehdinnoilla luodaan ja pyritään legitimoimaan yleinen käsitys kustakin toisesta; "luonnollistamisella" ja "jähmettämällä" tarkoitetaan sitten asiantilan vakiinnuttamista luonnollisena ja muuttumattomana.²²¹

Kuten sanottua, julkaisuissa halutaan selvästi korostaa Venäjän muodostaman uhan ikaikaisuutta viittaamalla kauas menneisyyteen. Samalla luodaan kuvaa Suomen vuosisataisesta velvoituksesta ja asemasta lännen etuvartiona. Siten myös käsitys Suomesta voidaan nähdä stereotypiana: maa on "heikompana naapurina" urhoollisesti puolustanut läntisen sivistyksen arvoja, huolimatta Venäjän jatkuvista hyökkäyksistä.

²¹⁷ Edelman 1988, 75-76, 88, 105.

²¹⁸ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 16, "Jos vihollinen hyökkää!", (Hab2), PTA.

²¹⁹ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 16, "Jos vihollinen hyökkää!", (Hab2), PTA.

²²⁰ Harle 2000, 10-12, 18.

²²¹ Hall 1999, 190.

Aamulehdessä kirjoitettiin kuvaavasti, kuinka Suomi on kautta vuosisatojen joutunut seisomaan "verta vuotaen sekä sodan savu ja hengittäen Ruotsin suojana itää vastaan".²²² Karjala-lehdessä toimittaja Kaarlo Riukuniemi loi sen sijaan analogian kommunismin ja sortovuosien välille. Hänen mielestään "Bobrikoff kätyreineen" oli monessa suhteessa nykyisten kommunistien edeltäjä, koska hänkin pyrki nostamaan kansanluokat toisiaan vastaan.²²³ Molemmissa tapauksissa uhan juurien etsiminen menneisyydestä nähtiin tärkeäksi uhan legitimointia vahvistavaksi prosessiksi.

Velvollisuuteen ja oikeamielisyyteen liittyvän aspektin kautta etuvartio-ajattelu nojasi tyypillisiin valtioiden korostamiin käsityksiin, että viholliset uhkaavat omaa kansaa täysin itsestä riippumattomista syistä, ja että vihollisten torjuminen tai tuhoaminen on, paitsi täysin oikeutettua, niin myös velvollisuus.²²⁴ Lukemattomat sodat, kansanmurhat ja etniset puhdistukset on oikeutettu juuri tämänkaltaisen logiikan varjolla: tehtävä on nähty epämiellyttäväksi, mutta se on koettu velvollisuudeksi ja siten välttämättömäksi. Oikeuttamista helpottaa myös omien arvojen mieltäminen itsestään selviksi ja universaaleiksi.²²⁵

Lopuksi voisi vielä mainita, että etuvartio-ajattelu oli helppo nähdä myös turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta. Esimerkiksi kokoomuksen vuoden 1927 vaalikirjassa sanotaan, että Suomen yleisenä turvallisuuden takeena on nähtävä länsimaihin juurrutettava käsitys Suomesta länteen kuuluvana maana – niin luonteensa, sivistyksensä kuin yhteiskunta- ja oikeusjärjestyksensä puolesta. Länsimaissa tulisi ymmärtää, että Suomessa työskennellään vakavasti länsimaisen sivistyksen hyväksi ja sen hengessä. Tällöin "Euroopan omalletunnon" olisi "vaikeata suostua siihen, että Idän ja Lännen raja vedetään uudestaan sillä tavoin, että Suomi joutuu Idän puolelle".²²⁶

4.2.3. Ulkopoliittinen turvallisuus ja puolustuskysymys

Tarton rauhan jälkeen vuonna 1920 Suomen ja Neuvosto-Venäjän suhteet normalisoituivat, mutta pysyivät viileinä koko vuosikymmenen. Neuvosto-Venäjän kannalta suhteissa ongelmia synnyttivät Itä-Karjalan kriisi (1921–1922), Suomen reunavaltioyhteistyö sekä suomalainen äärioikeisto, etupäässä AKS:n voimakas

²²² Aamulehti 25.5.1929, pk. "Oireellinen tapaus Ruotsista".

²²³ Riukuniemi, Kaarlo: "Kolme vuosikymmentä sitten". Karjala 2.6.1929.

²²⁴ Barash 1994, 129-130.

²²⁵ Harle, Vilho: Hyvä, paha, ystävä, vihollinen. Rauhankirjallisuuden edistämisseura ry. Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos, tutkimuksia No. 44, Jyväskylä 1991, 43.

²²⁶ Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1927. (Hab1), PTA.

venäläisvastaisuus ja Suur-Suomi-aatteet. Suomessa itänaapuria pidettiin sen sijaan ainoana todellisena ulkopoliittisena uhkana, ja tätä uhkaa paisutettiin edelleen voimakkaalla ryssän pelolla. Myös Neuvosto-Venäjältä käsin toimiva SKP ja sen vallankumoukseen tähtäävä, laajamittaiseksi uskottu maanalainen toiminta Suomessa lisäsivät suomalaisten epäluuloa ja vihaa naapuriaan kohtaan.²²⁷

Kokoomuksen suhtautuminen Neuvosto-Venäjään ja myöhemmin Neuvostoliittoon oli venäläisvastaisen idealismin kyllästämää eikä ajatus rauhanomaisesta rinnakkainelosta vakuuttanut ketään.²²⁸ Vesa Vares kuitenkin huomauttaa, että kokonaispuitteiltaan 1920-luvun Suomi oli rauhallinen ja vakaa yhteiskunta: hallitukset muodostettiin puoluepoliittista tietä; maan olot olivat rauhallisemmat ja talous vauraampi kuin itä-Euroopan maissa; ja yhteiskunnallinen ja poliittinen kehitys olivat menossa skandinaaviseen suuntaan. Oikeistossakaan Neuvostoliiton hyökkäysuhkaa ei pidetty enää mitenkään akuuttina Itä-Karjalan kriisin lauettua 1922.²²⁹

Vuosikymmenen loppuvuosina suurvallaksi kasvaneen Neuvostoliiton uhka realisoitui uudestaan. Sotilaspiireissä vallitsi käsitys, että tilaisuuden koittaessa Neuvostoliitto valtaisi Suomen.²³⁰ Samankaltainen huoli painoi myös kokoomusta, erityisesti turvallisuuspolitiikan ja maanpuolustuksen parissa ahertanutta Lauri Ingmania. Hänelle ulkopoliittikka oli sama asia kuin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka, eli suhtautuminen itänaapuriin ja kansainvälisen kommunismin uhkaan.²³¹ Vallitsevaksi ulkopoliittiseksi linjaksi muodostui niin kutsuttu "splendid isolation", eli haluttomuus liittoutua länsivaltojen kanssa tai tehdä esimerkiksi hyökkäämättömyyssopimusta Neuvostoliiton kanssa. Uskottiin, että tämä sopimukseton olotila ei ajaisi Suomea Neuvostoliiton "vasalliksi", eikä lukisi maata liian selvästi Neuvostoliitolle vihamielisen Ison-Britannian etupiiriin. Myöskään Kansainliiton toimivuuteen tai todelliseen apuun ei luotu todellista uskoa.²³²

Suomi pyrki siis 1920-luvun lopulla taiteilemaan puolueettomana maana. Oman puolustuslaitoksen – sekä armeijan että suojeluskuntien – kehittäminen korostui tässä

²²⁷ Kallénautio 1985, 68,73-82, 86-91.

²²⁸ Kallénautio 1985, 83-84.

²²⁹ Vares 1991, 81-83

²³⁰ Kallénautio 1985, 123.

²³¹ Vares 1996, 398, 404

²³² Vares 1996, 399-404; Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 16, "Jos vihollinen hyökkää!", (Hab2), PTA. Vaalijulkaisussa mainitaan, että Kansainliiton kykyyn taata kunkin jäsenvaltansa koskemattomuus "[ei] kukaan vakavissaan usko".

tilanteessa entisestään. Kädenvääntö puolustusmäärärahoista oli yleistä porvarillisten puolueiden ja vasemmiston kesken. Vasemmisto vaati niiden supistamista, kun taas porvareiden piirissä sotalaitosta arvostettiin suuresti.²³³ Sotilashyveitä ja armeijaa instituutiona ei sopinut arvostella silloinkaan, kun niissä esiintyi ongelmia ja väärinkäytöksiä.²³⁴ Maalaisliitto – ja osin myös edistyspuolue – oli ratkaisevasti asemoitunut näiden kahden kasantokannan väliin, koska maalaisliitossa ajateltiin, ettei Suomen talous kestäisi maanpuolustuksellisesti tarpeeksi suuren armeijan ylläpitoa.²³⁵

Vuoden 1929 eduskuntavaaleissa kokoomus nosti puolustuskysymyksen yhdeksi tärkeäksi teemakseen. Huolestumista herätti Euroopassa ja erityisesti monissa sosialistihallitusten johtamissa Pohjoismaissa lisääntyvä aseistariisumistrendi. Keskustelu ulkopoliittisesta uhasta kietoutui käsitykseen Suomessa toimivista kommunisteista "viidentenä kolonnana" eli ryhmittymänä, joka sodan syttyessä "puukottaisi" armeijaa selkään ja edesauttaisi vallankumouksen toteutumista.²³⁶ Kokoomuksessa pidettiin kommunistien puheita maanpuolustusresurssien supistamisesta suorana pyrkimyksenä antaa Suomi tarjottimella Neuvostoliiton käsiin. EK:n päällikkö Esko Riekkö painotti kommunismin vastaisessa vaalijulkaisussa, että kommunistien pyrkimyksenä on istuttaa armeijaan kommunistiagitaattoreita, joiden "kiihoitus- ja lahottamistyön" tarkoituksena on sodan syttyessä muuttaa puolustussota kansalaissodaksi.²³⁷ Todellisuudessa uhka oli pitkälti liioiteltu. SKP:n kumoustoiminta Suomen armeijassa oli ollut koko 1920-luvun tehotonta ja pienimuotoista ja sekin vähä murskaantui SKP:n sotilaslinjan organisaattorien vangitsemisissa lokakuussa 1927.²³⁸

Kommunistien ilmiselväksi koetun subversiivisuuden ohella myös muihin puolueisiin kohdistettiin ankaraa kritiikkiä, kun kysymyksenä oli julkisuudessa keskustelua herättäneet kysymykset asevelvollisuusajan lyhentämisestä ja Tanskan mallin mukaisesta puolustusvoimien tuntuvasta supistamisesta. Kokoomukselle nämä puheet olivat kuin myrkkyä. Huhtikuun puoluekokouksessa Ingman paheksui, paitsi vasemmiston, myös maalaisliiton pyrkimyksiä lyhentää asevelvollisuutta sekä yleistä

²³³ Kallenautio 1985, 125.

²³⁴ Vares 1991, 50-54.

²³⁵ Kallenautio 1985, 125.

²³⁶ Immonen 1987, 155.

²³⁷ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 8, "Kommunismin vaara on torjuttava!", Pienpaineita, (Od), PTA.

²³⁸ Upton 1970, 88-89.

"n.s. aatteellista rauhanpropagandaa", joka asettaa maan alttiiksi viholliselle.²³⁹ Myös vaalijulkaisuissa maanpuolustuksen supistamiseen tähtäävien puolueiden toimintaa kutsuttiin muun muassa "rikolliseksi kevytmielisyydeksi" ja tieksi kohti "Venäjän orjuutta".²⁴⁰

Vaalijulkaisussa "Suomen asema ja velvoitus" esitetään pitkiä perusteluja vahvan puolustusvalmiuden puolesta osoittamalla, että usein juuri suurimpien sotien edellä on vallinnut voimakas usko pysyvään rauhaan, ja että nykyhetken kansalliset ja alueelliset ristiriidat ovat suurimpia sitten Napoleonin aikojen. Pahin ristiriita on idän "suunnattoman mätäpaiseen" ja lännen "sivistysmaailman" välillä. Suomen kannalta Venäjän uhka konkretisoituu Itämeren satamiin, joita Venäjän väitetään havittelevan, mikäli ristiriidat puhkeavat suursodaksi.²⁴¹ Retrospektiivisesti katsottuna julkaisussa esiin tuotu ulkopoliittinen uhkakuva vaikuttaa hyvin osuvalta.

Lehdistössä puolustuskysymyksestä puhuttiin jatkuvasti. Keskeinen asian tiimoilta käydyn keskustelun logiikka meni jokseenkin seuraavasti: Suomen ainoa varteenotettava ulkopoliittinen uhka oli Neuvostoliitto, josta oli peräisin myös Suomea "sisältäpäin syövä" kommunismi; vallankumousta valmistelevat kommunistit pyrkivät horjuttamaan armeijaa kiihotustyöllään sekä vaatimalla puolustuksen supistamista tai alasajoa; samanlaisia ajatuksia nostivat esiin myös sosiaalidemokraatit ja maalaisliitto, jotka siten kommunisteja hännystelemällä heikensivät osaltaan maanpuolustusta ja vaaransivat Suomen pyhäksi koetun etuvartiotehtävän.²⁴²

Aamulehdessä nostettiin esille Tanskan päätös käytännössä katsoen lakkauttaa puolustusvoimansa ja mietittiin aseistariisumistrendin vaikutuksia Pohjoismaihin, erityisesti Ruotsissa ja Suomessa. Kirjoittajan mukaan Suomen geopoliittinen asema "hampaisiin asti varustetun" Neuvostoliiton naapurissa määrittää sen puolustuspolitiikan. Tanskan sijainti supistettujen Saksan asevoimien naapurissa on hyvin erilainen. Kirjoittaja ihmettelee myös aseistariisumista kannattavien puolueiden logiikkaa, jonka mukaan puolustusvoimien ylläpitäminen on rahan tuhlausta, sillä Suomi ei pienenä maana kuitenkaan kykenisi puolustamaan itseään tosi paikan tullen.

²³⁹ Puoluekokous 21.4.1929, ptk. (Ca3), PTA.

²⁴⁰ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 9, "Suomen asema ja sen velvoitus", (Hab2), PTA; Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 16, "Jos vihollinen hyökkää!", (Hab2), PTA.

²⁴¹ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 9, "Suomen asema ja sen velvoitus", (Hab2), PTA.

²⁴² Esim. Karjala 27.6.1929, pk. "Kokoomuspuolueen ohjelmakohtia. Puolustuslaitoksen tukeminen"; 29.6.1929, pk. "Rikkinäisiä rintamia"; Iltalehti 11.6.1929, pk. "Linjat selville"; US 5.6.1929, pk. "Puolustuskysymys ja vaalit"; 25.5.1929, pk. "Oireellinen tapaus Ruotsista".

Hänen mukaansa tällainen maanpuolustushengen häviäminen on kautta aikain ollut rappeutuneiden kansojen merkki.²⁴³

Karjala-lehdessä viitattiin toukokuussa vasemmiston vappumellakoihin, jotka lehden mukaan olivat osoitus vasemmiston – niin kommunistien kuin sosiaalidemokraattien – tavoitteesta hyökätä maan puolustusta kohtaan ja ajaa "arveluttavaa puolustusnihilismiä". Lehdessä ihmeteltiin sosiaalidemokraattien logiikkaa, jonka mukaan tuleva sota voitaisiin Suomen osalta välttää ainoastaan, jos puolustusbudjetin paisuttaminen lopetettaisiin ja siirryttäisiin rauhanomaisempaan politiikkaan. Kirjoituksessa tulee esiin myös kokoomuspuolueen yleisesti propagoima kanta Moskovan ohjailemiin kommunistien todellisiin tarkoituksiin rauhanaatteen ja aseistariisumisen suhteen. Esimerkiksi Berliinin vappumellakoihin viitaten kirjoittaja huomauttaa, että "Moskovan tarkoituksena oli kehittää vapunpäivän suuri rauhan mielenosoitus täydelliseksi sodaksi, jopa maailmanpaloksi".²⁴⁴

Maanpuolustushenki oli – ja on edelleen – tärkeä osa kansallista identiteettiä. Kuten sanottua, ulkopoliittisen uhan olemassaolo ja jatkuva julkisuudessa käyty kiistely puolustuskysymyksestä korostivat karkeasti vasemmisto–porvaristo-akselille piirrettyä rintamalinjaa. Porvareille – erityisesti oikeistolle ja kokoomukselle – armeija oli yksi kansallisen identiteetin peruspilareista. Se ei puolueen mukaan ainoastaan turvannut maan rajoja, vaan toimi myös kansalaiskunnan kasvatuslaitoksena, isänmaallisuuden ja terveiden arvojen juurruttajana, kuten myös Suojeluskuntajärjestö.²⁴⁵ Kokoomuksen vaaliohjelmassa painotettiin, että "siveelliset velvoitukset" ja "isänmaallinen mieli" tulee asettaa puolustuslaitoksessa "kasvatuksen ja itsekurin määrittäjiksi".²⁴⁶ Kommunismin suhteen ajatus lienee kulkenut samalla lailla: puolustuslaitosta ja maanpuolustusjärjestöjä ei tarvittu ainoastaan kommunismin torjuntaan, vaan myös kansalaisten kasvattamiseen pois "turmelevista" aatteista ja kommunismin levittämän "sairauden" parantamiseen. Sisällissodan jälkeenhän oli jo noussut tällainen pyrkimys kasvattaa "vieraan tartunnan saastuttamat" punaiset jälleen yhteiskuntakelpoisiksi ja

²⁴³ Aamulehti 27.4.1929, pk. "Maanpuolustus Tanskassa ja meillä".

²⁴⁴ Karjala 16.5.1929, pk. "Edesvastuutonta vaalikiihoitusta".

²⁴⁵ Vares 1991, 50-54; Uino 1994, 447-448.

²⁴⁶ Kansallisen Kokoomuspuolueen vaaliohjelma. Eduskuntavaaleissa v. 1929, (Hab1), PTA.

palauttaa maahan "Jumalan pelko, hyvät tavat ja kristillis-siveellinen maailmankatsomus".²⁴⁷

4.2.4. Kristinuskon puolustaminen, moraalinen siveellisyys ja huliganismi

Konservatiivisen porvarillisen maailmankatsomuksen yhtenä kulmakivenä oli luterilainen kristinusko, jonka varjeleminen idän ateistiselta kommunismilta yhdistyi 1920-luvulla kansalliseen etuvartiotetävä-ajatteluun.²⁴⁸ Ensimmäisen kosketuksen itäisen ideologian vaarallisuudesta porvarillinen sivistyneistö koki sisällissodassa, joka ilmensi traditionaalisten yhteiskuntasiteiden nopeaa murtumista. Uskottu syy siihen, miksi idästä saapuneen "punaviruksen" nähtiin tarttuvan näin helposti suomalaiseen työväestöön, piili suomalaisessa "kulttuurikriisissä" ja moraalisessa rappiossa. Risto Alapuro mainitsee, että yhtenä kantavana syynä sisällissotaan sivistyneistö näki uskonnottomuuden, Jumalan hylkäämisen, ja sotaa edeltäneen erittäin nopean sekularisointikehityksen. Moraalin ja siveellisyyden palauttaminen sekä turmeltuneen kansanosan parantaminen nousivat siis keskeisiksi sivistyneistön tavoitteiksi 1920-luvulla.²⁴⁹ Kokoomuksen vaaliohjelmissa korostettiin läpi 1920-luvun, että "kristillisen uskon ja siveellisen maailmankatsomuksen turvissa on kansamme perhe-elämä kehittynyt yhteiskuntarakennuksen lujaksi perustaksi", mutta tätä perustaa yrittävät erilaiset yhteiskunnalliset voimat särkeä.²⁵⁰

Kokoomuksen johtavien poliitikkojen joukossa oli koulutukseltaan monia uskonmiehiä – mm. teologian tohtorit Paavo Virkkunen, B.H. Päivänsalo ja teologian professori Lauri Ingman – joille ateistinen kommunismi epäilemättä näyttäytyi vihollisena myös tästä uskonnon puolustamisen näkökulmasta. B.H. Päivänsalo valitti ennen vaaleja Uuden Suomen haastattelussa, kuinka bolševismi, "maamme vaarallisin vihollinen" haluaa hävittää ensisijaisesti juuri kristinuskon.²⁵¹ Vaasa-lehdessä hän kirjoitti, että "ihmiskunta on nykyään sairas". Hänen mielestään kaikki poliittiset ja yhteiskunnalliset vaikeudet johtuvat etupäässä sielun sairastumisesta ja pöyristyttävistä väitteistä, ettei sielua olisi olemassakaan. Raamatun tarinaan viitaten hän kertoo, kuinka eräs pappi ja leviitta sivuuttivat tien varteen ryöstetyn ja hakatun miehen, koska he eivät halunneet

²⁴⁷ Luostarinen 1986, 153 (jälkimmäinen lainaus Aamulehdestä 7.4.1918, sit. Luostarinen 1986).

²⁴⁸ Immonen 1987, 123.

²⁴⁹ Alapuro 1973, 46.

²⁵⁰ Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1927. (Hab1); Kansallisen Kokoomuspuolueen vaaliohjelma. Eduskuntavaaleissa v. 1929, (Hab1); Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1924. (Hab1), PTA.

²⁵¹ US 21.6.1929, "Mikä on vaalien tärkein kysymys?".

sekaantua maallisiin asioihin. Päivänsalon mukaan nyky-yhteiskunnassa vallitsee samanlainen mentaliteetti, sillä jumalattomuutta vain päivitellään, mutta asialle ei tehdä mitään: "Eikö meissä ole liiaksi tuon papin ja leviitan mieltä! Moskovalainen antikristillinen kommunismi saa vapaasti virrata maahamme ja myrkyttää kansamme sydämiä". Hänen ihmettelee myös, kuinka Judas Iskariotin muistopatsaan pystyttäneet kommunistit ja heidän "uskolliset aseenkantajansa" saavat vapaasti valita Suomen eduskuntaan kansanedustajia ja "myrkyttää" meidänkin "pieniä karitsoita" vaatimalla uskonnonopetuksen rajoittamista.²⁵²

Uskonnonopetuksen ja kristinuskon puolustaminen liittyivät muissakin kannanotoissa tiukasti bolševismiin vastustamiseen. Vaasassa siteerattiin kesäkuussa kristillistä Kotimaa-lehteä, jossa painotetaan, että valtio ei voi elää ilman sielua (so. kristinuskoa), ja että tuhoamalla tuon sielun bolševismi voi levitä esteettä. Kirjoittaja moittii lopuksi ei-kommunistisia puolueita välinpitämättömyydestä: "Eivätkö monet niistä tee tavalla tai toisella apuripalvelusta kommunistien pyrkimykselle hävittää kristinuskon kansamme elämästä ja yhteiskuntamme sielusta, siten hävittääkseen myös isiltämme perityn länsimaisen yhteiskuntajärjestyksen".²⁵³ Tästä kirjoittajan viimeisestä lauseesta käy ilmi yleinen käsitys jumalattomuuden seurauksista: kristillisen moraalien rapautumista seuraa yhteiskuntajärjestyksen horjuminen.

Aamulehdessä valitettiin uskonnonopetuksen vähentämiseen tähtäävän keskustelun tiimoilta, että "ei milloinkaan ennen ole villiintyminen, siveellisten ja uskonnollisten arvojen väheksyminen ollut niin laajaa kuin nykyään".²⁵⁴ Samasta aiheesta Vaasa-lehdessä kirjoitettiin, että tietyt luokkapuolueet ja poliittiset järjestöt indoktrinoivat lapsiin "tyytymättömyyttä" ja "himokkuutta" murskaamalla heidän "luonnollisen sielullisen pohjansa", jolloin luokkapyyteet astuvat enemmän etualalle.²⁵⁵

Poliittisista puolueista kokoomus piti itseään ainoana todellisena kristinuskon puolustajana. Vaasa-lehdessä nimimerkki "Asiaa seurannut" korostaa, kuinka kokoomus on Suomessa ainoa todellinen kristinuskon asiaa ajava puolue. Esimerkiksi maalaisliitto on hänen mukaansa "sosialistis-materialistisen hengen" vallitseva puolue, jossa on

²⁵² Päivänsalo, B.H.: "Onko kristityn otettava osaa eduskuntavaaleihin?". Vaasa 25.6.1929.

²⁵³ Vaasa 1.6.1929 "Miksi bolshevismi voitti alaa?" (sit. Kotimaa).

²⁵⁴ Aamulehti 16.6.1929, pk. "Vaalit ja uskonnolliset asiat".

²⁵⁵ Vaasa 24.5.1929, "Kasvatuskysymyksistä. Taistelu lapsista".

taipumus erottaa uskonto politiikasta. Juuri tämä kansan kasvattaminen "kypsäksi uskonottomalle politiikalle" johtaa lopulta koko uskonnon syrjäyttämiseen.²⁵⁶

Ajalle tyypillistä sivistyneistön kauhistelemaa moraalista ja siveellistä rappiota kuvastivat myös lisääntyvä väkivalta, rikollisuus ja laiton alkoholi.²⁵⁷ Väkivaltarikollisuus kasvoi huimasti 1920-luvulla ja lähes 40 prosentti henkirikoksista liittyi alkoholiin.²⁵⁸ Yleisesti väkivallasta puhuttiin huliganismina, joka muodostui iskusanaksi. Käsite ilmestyi jo sisällissodassa, jolloin "punaisuus" ja huliganismi rinnastettiin toisiinsa.²⁵⁹ Esimerkiksi C. G. Mannerheim puhui kuuluisassa miekkavalassaan helmikuussa 1918 "Leninin satureiden" ja "huligaanien" karkottamisesta.²⁶⁰ 1920-luvun lopussa huliganismilla viitattiin puoluepolitiikassa ilmenneeseen rikollisuuden ja epäjärjestyksen lisääntymiseen, joka johtui parlamentaarisen järjestelmän heikentymisestä.²⁶¹ Juuri kommunistien toiminta rinnastettiin huliganismiin, koska sitä pidettiin rikollisena – tähtäsihän se kokoomuksen mielestä maanpetoksellisesti vasemmistodiktatuuriin. Esimerkiksi kokoomuksen vaaleihin seipitetyssä propagandalaulussa "Taisteluvaatimus – peistä taittamaan" todetaan, että "miss' yltyy kommunismi, / niin siellä aina rehoittaa / myös hurja huliganismi".²⁶²

Huliganismi oli erillinen teema myös kokoomuksen vaaliohjelmassa, jossa sitä pidetään "siveellisenä turmelluksena".²⁶³ Vaaliohjelmaan viitaten Aamulehdessä ja Karjalassa kirjoitettiin puolueen katsantokantaa kuvaten, että huligaanisuuksia ovat edistäneet yhtäältä bolševistiset opit, toisaalta maassamme järjestelmällisesti kehitetty väkijuomien salakuljetusliike ja salakauppa. Lehtien mukaan "huligaanisuus on päässyt versomaan kommunismin maaperässä" ja se on kasvanut etupäässä sen vuoksi, että monet porvarit ovat vasemmiston tavoin antautuneet rauhoittavalle kannalle kommunismin torjumisen suhteen. Juuri tämä "kommunismin hellävarainen kohtelu", "siveellinen höllyys,

²⁵⁶ Vaasa 28.6.1929, "Kristikansan oikea puolue on kokoomuspuolue", Nimim. "Asiaa seurannut".

²⁵⁷ Esim. Aamulehti 20.4.1929; 14.5.1929, pk. "Eräs väkevä vaikutin veritöihin"; Vaasa 2.5.1929, "Kristillismielisyys ja juoppous".

²⁵⁸ Lehti, Martti: Väkivallan hyökyaalto. 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178. Helsingin yliopisto, Helsinki 2001, 53, 100.

²⁵⁹ Uino 1994, 598; Hietaniemi, Tuija: Lain vartiossa. Poliisi Suomen politiikassa 1917-1948. SHS, Helsinki 1992, 117-118.

²⁶⁰ Kallenautio 1985, 41.

²⁶¹ Uino 1994, 598; Hietaniemi 1992, 117-118.

²⁶² "Taisteluvaatimus – peistä taittamaan", (Hab2), PTA.

²⁶³ Kansallisen Kokoomuspuolueen vaaliohjelma. Eduskuntavaaleissa v. 1929, (Hab1), PTA.

käsityskantojen ja mielipiteiden turmeltuminen" ja kommunistinen "maanpetoksellinen rikollisuus" ovat kasvattaneet huliganismia yhteiskunnassa.²⁶⁴

Iltalehdessä sosialismi rinnastettiin rikollisuuden ja huliganismin kasvuun. Pääkirjoituksen mukaan nuorison yhteiskuntaa kohtaan tuntemaan vihamielisyyden alkusyynä on sosialistinen "nuorisokasvatuksen irvikuva" ja kiihotus: "Meilläkin riehuttaisiin vähemmän yhteiskuntaa vastaan, ja kaikenlainen rikollisuuskin olisi vähempi, jos tuollaista kasvatusta ei olisi jo muutamia vuosikymmeniä harjoitettu nuorison keskuudessa".²⁶⁵

Huliganismi oli epäilemättä helppo mieltää Venäjän tuliaiseksi, koska lisääntyneen rikollisuuden ja väkivaltaisuuden syyksi katsottiin juoppous ja juuri itärajan takaa virtaava laiton alkoholi. Kaikki siihen liittyvä paha oli yhdistettävissä Venäjään: sekä venäläisille krooniseksi katsottu juoppous että konkreettisesti itse viina olivat peräisin idästä ja turmelivat suomalaisia.

Äkkiseltään voisi myös otaksua, että vannoutunut luterilainen saattoi korostaa kommunismin vastenmielisyyttä yhdistämällä toisiinsa bolševismin ja juutalaisuuden. Juutalaisvastaisuutta suomalaisissa aikakauslehdissä ja kirjallisuudessa tutkinut Jari Hanski mainitsee, että näin tehtiin usein. Bolševikkeja kuvattiin karikatyyrisinä juutalaisina roistohahmoina – mutta ei niinkään rotutyyppeinä – ja erityisesti äärioikeiston piirissä puhuttiin kommunismin juutalaisesta syntyperästä. Tosin bolševismista puhuttiin paljon myös ilman minkään näköisiä viittauksia juutalaisiin.²⁶⁶ Tarkastelemisani kokoomuksen sanomalehdissä ja vaalipainatteissa ei eduskuntavaalien alla viitata juutalaisiin kuin muutaman kerran. Ainoastaan Uudessa Suomessa julkaistuissa vaali-ilmoituksissa puhuttiin juuri ennen vaaleja "juutalaiskomissarioista", jotka "nykyään hallitsevat Neuvosto-Venäjää" ja haluavat saada Suomen "ryöstösaaliikseen", mutta tarkempaa yhteyttä kommunismin ja juutalaisten välille ei luotu.²⁶⁷

²⁶⁴ Karjala 15.6.1929, pk. "Taisteluun huligaanisuuksiin vastaan. Yksi vaalien tunnuksia"; Aamulehti 15.6.1929, pk. "Taisteluun huligaanisuuksiin vastaan. Yksi vaalien tunnuksia". Sama, vaaliohjelmasta mukailtu juttu on molemmissa lehdissä, joten kirjoittaja on todennäköisesti kokoomuspuolueen värväämä asessori Gunnar Sahlstein.

²⁶⁵ Ilta-lehti 4.6.1929, pk. "Nuoren väen osa".

²⁶⁶ Hanski, Jari: Juutalaisvastaisuus suomalaisissa aikakauslehdissä ja kirjallisuudessa 1918-1944. Kirja kerrallaan, Helsinki 2006. (pdf-versio: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/yhte/vk/hanski/juutalai.pdf>) [24.11.2010], 147-159.

²⁶⁷ US 1.7-2.7.1929.

Yleisesti ottaen kommunismin ja Venäjän toiseus erottui hyvin selvästi uskonnon ja moraalin näkökulmasta. Ateistinen ja kristinuskoon avoimen vihamielisesti suhtautuva kommunismi edusti porvarilliselle maailmalle moraalista rappiota, joka levitessään rapautti yhteiskuntaa ja näkyi esimerkiksi huliganismin ja rikollisuuden muodossa.

4.2.5. Muiden puolueiden välinpitämättömyys kommunismin ehkäisemisessä

Kokoomuksen retoriikassa painotettiin koko 1920-luvun ajan tarvetta "yhteiskuntaa säilyttävien voimien" yhteen kokoamisesta taistelussa kommunismia vastaan. Vaikka porvarillisen rintaman yhtenäisyys ei 1920-luvulla toteutunut, pyrittiin siihen kuitenkin vuodesta toiseen, tosin vain jos se olisi tapahtunut kokoomuksen ehdoilla. Suhteessa kommunismiin porvarillisen rintaman eheyttäminen merkitsi omaan ryhmään kuuluvien epäilyttävien yksilöiden ja ryhmien arviointia, kuten Marja Vuorinen mainitsee: "Niitä ryhmän jäseniä, jotka odotettavissa olevassa taistelussa heikentäisivät sen selviytymismahdollisuuksia, aletaan myös pitää uhkana"²⁶⁸. Kokoomukselle, joka halusi osoittaa olevansa ainoa todellinen kommunismin vastustaja, lähes kaikki muut puolueet näyttäytyivät potentiaalisina uhkina, sillä ne heikensivät koko ei-kommunistisen rintaman elinmahdollisuuksia. Tätä myös alinomaan painotettiin vaalipropagandassa.

Toukokuussa 1929 Uuden Suomen pääkirjoituksessa todettiin, että "kommunismi voi hyvänä edesauttajanaan turvautua porvarilliseen herkkäuskoisuuteen ja saamattomuuteen". Kirjoittaja ilmaisee voimakkein sanoin harminsä siitä, miten porvarit hyssyttelevät kommunistien toimintaa, vaikka Suomi sijaitsee "bolshevistisen noidankattilan äärellä", ja siitä, kuinka kommunistit voivat harjoittaa "myrkytystään" verhoten sen yksinomaan aatteelliseksi toiminnaksi, jota he pitävät sallittuna.²⁶⁹ Vaasalehdessä kirjoitettiin samansuuntaisesti, että porvarillinen mielipide on suuresti "väsynyt ja turtunut kommunismivaaraan nähden". Molemmissa lehdissä kritiikin pääasiallisena kohteena oli porvarillinen edistyspuolue, jota kokoomus tapansa mukaan kuvaili "sairaana"²⁷⁰ ja heikkona. Vaasan pääkirjoituksessa kritisoiin mm. edistyksen Magnus Lavoniusta ja Juho Vennolaa, joista ensimmäinen oli kirjoittajan mukaan huolestunut "kommunistien ahdistelusta" ja jälkimmäinen taas piti kommunismia vaarattomana "viattomana haaveiluna". Kirjoittajan mielestä tämä on häpeällistä ja suoranaisesti

²⁶⁸ Vuorinen 2005, 247-248.

²⁶⁹ US 29.5.1929, pk. "Porvarillinen nahjusmaisuuks".

²⁷⁰ Esim. "Taisteluvaatimus – peistä taittamaan", (Hab2), PTA.

vahvistaa kommunismia, mutta vieläkin uskomattomampaa on joidenkin porvarien, so. ruotsalaisen puolueen, veljeily kommunistien kanssa.²⁷¹

Aamulehdessä kommunismin kasvamisen syyksi katsottiin "liian laimea" taistelu sitä vastaan.²⁷² Karjala-lehdessä perustelut kulkivat samankaltaiseen suuntaan: lehden mukaan mikään ei edistä kommunismia yhtä tehokkaasti, kuin "yleisen mielipiteen välinpitämättömyys". Lisäksi mainitaan, että jos edes pieni osa niistä uhrauksista, joita on omistettu kieltolain toimeenpanemiselle, olisi suunnattu kommunismin torjuntaan, niin "varmaan eivät olomme olisi niin huonolla kannalla kuin nykyään". Muutenkin kirjoittajan mukaan eduskunnassa keskitytään kaikenlaisiin "toisarvoisiin asioihin", mutta mitään konkreettisia toimenpiteitä – esimerkiksi lainsäädännön kautta – ei kommunismin torjunnassa ole saatu aikaan. Erilaisia komiteoita mm. huliganismin vastustamiseksi ja kieltolain tehostamiseksi on kyllä asetettu, mutta "yhteiskunnan suojelemista kommunismivaaralta ei tähän saakka ole katsottu edes komitean asettamisen arvoiseksi".²⁷³

Porvarillisen rintaman rikkonaisuus oli vaaleihin lähtevälle kokoomukselle todellinen ongelma. Jo oman puoluepoliittisen kriisin takia tukea muilta porvarillisilta puolueilta olisi kipeästi tarvittu. Tulevan vaalitaiston nähtiin olevan kivulias kaikille puolueille, maalaisliittoa ja kommunisteja lukuun ottamatta²⁷⁴. Edistyksen heikon tilan takia sen kanssa ei kuitenkaan haluttu ryhtyä vaaliliittoon, koska sen pelättiin vievän kokoomuksenkin turmioon tulevissa vaaleissa.²⁷⁵ Edistyspuolueeseen kohdistuva kritiikki sen sijaan yltyi kevään ja kesän mittaan. Karjalassa ihmeteltiin, miten edistyspuolue ei mainitse vaaliohjelmassaan halaistua sanaa kommunismivaarasta. Se on kirjoittajan mukaan kuvaava osoitus siitä, että muiden puolueiden piirissä ei käsitetä tämän vaaran todellista luonnetta.²⁷⁶

Kokoomuslehdissä ärsyyntymistä herättivät myös edistysmielisten lehtien kommentit, joita kommunistit saattoivat käyttää porvareita vastaan tai jotka muuten vahvistivat vasemmiston poliittista oikeutusta. Yhtenä esimerkkinä on Turun sanomien (ed.) huomautus, että kokoomuksen puolustusohjelma on "järjetön". Uudessa Suomessa

²⁷¹ Vaasa 8.6.1929, pk. "Taistelu kommunismia vastaan"; Aamulehti 31.5.1929, pk. "Ruotsalaisten puoluekokous".

²⁷² Aamulehti 3.5.1929, pk. "Kommunismin vastustaminen".

²⁷³ Karjala 11.6.1929, "Kommunisteja vastaan alettava tehokas taistelu".

²⁷⁴ Tästä mainitaan mm. Karjala 11.5.1929, pk. "Edistyksen vaalitaistelu".

²⁷⁵ Uuno 1994, 592.

²⁷⁶ Karjala 26.5.1929, pk. "Mistä vaara uhkaa?".

valiteltiin, että "parempaa häntä sosialistit ja kommunistit tuskin ovat voineet itselleen kuvitella, kuin tuo turkulainen edistyslehti. Ja parempaa todistusta eivät työläisjoukot heidän mielestään tarvitse kuin yhden 'suuren porvarillisen lehden' selvät sanat".²⁷⁷

Karjalassa kritisoitiin edistyksen "vapaamielisyyttä" ja "kansan eheyttämistä", joiden nähtiin helpottavan vasemmistoa esittämään "minkälaisia vaatimuksia tahansa". Edistyksen vapaamielisyytenä pidettiin puolueen puhetta perustuslaista ja kansalaisoikeuksista, kun kysymyksessä oli kommunistien vastustaminen. Lehdessä myönnettiin, että ajatus kansan eheyttämisestä on sinällään kaunis ja kannatettava ajatus, mutta kaukana "kylmästä ja kovasta" todellisuudesta. Tämän kaltaisen "lepytyspolitiikan" varjolla kommunistit ovat saaneet jo kymmenen vuotta harjoittaa maanpetoksellista kiihotustaan "yhteiskunnan ja valtion tuhoamiseksi". Lepytyspolitiikan ainoana tuloksena nähdään sosialistien herjaava suhtautuminen puolustuslaitokseen ja suojeluskuntiin; "joka hetki sosialidemokraatit kuvaavat tämän maan vääryyden, sorron, fascismin ja taantumuksen tyyssijaksi, jota ei kannata puolustaa eikä suojella ja jonka lippua he ovat valmiit häväisemään koska tahansa". Lisäksi kommunistit ovat koko tämän ajan yrittäneet "myydä maan bolshevikeille" ja lisänneet vaikutusvaltaansa mm. ammattijärjestöissä, raittiusjärjestöissä, urheiluliitoissa ja osuustoiminnassa. Lopuksi todetaan, että sosialistit saavat kiittää ainoastaan "porvarillista yhteiskuntaa suojeluskuntineen" siitä, etteivät he näänny venäläisten aatoveriensa tavoin keskityslaireilla, maanpaossa tai vankiloissa.²⁷⁸ Tällä viimeisellä huomiolla kirjoittaja haluaa varmaan viitata etupäässä kokoomukseen, vaikka tuleekin puolustaneeksi juuri edistyksen politiikkaa "kansan eheyttämisestä" ja vasemmiston integroimisesta yhteiskuntaan, sillä kokoomuksen politiikan mukaan valtaosa "punakapinaan" syyllistyneistä olisi saattanut istua vielä 1920-luvun lopullakin vankiloissa.

RKP näyttäytyi kokoomukselle ensisijaisesti kahdesta eri katsantokannasta: aitosuomalaisuuden värittämän kielikysymyksen sekä puolueen väitetyn vasemmistomyönteisyyden kautta. RKP:tä syytettiin pelkästään kielikysymyksellä ratsastamisesta ja sen myötä kaikkien muiden tavoitteiden unohtamisesta. Aamulehdessä kirjoitettiin, että "ruotsalaisen puolueen nykyinen poliittinen johto ja sen eduskuntaryhmä ovat syrjäyttäneet kaikki isänmaan yhteisiä elinkysymyksiä koskevat

²⁷⁷ US 14.6.1929.

²⁷⁸ Karjala 30.5.1929, pk. "Edistys vaalitaistelussa"; 12.6.1929, pk. "Lepytyspolitiikka seurauksineen".

alotteet ja velvoituksen, antautuen yksinomaan pelkän kielikysymyksen lumoihin".²⁷⁹ Tätä ajaakseen puolue oli kokoomuksen mukaan valmis tukeutumaan myös vasemmistoon.²⁸⁰ Kyösti Haataja totesi huhtikuun puoluekokouksessa kielikysymyksen tiimoilta, että RKP:n eduskuntaryhmä on "valtiollisessa toiminnassa liittäytynyt yhteistoimintaan sosialistien ja kommunistien kanssa edellyttäen saavansa näiden puolueiden kansallisuusasialle kylmistä piireistä kannatusta omille pyyteilleen...".²⁸¹

Kovaa kritiikkiä kokoomus kohdisti myös sosiaalidemokraatteihin. Toukokuussa Uudessa Suomessa heitä vastaan hyökättiin, koska heidän välinpitämättömyytensä ja osittainen sympatiansa kommunisteja kohtaan herättivät porvareiden piirissä voimakasta ärtymystä. Syinä tähän oli ennen muuta kommunistien tiukempi ote ammattijärjestöstä. Otsikolla "Sosialidemokratia kommunismin suojelijana" kirjoittaja ihmettelee, kuinka sosiaalidemokraatit saattavat pitää kommunismia täysin vaarattomana, vaikka se pyrkii ulkomaisella avustuksella väkivalloin käymään yhteiskuntajärjestystä vastaan. Sosiaalidemokraatit toimivat kirjoittajan mukaan kaksinaamaisesti, koska he tuntuvat vastustavan kommunismia vain, jos se on heille edullista, mutta eivät ole asiasta kiinnostuneita silloin, kun kommunismi suuntautuu "yhteiskuntamme ja maamme vapauden tuhoamiseen". Tällaisella kaksinaamaisella käytöksellään he osoittavat "sisäisen heikkoutensa ja moraalittomuutensa".²⁸² Vaalijulkaisuissa tuli esiin myös sosiaalidemokraattien alisteinen asema kommunistien ja "Moskovan talutusnuorassa".²⁸³

Kokoomuslehdissä oli myös tapana ihmetellä, miksi sosiaalidemokraatit puolustavat kommunisteja, vaikka näillä kahdella on "samat kalastusvedet", jolloin toisen kasvaessa toinen pienenee.²⁸⁴ Kommunismin vastustamisen olisi siis porvarien käsityksen mukaan pitänyt hyödyttää myös sosialisteja, ja Uudessa Suomessa pyrittiinkin tuon tuosta korostamaan, että sosiaalidemokraattien myönteinen suhtautuminen kommunisteihin

²⁷⁹ Aamulehti 31.5. pk. "Ruotsalaisten puoluekokous".

²⁸⁰ US 30.5.1929, pk. "Ruotsinmielisten asenne", 2.6.1929; Aamulehti 7.5. "Kommunismi leviää ruotsalaisseuduilla".

²⁸¹ Kyösti Haatajan alustus kielikysymyksestä. Puoluekokous 21.4.1929, pt. (Ca3), PTA.

²⁸² US 12.5.1929, nimim. "Ent. sosialidemokraatti". On otettava huomioon, että kyseisen nimimerkin käyttö voi olla vain tehokeino, eikä kirjoittaja välttämättä ole entinen sosiaalidemokraatti. Nimimerkki esiintyy Uudessa Suomessa usein ja sen käyttäjän kritiikki on huomattavasti kärkevämpää kuin lehdessä yleensä; Vaasa 14.6.1929, pk. "Sosialidemokraattien vaalitunnuksia".

²⁸³ "Suomalaiskansallisille palkannauttijoille!", (Hab2); "Taisteluvaatimus – peistä taittamaan", (Hab2), PTA.

²⁸⁴ US 7.7.1929.

kostautuu heille itselleen, eikä pienviljelijäin ja sosialistien ystäväksi naamioitu STPV voi aikaansaada muuta kuin Neuvostoliiton kaltaisen maatalouden rappion.²⁸⁵

Paikoitellen sosiaalidemokraatit yhdistettiin kokoomuslehdissä saumattomasti kommunisteihin. Näin oli erityisesti Iltalehdessä. Eräässä pääkirjoituksessa todettiin, että sosiaalidemokratia on kansan vallan kannattaja vain niin kauan kuin sen voimat eivät riitä diktatuuriin: "Tunnettua on, että meidänkin maanosamme kuuluisimmat diktaattorit ovat olleet sosialisteja, olivatpa sitten itse vallanpidossaan 'kommunisteja' tai 'fascisteja'".²⁸⁶ Iltalehdessä sosiaalidemokratian nähtiin antaneen elämän kommunismille.²⁸⁷ Myös Karjalassa molemmat koettiin uhaksi, jota vastaan kokoomuspuolue taistelee "värivivahduksesta" huolimatta: "kommunismien oppi on pohjaltaan sama kuin sosialidemokraattienkin. Erohan itse asiassa on vain menettelytavoissa. Kommunistit eivät sosialistien mielestä ole läheskään niin vaarallisia kuin on porvaristo meidän maassamme". Sekä sosialisteilla että kommunisteilla nähtiin olevan sama päämäärä: "puolustuslaitoksen, uskonnon ja yhteiskunnan kestävien perusteiden hävittäminen".²⁸⁸

Maalaisliittoa ei kritisoitu yhtä voimakkaasti kommunismivaaran unohtamisesta kuin esimerkiksi edistystä tai syytetty samalla lailla kommunistien kanssa veljeilystä, kuten sosiaalidemokraatteja ja ruotsalaisia. Julkisissa kannanotoissa maalaisliiton "luokkapolitiikan" katsottiin ainakin välillisesti hyödyttävän kommunisteja – koska se rappeutti koko järjestelmää, mutta kokoomuksessa todennäköisesti tiedostettiin maalaisliiton tiukka antikommunistisuus. Kokoomuksen mukaan maalaisliiton "hajaannus" ja erimielisyydet saivat monet sen vakiokannattajista (pienviljelijät ja erityisesti kruununmetsätorpparit) siirtymään kommunistien leiriin.²⁸⁹

Osuvan kuvan kokoomusporvareiden käsityksestä oman puolueen ajamien arvojen tärkeydestä ja muiden puolueiden näitä arvoja heikentävästä toiminnasta saa Vaasan pääkirjoituksesta Snellmanin syntymäpäivää edeltäneenä päivänä. "Snellmanin perintö" –nimisessä kirjoituksessa kysytään, olemmeko me suomalaiset kunnioittaneet Snellmanin meille jättämää "suurta siveellistä perintöä". Tyydytykseksi todetaan, että

²⁸⁵ US 15.6.1929, pk. "Mahdollisuuksia ja tehtäviä", 18.6.1929, pk. "Kommunismi ja pienviljelijät".

²⁸⁶ Iltalehti 3.6.1929, pk. "Sisin ajatus".

²⁸⁷ Iltalehti 28.6.1929, pk. "Vahva oikeisto".

²⁸⁸ Karjala 23.6.1929. Ilmoitus lehdessä otsikolla "Sosialistinen asema on nöyryyttävä"; 26.6.1929, pk. "Susi lammasten vaatteissa"; 30.6.1929, pk. "Vaalien aattona".

²⁸⁹ US 1.6.1929, pk. "Hajaannuksesta kokoomukseen"; Vaasa 22.5.1929, pk. "Maalaisliitto hajoamistilassa".

Suomi on saanut lunastettua paikkansa itsenäisten kansakuntien joukossa ja että sivistystyö sekä taloudellinen vauraus ovat edistyneet hyvin. Mutta "suureksi suruksi", kirjoittaja jatkaa, Snellmanin valtio-opin tärkein pilari, kansallishenki, ei ole tähänkään mennessä vakiintunut. Onneksi se on "sentään kunnialla kestänyt ankaran tulikokeensa, kun se suomalaisen veren hinnalla osti Suomen valtion itsenäisyyden vuosisataiselta viholliselta ja sen vihollisen asianajajiksi antautuneilta kymmeniltätuhansilta omilta kansalaisilta". Tämän jälkeen seuraa kärkeviä syytöksiä "kansallishengen kieltämisestä", johon ovat syyllistyneet niin kommunistit ja sosiaalidemokraatit kuin ruotsinkielisetkin.²⁹⁰

Kirjoituksesta tulee ilmi muutamia kokoomuspuolueen identiteettiä määritteleviä seikkoja. Ensinnäkin siinä korostetaan jälleen kerran Venäjän perivihollisuutta "vuosisataisena vihollisena". Toiseksi siinä ylistetään kokoomuksen edustaman aateperinnön jaloutta, uhrautuvaisuutta ja oikeamielisyyttä suhteessa "maanpettureihin". Näin vahvistetaan käsitystä kahtiajakautuneesta yhteiskunnasta, mutta kokoomuksen vastustajana tai vihollisena ei nähdä ainoastaan kommunisteja tai muita "maansa kavaltaneita", vaan myös kaikki ne, jotka "kieltävät kansallishengen" eli ne arvot, jotka kokoomus näki suomalaiskansallisen identiteetin välttämättöminä peruspilareina.

4.2.6. Työmaaterrori ja lakkoilu

Ruohonjuuritasolla kommunismi ilmeni ennen muuta työmailla, joissa ammattiliitoissa vaikutusvaltaa saaneet kommunistit järjestivät työtaisteluita ja hyökkäsivät valkoisia työläisiä ja lakonmurtajia vastaan. Kiristyneessä taloudellisessa tilanteessa lakot merkitsivät vakavaa yhteiskunnallista uhkaa teollisuuspiireille ja valkoisen Suomen talonpojille. Vastakkainasettelu järjestäytyneen – etupäässä kommunistisen – työväen ja valkoisten lakonmurtajien välillä toi mieliin sisällissodan vastakohtaisuudet. Valkoiset puolustivat ikiaikaisia talonpoikaisarvojaan ja "työnvapauttaan", siinä missä kommunistit pyrkivät karkottamaan työmailta paitsi rikkurit myös valkoisten kannattajajoukkoa, kuten suojeluskuntalaisia ja heimosotiin osallistuneita. Porvarit alkoivat puhua työmaaterrorista.²⁹¹

²⁹⁰ Vaasa 11.5.1929, pk. "Snellmanin perintö".

²⁹¹ Siltala 1985, 43-45; Uino 1994, 597.

Vuonna 1920 perustettu Yhtymä Vientirauha oli se organisaatio, joka pyrki turvaamaan Suomeen "työrauhan" ja "työnvapauden" rakentamalla lakonmurtajaorganisaatiota. Kyse oli siis työnantajapuolen pyrkimyksistä hillitä ammattiyhdistysliikkeen toimintaa ja vähentää lakkoilusta aiheutuvia haittoja. Julkisuudessa Vientirauha painotti, että se mursi nimenomaan poliittisia lakkoja, jotka se näki joko kommunistien juonena Suomen ulkomaankaupan tukahduttamiseksi tai palkkalakoiksi maskeerattuina, kohtuuttomien palkkavaatimusten valekaapuun puettuina.²⁹²

Työmaaterrori oli huipussaan juuri eduskuntavaalien alla, toukokuussa 1929, jolloin se huipentui valkoisten julkisiin anteeksipyytöihin. Päästäkseen liittymään ammattiyhdistykseen työntekijä saattoi joutua pyytämään julkisesti anteeksi, mikäli hän oli aiemmin toiminut rikkurina tai osallistunut sisällissotaan valkoisten puolella.²⁹³ Porvareista tämä oli ennenkuulumatonta. Esimerkiksi Iltalehdessä kirjoitettiin, että anteeksipyyntöjen vaatiminen on "häikäilemätöntä isänmaan pettämistä"²⁹⁴. Juha Siltalan mukaan työmaaterroriin vastaaminen oli tällöin lapuanliikkeen esinäytös; valkoisten työläisten oikeuksia lähdettiin puolustamaan rikkurikaartein monesti verisissäkin yhteenotoissa. Vastakohtaisuuksien kärjistyessä työmaaterrori-käsitteellä hyökättiin hiljalleen koko työväenliikettä ja sen vaatimia oikeuksia vastaan.²⁹⁵

Kommunistien "punaisen" työmaaterrorin lisäksi voisi siksi puhua myös "valkoisesta" työmaaterrorista, joka kohdistui järjestäytyneen työväen pyrkimyksiä vastaan. Ammattiyhdistysväen mukaan työmaaterroria olivat työnantajien mustat listat poliittisesti epäilyttävistä henkilöistä sekä niin kutsutut orjakontrahdit, joilla tarkoitettiin työntekijän painostamista pysymään erossa ammattiyhdistysliikkeestä. Esimerkiksi tunnettu työväenliikkeeseen vihamielisesti suhtautunut paperipatruuna Rafael Haarla otti tehtaillaan käyttöön sopimukset, joiden mukaan työntekijä sai kymmenen prosenttia ylimääräistä palkkaa, mikäli ei kuulunut vuoden aikana ammattiyhdistysliikkeeseen.²⁹⁶

Kokoomuksen puoluekokoukseen valmistelemassaan puheessaan Lauri Ingman nosti esiin kommunistien vallan työmailla. Hän ilmaisee, kuinka "rajan takaa johdettu ja rahoitettu" kommunistinen liike on saanut viime aikoina yhä tiukemman otteen

²⁹² Kettunen 1986, 135-137, 255.

²⁹³ Soikkanen, Hannu: Vasemmisto ja suojeluskunnat. Teoksessa Alapuro, Risto (toim.): Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. Wsoy, Porvoo 1998, 67-69; Siltala 1985, 44-45.

²⁹⁴ Iltalehti 16.5.1929. "Huuto kuuroille korville".

²⁹⁵ Siltala 1985, 44-45.

²⁹⁶ Valkonen, Marjaana: Yhdessä elämä turvalliseksi. Suomen ammattiyhdistysten keskusliitto 1930-1947. Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry. Helsinki 1987, 102.

ammattijärjestön johdossa ja miltei kaikissa siihen kuuluvissa työntekijöiden liitoissa. Kommunistien käsialaa ovat olleet lukuisat "työväestölle turmiolliset lakot", kuten satamalakko, Lohjan kalkkitehtaan lakko ja Nokian lakko. Hän jatkaa vielä, että

"maanjärjestyksen kommunistisen liikkeen takana ja johdossa on maanjärjestyksen kommunistisen puolueen toiminta. Vaikka viimeksimainitun johto viime vuonna jotenkin täydellisenä joutui telkien taakse, jatkuu toiminta entisellään ja tulee epäilemättä jatkumaan, niinkauan kuin ruplia vuotaa rajan takaa".²⁹⁷

Ingmanin puheesta tulee hyvin esiin kokoomuksen huoli ulkoisen vallan ohjailemasta kumousliikkeestä, jonka nähtiin kiristävän otettaan lähes kaikista työntekijäjärjestöistä. Kokoomuksen mukaan kommunistien häikäilemättömän toiminnan takia myös esimerkiksi työehtosopimuksia oli vältettävä, jos kommunistit niiden avulla saattaisivat vetää suuret työläisjoukot lakkoihin.²⁹⁸ Työehtosopimusten järkevyyttä pohdittiin myös vaalien alla ilmestyneessä Rafael Haarlan kirjassa Taistelu työehtosopimuksista.²⁹⁹ Aamulehden kirja-arvostelussa ylistettiin Haarlan kirjaa ja esiteltiin kirjan pääpiirteet. Kirjoittajan mukaan Haarla mainitsee, että tekemällä työehtosopimuksia työnantajat pakottavat kaikki järjestäytymättömät työntekijät liittymään ammattiyhdistyksiin ja tulevat siten luoneeksi mahtavan, Moskovasta ohjaillun voiman itseään vastaan. Näin ollen työntekijät joutuvat myös luopumaan omista mielipiteistään ja kannattamaan "kommunistista 'valistustyötä' ja maanjärjestyksellistä toimintaa". Kirjoittaja myöntää, että periaatteessa työehtosopimukset antavat puitteet vakaille ja häiriintymättömille työoloille, mutta Suomessa – "ainoassa maassa, missä ammattijärjestö tottelee kuuliaisesti Moskovian määräyksiä" – tämä ei ole mahdollista, sillä työehtosopimuksilla ajetaan aivan päinvastaista.³⁰⁰ Antikommunismi näytti siis toimivan hyvänä lyömäaseena koko työväenliikettä vastaan, jos kaikenlainen työehtosopiminen oli mahdollista leimata kommunistien juonitteluksi.

Vientirauhan toimitusjohtajan Martti Pihkalan laatimassa kokoomuksen vaalipainatteessa työmaaterrori ja lakkoilu osoitettiin samalla lailla Moskovasta ohjailluksi, maanjärjestykselliseksi toiminnaksi. Ingmaninkin mainitsemasta vuosien 1928–29

²⁹⁷ Puoluekokous 21.4.1929, ptk. (Ca3), PTA; US 22.4.1929.

²⁹⁸ Uino 1994, 597.

²⁹⁹ Haarla, Rafael: Taistelu työehtosopimuksista: silmäys politikoiviin ammatillisiin järjestöihin. Otava, Helsinki 1929.

³⁰⁰ Raevuori, Yrjö: "Taistelu työehtosopimuksista". Aamulehti 30.6.1929.

kymmenen kuukauden mittaisesta valtakunnallisesta satamalakosta sanotaan, että työnantajien suostuminen vaadittuun työehtosopimukseen olisi

"...tietänyt valkoisen työväen uhraamista kommunistisen terrorin alaiseksi, heidän pakottamistaan luopumaan suojeluskunnista, maan virallisesta puolustusvoimasta, heidän pakottamistaan maksamaan veroa kommunistien maanpetokselliseen toimintaan, julkiseen anteeksipyyntöön, että ovat rohjenneet taistella vuonna 1918 maan itsenäisyyden puolesta! [...] Nämä lakot osoittavat selvästi, että työtaisteluilla kommunistien johtamina ei ole taloudellista tarkoitusta, ei työväen olojen parantaminen, vaan että niillä on täydellisesti poliittinen luonne, ja että päinvastoin ollaan valmiit uhraamaan työläiset Moskovan etujen vuoksi. Mutta ne osoittavat lisäksi, että lainsäädännössämme on arveluttavia aukkoja, kun tällaiselle keinottelulle on mahdollisuuksia, ja että ensi tilassa on lailla turvattava oikeus työntekoon ja työrauha."³⁰¹

Vaikka hyökkäys koko työväen oikeuksia vastaan tuntuu painatteessa olevan jokseenkin kovasanaista, niin pyritään siinä kuitenkin korostamaan, että nimenomaan kommunistit ovat vakiintuneiden työolojen pahimpia vihollisia. He eivät työtaistelujen avulla suinkaan pyrkineet työväestön olojen parantamiseen, vaan ainoastaan aseelliseen vallankumoukseen ja kommunistisen diktatuurin pystyttämiseen. Selvästi painatteesta tulee esiin myös analogia vuoteen 1918 ja toiveet kommunistisen toiminnan hillitsemisestä lainsäädännöllisin keinoin. Vuoden 1918 mainitseminen tuo esiin kirjoittajan mieltämän rajalinjan "valkoisen työväen" ja vasemmistolaisen työväen välillä, näin korostaen edellisen vilpittömää pyrkimystä vapaasti tehdä työtään maassa, jonka puolesta on taisteltu. Jälkimmäisen vaatimukset paremmista työoloista on taas helppo rinnastaa kommunistien ja vuoden 1918 kapinoitsijoiden maanpetoksellisuuteen. Mainittujen anteeksipyyntöjen suhteen pitää muistaa, että ammattiyhdistysliike vaati niitä usein entisiltä rikkureilta, jotka olivat jääneet siihen työpaikkaan, johon olivat tulleet rikkureiksi, ja jotka halusivat ajan myötä järjestäytyä. Monet olivat nimittäin tulleet rikkureiksi lisätienestien toivossa, eivätkä valkoisen aatteen tähden.³⁰²

Pauli Kettunen huomauttaa, että 1920-luvun lopun lakonmurtajaorganisaation laajuus nostaa aiheelliseksi kysymyksen tuolloisen työnantajapolitiikan yhteiskunnallisesta

³⁰¹ Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 18. "Kommunistit ja työrauha", pienpainatteita, (Od), PTA. Kursiivi alkuperäinen.

³⁰² Valkonen 1987, 100-101; Kettunen 1986, 136.

legitimaatiosta. Suomessa yksilöllisen "työnvapauden" puolustaminen suhteessa palkkatyöläisintressien kollektiivisuuteen oli huomattavasti keskitetymppää ja tehokkaampaa kuin esimerkiksi Ruotsissa. Eräänä puolustuksena suomalaiset työnantajat sanoivat, että ammattiyhdistysliikkeen kommunistisuus ja itänaapuri eivät antaneet samankaltaisia mahdollisuuksia työmarkkinasuhteiden kollektiiviselle institutionalisoinnille kuin muissa maissa. Työnantajien perusnäkömyksenä oli, että lakot ja yleensä koko ammattiyhdistysliikkeen toiminta oli yhteiskuntajärjestystä vastaan sotivaa toimintaa.³⁰³

Ingmanin aiemmin mainitusta puheesta ja Pihkalan kirjoittamasta vaalijulkaisusta tulee ilmi samanlainen käsitys lakkoilun "turmiollisuudesta" ja työnväen etujen vastaisuudesta. Tämä ilmeni myös kokoomuslehistössä. Karjala-lehdessä pohdittiin, kuinka Suomessa oli ammattiyhdistysliike jo alusta alkaen kehittynyt väärään suuntaan, sillä ammattiyhdistykseen oli huolittu vain sosialistisen puolueen jäseniä, vaikka liikkeen olisi pitänyt olla poliittisesti puolueeton. Sitten kommunistit hiljalleen valtasivat ammattiyhdistysliikkeen ja poliittisesti riippumattomien työläisten sortaminen kiihtyi kiihtymistään.³⁰⁴ Aamulehdessä tuotiin ilmi mainittu käsitys kahtiajakautuneesta työväestöstä: "isänmaallisesti ajatteleva työläinen" kohtasi sortoa ja joutui häväistyksi työpaikallaan koettaessaan "elättää itsensä ja perheensä", siinä missä "n.s. järjestäytyneet työläiset" toimivat sortajina ammattiyhdistysliikkeen tukemina.³⁰⁵

Lehdistön antama kuva kommunistien johtamasta ammattiyhdistysliikkeestä ja sen kyvykkyydestä hallita ja terrorisoida yhteiskuntaa on jokseenkin paisutteleva. "Hetken koittaessa voidaan maatyöt kaikkialla keskeyttää kuin taikaiskusta" julisti eräs Aamulehden otsikko etusivulla.³⁰⁶ Samoin Karjala-lehdessä liikkeen vaikuttavuus korostuu: "Venäjältä käsin voidaan antaa milloin tahansa määräyksiä työselkkausten toimeenpanemisesta, ja kommunistit ovat heti valmiita panemaan käskyt täytäntöön".³⁰⁷ Uhan paisuttelulla pyrittiin todennäköisesti lietsomaan pelkoa porvariin piirissä, jotta työmaaterrorin ehkäisemiseksi kaavailtujen lainmuutosten toimeenpaneminen vauhdittuisi ja yleinen mielipide kääntyisi yhä tuomitsevammaksi ammattiyhdistysliikettä kohtaan.

³⁰³ Kettunen 1986, 137-139.

³⁰⁴ Karjala 4.6.1929, pk. "Työmaaterrori".

³⁰⁵ Aamulehti 7.6.1929, pk. "Työrauha".

³⁰⁶ Aamulehti 8.6.1929. "Ammattijärjestö uhraa miljoonia kommunistiagitatsiooniin".

³⁰⁷ Karjala 15.5.1929, pk. "Ammattijärjestön kokous".

4.3. Antikommunistinen retoriikka

Kokoomuksen antikommunistisessa diskurssissa käytetyt retoriset keinot olivat sävyiltään usein aika voimakkaita, varsinkin nykypäivän lukijalle, jonka on vaikea kuvitella enää törmäävänsä samanlaiseen poliittiseen diskurssiin Suomessa. Tuon ajan retoriikalle tyypillistä olivat "toisen" demonisointi sekä sairauten/likaisuuteen ja terveyteen/puhtauteen liittyvät metaforat, joiden avulla rajanveto "meidän" ja "muiden" välillä saatiin stereotyyppitettyä yksinkertaiseksi sekä helposti ymmärrettäväksi. Toiseuden korostamisessa ja viholliskuvien luomisessa tämä on tavanomaista. Retoriikan tarkastelemisessa tulee lisäksi muistaa, että kielen käytöllä – kuten vertauskuvilla ja metaforilla – ei kuvata objektiivisesti nähtyä todellisuutta, vaan *luodaan* sosiaalista, ihmisten kokemaa maailmaa. Kieli on siten tärkeä ideologian väline, jolla muokataan todellisuutta.³⁰⁸

Kielen avulla tuodaan usein esiin sellaisia mielikuvituksen tuotteita, joita aletaan asteittain pitää oikeasti olemassa olevina objekteina. Tällaiseksi kutsuttu reifikaatio tai objektivisointi tarkoittaa siis sitä, että ihmisen itsensä luoma todellisuus muuttuu annetuksi sosiaalisesti todellisuudeksi. Viholliskuvan luomisessa tämä prosessi alkaa usein nimittelyllä, jolloin viholliselle annetaan jokin (stereotyyppinen) tunnus, usein haukkumanimi. Tämän jälkeen nimittelyn perusteet legitimoidaan erinäisellä todistelulla ja kohteen kuvattu olemus pyritään esittämään hänelle tyypillisenä. Tyypillisyyttä vahvistetaan myyttien luomisella ja historian hyödyntämisellä, jota pohdittiin edellä etuvartio-ajattelun yhteydessä.³⁰⁹

Marja Vuorinen kuvaa, kuinka sisällissodassa 1918 sekä punaisten että valkoisten retoriikka korosti oman puolen oikeamielisyyttä, puhtautta ja siveellisyyttä. Valkoisille tyypillistä oli sairausmetaforan käyttö: sosialismia kuvattiin kulkutaudiksi, punaiseksi rutoksi ja idän kuppataudiksi. Itsemäärittelyssään valkoiset sen sijaan korostivat omaa suoraselkäisyyttään, laillisuuttaan ja puhtauttaan, joka ilmeni itse sodassakin, jossa vastakkain olivat huonosti järjestäytyneet ja raukkamaiset punaiset sekä kurinalaiset, rehdit ja kylmäveriset valkoiset. Lisäksi punaiset pyrittiin rinnastamaan venäläisiin, näin korostaen heidän rikollista maanpetturuuttaan ja ulkopuolisuuttaan. Punaisille keskeistä oli mieltää porvarit yhteiskunnallisten vääryyksien lähteeksi. Taantumuksellinen ja

³⁰⁸ Edelman 1988, 103-105.

³⁰⁹ Harle 1991, 44-45; Aho, James A.: *This Thing of Darkness. Sociology of the Enemy*. University of Washington Press. Seattle 1994.

sotaisa porvarillinen eliitti riisti työväenluokkaa, syyllistyi moraaliseen rappioon sekä naisten alistamiseen. Viholliskuvien luomisessa olivat vahvasti mukana marxilaiset symbolit, kuten luokkaherruuden kahleet, orjanruoska ja nälkäiset lapset.³¹⁰ Myös bolševikkien kuvaamisessa hyödynnettiin sairausmetaforan käyttöä. Kari Immonen mainitsee, kuinka kommunismista puhuttiin sairautena ja sen kannattajista mielenvikaisina. V.I. Leninin käytöstä pidettiin "mielipuolisena" ja "psykopaattisena".³¹¹

Sairausmetafora on ilmeinen niissä kokoomuksen vaalijulkaisuissa ja muissa kirjoituksissa, joissa halutaan korostaa kommunismin muodostamaa uhkaa Suomelle. Aiemmin mainitussa Esko Riekin "Kommunismmin vaara on torjuttava!" –julkaisussa kommunismista puhutaan juuri "kulkutautina" ja "punatautina", jonka "tarttumista" kansalaisiin pidetään vaarallisena. "Kansan terveyden vaalimisen" edistämiseksi on "taudin pesät" hävitettävä. Julkaisun mukaan tautipesät sijaitsevat Venäjällä, jossa "eräänlaisessa esitaistelijain kunnia-asemassa [ovat] Suomen 1918 kapinan sinne paenneet johtajat".³¹² Yhdessä ainoassa Karjalan pääkirjoituksessa kommunismiin tai kommunisteihin viitataan "myrkkynä", "saastana", "myrkyllisenä ilmakehänä", "mädännäisyytenä" sekä "mätäpaiseena".³¹³

Kokoomuksen vaaleihin sepitetyssä laulussa haukutaan järjestään kaikki puolueen vastapelurit, erityisesti kommunistit. Väliotsikon "Pois kommunistit eduskunnasta!" alla suomalaisista kommunisteista puhutaan "kotipolseviikkeina", jotka nuolevat "polseviikkein saappaita" ja lähettävät "pimeyden-enkeleitä" ja "laumoja" kiertelemään ympäri Suomea, jotta "elpyis maassa kerran taas / se Venään verivalta".³¹⁴ Viittaus Venäjän vallan elpymiseen voi viitata joko tsaarin Venäjän aikaan tai sitten sisällissotaan ja punaisten valtaannousupyrkimyksiin venäläisten tuella. Joka tapauksessa voimakas venäläisvastaisuus yhdistettynä kommunistien myyräntyöhön kotirintamalla ja jopa kansanedustuslaitoksessa on ilmeinen.

Valkoisen Suomen antikommunistiselle diskurssille tavallista oli esittää Neuvostoliitto erittäin negatiiviseen sävyyn. Valtiomuotona kommunismi oli harvainvaltaa ja

³¹⁰ Vuorinen 2005, 253-256.

³¹¹ Immonen 1987, 151-155.

³¹² Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 8, "Kommunismmin vaara on torjuttava!", Pienpainatteita, (Od), PTA.

³¹³ Karjala 19.5.1929, pk. "Valheellisuus politiikassa".

³¹⁴ "Taisteluvaatimus – peistä taittamaan", (Hab2), PTA.

diktatuuria, yhteiskuntamallina toteuttamiskelvoton ja sekasortoinen. Kontrasti idän barbaarien ja raikkaan länsimaisen sivistyksen välillä piti olla terävä.³¹⁵ Uuden Suomen tällä ajalla kirjoitetut uutiset Neuvostoliiton tapahtumista kuvaavat bolševikkivaltaa samanlaiseen sävyyn. Esimerkiksi toukokuussa 1929 lehti kirjoitti, kuinka neuvostokoneistoa ja kommunistista puoluetta täytyy "alituisen puhdistaa mädäntyneistä aineksista".³¹⁶ Koko neuvostoyhteiskuntaa pyrittiin kuvaamaan samankaltaiseen tyyliin, rappiollisena ja ihmisarvolle sopimattomana. Kuvaava artikkeli on lehdessä heinäkuussa ilmestynyt "Venäjän seuraava sukupolvi", jossa todetaan murheellisena, että neuvostojärjestelmä kasvattaa lapsista turmeltuneita ja kurittomia, "lastenkodeissa kukoistavat juoppous, korttipeli ja tappelut" ja "hulikaanien sukupolvi" alkaa olla maassa vallitseva; "vain harvoin tapaa ilahduttavia lapsi-ilmiöitä – ja ne ovat silloin enimmäkseen lainsuojattoman 'porvariston' jäännöksen lapsia".³¹⁷ Näin lehti epäilemättä tulee korostaneeksi Venäjän roolia porvarillisten perusarvojen – kuten perheen, kasvatuksen ja moraalin – täydellisenä antiteesinä ja toisena. Ainoana valonpilkahduksena tässä bolševismin turmelemassa maassa nähdään porvarien hengenheimolaiset, tosin nekin häviämässä.

Kesäkuun lopulla, vaalitaistelun loppumetreillä, retoriikka voimistui entisestään sanomalehdistössä. Lehdissä julkaistuissa vaalilipuissa stereotypiat olivat yleisiä. Vaasan alueen vaalilipussa oli lyhyt selostus kaikista puolueista. Maalaisliittoon viitattiin "puol-sosialistisena vallantavoittelijain joukkona"; sosiaalidemokratiasta puhuttiin yksinkertaisesti "lahona puuna"; ja ruotsalaiset olivat "säälittäviä sokeassa kielikiikkossaan". Viipurin alueen vaalilipussa sosiaalidemokraatit olivat "kommunistien kaksoisveljiä"; kommunistit edustivat "petosta, kavallusta, väkivaltaa ja uutta kapinaa" ja RKP:lle annettujen äänien nähtiin menevän "ainakin välillisesti vasemmiston hyväksi".³¹⁸ Tämänkaltaisen retoriikan keinoin vahvistettiin, tiedostaen tai tiedostamatta, 1920-luvulle leimallista musta-valkoista jakoa sosialistien ja porvarien välillä. Tässä jaossa kokoomuksen vaalivastustajat – esimerkiksi maalaisliitto ja RKP – pyrittiin yhdistämään mahdollisimman läheisesti vasemmistoon ja koko vasemmisto edelleen kommunismiin, joka oli kaiken pahan alku ja juuri. Tämä tietysti soti

³¹⁵ Immonen 1987, 151, 169-170, 338.

³¹⁶ US 19.5.1929.

³¹⁷ US 11.7.1929.

³¹⁸ Vaasa 27.6.1929; Karjala 23.6.1929.

kokoomuksen periaatteita vastaan "kansan yhteisten etujen" ajamisesta ja "luokkapolitikoinnin" kavaluudesta.³¹⁹

Kommunisteihin sekä heihin liian suopeasti suhtautuviin liitettyjä viholliskuvia on hyödyllistä pohtia Vilho Harlen sekä Murray Edelmanin erottelulla "positiivisen toisen" (vastustaja) ja "negatiivisen toisen" (vihollinen) välillä.³²⁰ Yllä pohditun kaltaisella retoriikalla pyrittiin selvästi luomaan kuvaa myös vihollisesta, ei ainoastaan poliittisesta vastustajasta. Kuten Edelman mainitsee, vihollisen kuvaamisessa kiinnitetään huomiota sisäisiin luonteenpiirteisiin, jotka kuvaajan mielestä edustavat pahuutta ja vääryyttä. Sairausedmetaforan käyttö sekä yksinkertaiset stereotypiat painottavat nimenomaan sisäisiä luonteenpiirteitä; nämä korostetusti omille arvoille ja luonteenpiirteille vastakkaiset stereotypiat ja muut diskursiiviset keinot pyritään sitten yhdistämään historialliseen kontekstiin, jotta ne tuntuisivat luonnollisilta, ikuisilta ja muuttamattomilta. Aiemmin pohdittu etuvartio-ajattelu toimi juuri tällaisten käsitysten vahvistajana.

Kokoomuksen suhtautumisessa yhtäältä kommunisteihin ja toisaalta muihin puolueisiin näkyy tämä ero viholliseen ja vastustajaan liitettävien retoristen keinojen välillä. Kommunistien kuvaamisessa kokoomuksen diskurssi pyrkii yksinkertaisilla stereotypioilla painottamaan heidän pahuuttaan ja sairaalloisuuttaan – eli tekemään heistä vihollisia. Kommunistit nähtiin kokoomuksen vihollisina joka suhteessa, eikä heidän toiminnassaan voinut eikä saanut olla mitään positiivista. Muiden puolueiden kohdalla vastustus ei ollut niin absoluuttista; siellä täällä kokoomus näki jotain positiivista muiden puolueiden toiminnassa ja saattoi tuoda asian esiin. Muihin puolueisiin kohdistuva kritiikki oli myös tähdätty jonkin verran konkreettisempiin päivänpoliittisiin asioihin, kuin kommunistien ja Venäjän demonisointi Suomen perivihollisena. Esimerkiksi kielikysymyksestä tai maanpuolustuksesta keskusteltaessa argumentteja pyrittiin perustelemaan huolellisesti, mutta toisaalta "luokkapolitikoinnin" ja "ahtaisten etupyyteiden" esiin nostaminen vei keskustelun jokseenkin samalle tasolle antikommunistisen diskurssin kanssa.

Vaikka tämänkaltaisen "negatiivinen toinen" tai vihollinen tuli kokoomuksen antikommunistisessa diskurssissa absoluuttisesti kieltää ja tuhota, niin käytännön tasolla

³¹⁹ Vares 1991, 76.

³²⁰ Harle 2000, 10-13; Edelman 1988, 67.

retoriikka ei vastannut todellisuutta. Kommunistien vangitsemisesta ja sulkemisesta yhteiskunnan ulkopuolelle vallitsi kokoomuksessa jokseenkin yksimielinen käsitys, mutta radikaalimpiin – eli laittomiin – toimenpiteisiin suhtauduttiin epäilevästi. Edes kiihkkomielisimmät eivät ehdottaneet kommunistien surmaamista; pahoinpitelyihin suhtauduttiin lievemmin³²¹, mutta yleisesti ottaen laillisuuden noudattaminen oli lähtökohtana koko maltilliselle oikeistolle ja konservatiiveille.

Tästä syystä antikommunistisen diskurssin retorisia keinoja analysoitaessa ei tule unohtaa erästä tärkeää seikkaa, jonka Toivo Nygård mainitsee. Pohtiessaan venäläisvastaisuutta ja antikommunismia Suojeluskuntalaisen Lehdessä ja Skyddkåristenissä hän toteaa, että lehtien kiivas ja propagandamainen kirjoitustyyli eivät välttämättä tuo esiin toimitusten ja julkaisijoiden todellisia asenteita ja motiiveja. Tässä tapauksessa tarkoituksena oli enemmänkin maanpuolustusvalmiuden nostattaminen kärjistetyllä venäläisvastaisuudella, joka oli tyyliltään ja terminologialtaan ajalle tyypillistä. Se katsottiin sallituksi, jos sen avulla edistettiin tärkeää päämäärää: Suomen puolustusvalmiutta. Kuvaavaa on myös, että suhtautuminen Neuvostoliiton armeijaan oli retoriikaltaan täysin erilaista; siitä haluttiin tietoja, eikä sen vaarallisuutta voinut sivuuttaa sitä halventamalla.³²²

On syytä olettaa, että samankaltainen tyylin ja terminologian tyypillisuus vallitsi myös kokoomuslehdistössä, vaikka niitä ei voi laskea yhtä typistetyn kaltaisen antikommunistisuuden äänitorviksi. Yhtenä tarkoituksenahan kokoomuksella oli yhdistää porvarilliset puolueet, jotta parlamentarismen kriisistä voitaisiin selvitä ja "luokkapolitikointi" viimeinkin työntää syrjään valtiollisesta elämästä. Tästä näkökulmasta katsottuna kommunismin vaarallisuuden korostaminen *kaikkien* puolueiden vihollisena sopi kokoomukselle paremmin kuin hyvin. Päämääränä oli myös kommunistien yhä röyhkeämmäksi käyvän toiminnan hillitseminen ja tietysti oman puolueen nostaminen vuoden 1929 aallonpohjasta, joten puolueella ollut mitään syytä käyttää hillitympää antikommunistista retoriikkaa tähän päämäärään pyrkiessään.

Ristiriita Esko Riekin julkaisemattomien mielipiteiden ja hänen julkaistujen artikkelien välillä on hyvä esimerkki retoriikan ja todellisten mielipiteiden eri

³²¹ Esimerkiksi kokoomuksen puheenjohtaja Kyösti Haataja ei nähnyt kommunisteille annettavissa "selkäsaunoissa" muuta kuin käytännön ongelmia. Neuvottelukokous Suomalaisella klubilla 15.12.1929. Valtuuskunnan työvaliokunnan ptk. 1929 (Cb3), PTA.

³²² Nygård 1985, 469-470.

maailmoista. Kuten jo edellä mainittiin, Esko Riekille kommunismi oli vuoden 1926 jälkeen enää "pieni lainsäädäntöasia". Toukokuussa 1929 Rieki kirjoitti kollegoilleen ja toivoi, ettei "kommunismipöpöä" turhaan korostettaisiin tulevissa vaaleissa, etteivät kommunistit saa siitä rohkaisua.³²³ Ja samoihin aikoihin hän julisti vaalijulkaisussa voimakkain sanoin, kuinka alati paisuva kommunismin "kulkutauti" kaataa porvarillisen yhteiskunnan ja tuhoaa Suomen.

Toinen samankaltainen esimerkki on kokoomukselaisille vaaliluennointsijoille tarkoitettu kirjanen "Kommunismi – mitä se on ja mihin se pyrkii?", jossa kommunismivaara ei näyttäydy läheskään yhtä uhkaavassa valossa, kuin laajalle yleisölle tarkoitetuissa julkaisuissa. Kyseisessä kirjasessa tarkastellaan ensin varsin kiihkottomasti sosialismin syntyä – teollistumisen luomaa laajaa työläisten joukkoa sekä heidän huonoja yhteiskunnallisia olojaan, joista sosialismi ja kommunismi kumpusivat. Tämän jälkeen seuraa kommunismin päämäärien erittelyä, eli muille vaalijulkaisuille tyypillistä "kommunistit tuhoavat porvarillisen yhteiskunnan" –puhetta, sekä esimerkkejä kommunismin rappiosta Neuvosto-Venäjällä. Tästä päästään kysymykseen "Kommunismin soveltamisen edellytyksistä Suomessa". Yllättäen kirjasessa ei maalata kovin uhkaavaa kuvaa kommunismin kaikkivoipaisuudesta ja Suomen vakavasta tilanteesta. Suomalaisten talonpoikien vuosisataisen vapausperinteen takia kommunismissa toteutettava kollektivisointi nähdään sulana mahdottomuutena. Myöskään Suomen työläiset eivät ole kovin alttiita kommunismille, koska heidän oikeuksiaan alettiin parantaa heti maan itsenäistyttyä, jonka takia "työväen osallistuminen valtiolliseen elämään on muodostunut yhdeksi perustekijöistä meidän valtiollisen elämämme järjestelyssä".³²⁴ Kommunismia pelkäävät saattoivat siis julkaisun tuomien johtopäätösten perusteella huokaista helpotuksesta.

4.4. Vaalien jälkeen: kasvava turhautuminen ja maltillinen konservatismi

Kokoomuksella oli ennen heinäkuun alkua ollut pahoja aavistuksia vaalien lopputuloksesta, mutta kuuden edustajapaikan menetys ja kommunistien saamat kolme lisäpaikkaa vaikuttivat pahimmalta mahdolliselta vaihtoehdolta. Kokoomuksen osuus äänistä laski puolueen historian siihen asti alimmalle tasolle 14,5 prosenttiin. Vaaleihin

³²³ Lackman 2007, 206, 210.

³²⁴ "Kommunismi – mitä se on ja mihin se pyrkii?", Pienpainatteita, (Od), PTA. Kirjasessa selvästi ylikorostetaan työläisten laajoja oikeuksia. Ks. luku 2.2 ja 4.2.6.

oli myös uhrattu paljon rahaa ja puolueen talous oli ylipäättään syksyllä 1929 pahasti pakkasen puolella.³²⁵

Syinä tappioon nähtiin kokoomuksen jääminen yksin virkamiesten palkkauskysymyksen kanssa, maalaisliiton ja vasemmiston populismi sekä yleinen parlamentaarisen järjestelmän rappiotila, joka suosi taktikointia ja kansan kiihotusta. Jo toinen paha vaalitappio perän jälkeen nosti kokoomuksessa ilmaan kysymyksen siitä, oliko puolue seuraamassa kutistuvan edistyksen jalanjälkiä ja olivatko äänestäjät maaseudulla lopullisesti hylänneet heidät.³²⁶ Vaalien pääteemaksi noussut antikommunismi ei siis näyttänytkaan ratkaisevan vaaleja, kun kokoomus ei ollut saanut vakuutettua kansaa tai edes porvareita sen vaarallisuudesta. Puolueen johdossa vaalistrategiaa ei haluttu myöntää vääräksi tai kehnoksi, vaikka esimerkiksi vaalijulkaisuihin käytetty valtaisa rahasumma herätti kritiikkiä. Aitosuomalaisen J.O. Ikolan kommentti keskusliiton kokouksessa ilmensi puolueen kahtiajakautuneisuutta; hänen mukaansa puolueen johdon "koko sen 10-vuotinen politiikka on johtanut vaalitappioon".³²⁷

Pettymys ja frustraatio kasvoivat ja tulivat ilmi lehtien palstoilla. Tämänkaltaisen "luokkapyyteiden riemukulku" pani lehtien mukaan monet sivistyneistön edustajat vieroksumaan politiikkaa ja vähensi mielenkiintoa valtakunnan yhteisten asioiden hoitoon. Esiin nousi myös mainittu sivistyneistölle tyypillinen käsitys Suomen kansan kehittymättömyydestä elää kansanvaltaisesti, kun he antoivat äänensä kommunisteille.³²⁸

Aiemmin jo mainittiin, kuinka erityisesti lapuanliikkeen nousua on selitetty turhautumien synnyttämällä aggressiolla. Tämä on esimerkiksi psykologiassa hyvin yleinen selitysmalli sille, miksi erilaiset turhautumat johtavat aggressiivisen käyttäytymisen suosimiseen.³²⁹ Kokoomuksen suhteen poliittisten pettymysten sarja vaikutti epäilemättä siihen, kuinka lapuanliikkeen nousuun vuoden 1929 marraskuussa suhtauduttiin. Kuten Vesa Vares mainitsee, kokoomukselle lapualaiset olivat aluksi

³²⁵ Uino 1994, 611.

³²⁶ Uino 1994, 594-597.

³²⁷ Keskusliiton kokouksen ptk. 6.8.1929 (C1 [digitaalinen versio]), PTA.

³²⁸ Karjala 31.7.1929, pk. "Eduskunnan kokoontuessa"; US 7.7.1929, pk. "Vaalien tuloksia odotellessa"; US 13.7.1929, pk. "Vaalitulosten vaikutus maan politiikkaan".

³²⁹ Barash 1994, 103-105.

ikään kuin "pelastavat enkelit", jotka pistivät vauhtia kommunistien taltuttamiseen.³³⁰ Pitää kuitenkin muistaa, että kokoomuksen vallitseva linja laillisuuden korostamisesta ei muuttunut turhautumisen myötä lakeja omin päin tulkitsevaksi aggressiiviseksi radikalismiksi. Puolueen – erityisesti vanhasuomalaisen – painottama maltillisuus säilyi luonteenomaisena myös lapualaisaikojen alussa, vaikka tämä johtuikin ehkä enemmän käytännön tuomista eduista, kuin kunnioituksesta parlamentarismien kaikkia periaatteita tai kommunistien kansalaisoikeuksia kohtaan. Maltillisuus ei kuitenkaan poissulkenut mahdollisuutta kaventaa parlamentarismia lainsäädännöllisin keinoin. Esimerkiksi ammattijärjestö haluttiin kokonaan lopetettavan.³³¹

Parlamentarismien heikkous nosti luonnollisesti esiin myös ajatuksen vahvasta johtajasta, jonka ajateltiin laittavan valtakunnan asiat järjestykseen. Maalaisliittolaisen Ilkka-lehden esittämän kysymyksen "Missä on se mies?" jälkeen keskustelu kiihtyi porvarilehdistössä.³³² Jossain kokoomuspiireissä kannatettiin "diktaattoria"³³³ yhteiskunnan pelastajana, mutta yleinen kanta puolueessa noudatti esimerkiksi kokoomuksen ministeri Kyösti Järvisen ja puheenjohtaja Kyösti Haatajan kannanottoja. Itsenäisyyden Liiton esitelmätilaisuudessa 26. toukokuuta Järvinen käsitteli puheessaan parlamentarismien tilaa ja tarttui myös "Missä on se mies?" –kysymykseen. Hänen mielestään kansanvaltaisuus ja yksilön vapauden kunnioitus olivat syöpyneet liian syvälle Suomen kansan veriin, jotta se voisi alistua minkäänlaisen itsevaltiuden alaiseksi.³³⁴ Puoli vuotta myöhemmin Haataja totesi, että Suomen kansa on niin "uppiniskainen ja itsepäinen", "että mikään diktatuuri ei pysty sen asioita hoitamaan". Eihän se ollut hyväksynyt monarkismia eikä oikein suvaitse virkamiehistöäkään.³³⁵

³³⁰ Vares 2007, 15-16.

³³¹ Vares 2007, 20-24; Saarela 2008, 765-767.

³³² Uino 1994, 602-603. Retorisella "Missä on se mies?" –kysymyksellä nostettiin esiin parlamentaarinen rikkonaisuus ja joku pätevä mies sen pelastajana.

³³³ Diktaattorista puhui esimerkiksi vanha aktivisti Eino Suolahti. Uino 1994, 603; Diktaattori-sanaan 1920-luvulla liitettävät mielikuvat olivat todennäköisesti vähemmän negatiivisia kuin nykyään. Esimerkiksi Uudessa Suomessa pohdittiin, tuleeko englantilaisesta liberaalipoliitikosta David Lloyd Georgesta "Suur-Britannian diktaattori" mahdollisen parlamenttivaalivoiton myötä. US 25.5.1929. "Saako Englanti diktaattoriksi Lloyd Georgen?". Myöskään Urho Kekkosen humoristista vuonna 1928 julkaistua "Minä olin diktaattori" –pakinaa (Uino 1985, 169-171) tuskin olisi ollut mahdollista kirjoittaa samalla lailla 1930- ja 40-lukujen diktatuurikokemusten jälkeen.

³³⁴ US 27.5.1929. "Itsenäisyyden Liiton eilinen esitelmätilaisuus".

³³⁵ Joulukuussa 1929 kokoomusjohto keskusteli kommunismin torjunnasta ja tuli siihen johtopäätökseen, että laillisten keinojen noudattaminen on paras tapa. Puheenjohtaja Kyösti Haatajan mukaan kommunistien väkivaltainen vangitseminen onnistuisi vain, jos maassa olisi "täydellinen diktatuuri". Muuten suoran toiminnan tie antaisi kommunisteille ainoastaan "marttyyrikuunun" eikä lopullisesti ratkaisisi ongelmaa. Neuvottelukokous Suomalaisella klubilla 15.12.1929. Valtuuskunnan työvaliokunnan ptk. 1929 (Cb3), PTA.

Vuoden 1918 hallitusmuototaistelussa monarkiaa voimakkaasti ajaneiden tulevien kokoomukselaisten olisi voinut odottaa ponnekkaammin kannattavan parlamentarismien kaventamista sillä syyllä, ettei se toiminut kunnolla. Monarkiaa ei kuitenkaan nostettu uudelleen esiin parlamentarismien ajautuessa kriisiin vuosikymmenen lopulla. Vesa Varesen mukaan siitä tuli ainoastaan poliittinen rasite ja tasavaltalaisten "voittajien" pilkkankohde.³³⁶

Kokoomuksen rinnastaminen lapuanliikkeen kaltaiseen talonpoikaiseen massaliikkeeseen tai sen puoleen äärioikeistolaiseen fasismiin ei siis näytä olevan perusteltua. Kokoomuksen identiteettiä leimasi senlaatuinen konservatismi, että se suhtautui epäluuloisesti fasisteihin ja kansallissosialisteihin, koska näiden nähtiin edustavan sivistyneistön halveksimaa "epäpätevyyttä", sivistymättömyyttä ja massapohjaisuutta.³³⁷ Lapuanliike oli juuri tällainen rahvaanomainen, massojen tunteisiin vetoava kansanliike, jonka motiivit ja toiminta saatettiin hyväksyä, mutta ei ilman sivistyneistön ohjausta.³³⁸ Maalaisliitto ja sosialistit sen sijaan näyttäytyivät – kuten mainittua – poliittisen epäpätevyyden esimerkkeinä, osin sivistymättömyytensä ja osin massapohjaisuutensa vuoksi. Vanhasuomalainen Lauri Ingman oli tyypillinen esimerkki kokoomuksen vanhan polven konservatismista. Doktrinääriset oppirakennelmat tuntuivat hänestä vierailta, jos käytäntö ei ollut niitä testannut. Yhteiskunnan muuttaminen perustui traditioiden kunnioittamiseen ja kehityksen airuina täytyivät toimia nimenomaan pätevät ja sivistyneet henkilöt.³³⁹

³³⁶ Vares 1998, 306-307.

³³⁷ Vares 1998, 326.

³³⁸ Vares 2007, 18.

³³⁹ Vares 1994, 38-39.

5. Pohdintaa: kokoomus ja kommunismin uhka

Konservatiivisten puolueiden lailla myös kokoomusta on perinteisesti luonnehdittu kolmella sanalla: koti, uskonto ja isänmaa. Kommunismi oli 1920-luvulla näiden sanojen taakse kätkeytyvien konservatiivis-porvarillisten aatteiden täydellinen vastakohta, sillä se suhtautui epäilevästi porvarillisiin käsityksiin moraalista, kasvatuksesta ja ydinperheestä; se oli ateistinen ja avoimen vihamielinen kristinuskolle; ja se uhkasi porvarillis-kapitalistista kansallisvaltiota julistamalla kansainvälisyyttä ja työläisten vallankumousta.

Tässä tutkimuksessa on pyritty selittämään juuri tätä vastakohtaisuutta ja sen merkitystä kokoomuksen identiteetille. Venäjältä (tai Neuvostoliitosta) peräisin oleva kommunismi näyttäytyi kokoomuspuolueelle vahvana toisena, jonka eroavaisuuden ja vastakohtaisuuden pohjalta rakennettiin puolueen poliittis-kansallista identiteettiä, sen roolia suomalaisessa poliittisessä elämässä ja suomalaiskansallisen kansakunnan luotsaajana. Identiteettitutkijoiden mukaan erot ovat välttämättömiä merkityksen syntymiselle ja siten identiteetin rakentumiselle. Ilman minkään näköisiä vastakohtia, asioiden merkitykset katoavat.³⁴⁰

Kokoomuksen identiteetin ja kommunismin suhdetta on edellisillä sivuilla tarkasteltu kiinnittämällä huomiota puolueen antikommunistiseen diskurssiin, jonka käsitteellistä sisältöä avattiin tutkimuksen alussa. Tämän käsitteen avulla on haluttu kiinnittää huomiota, ei ainoastaan yksinkertaisimpiin antikommunistisiin ajatuksiin ja mielipiteisiin, vaan myös pinnan alla piileviin tarkoituksiperiin ja antikommunismien eri funktioihin. Puhumalla diskurssista voidaan kenties helpommin ymmärtää, että antikommunismi toimi yhtenä välineenä sosiaalisen todellisuuden muokkaamisessa. Kuten ideologia, se pyrki legitimoimaan sitä edustavan ryhmän valta-aseman yhteiskunnassa ja täten rajoittamaan muita – erityisesti sille vastakkaisia – diskursseja tai muita tiettyjä ajatuksia ajavia ryhmittymiä. Suomalaisessa 1920-luvun poliittisessä elämässä kokoomuksen poliittinen diskurssi kietoutui vuodesta toiseen yhä tiiviimmin antikommunismiin. Antikommunismi yhdistyi negatiiviseen Venäjä-kuvaan, jonka äärimuotona oli ryssäviha. Tämä itänaapuriin ja sen aatteisiin kohdistuva antagonismi oli tyypillistä koko porvarilliselle valkoiselle Suomelle, mutta erityisesti poliittiselle oikeistolle, jonka äärilaidalla ryssäviha miellettiin samaksi kuin isänmaallisuus. Näin

³⁴⁰ Harle 2000, 10, 15, 21; Hall 1999, 152-155.

yhdistyneenä sekä antikommunistinen että ryssävihan varaan rakennettu diskurssi hyökkäsivät muita poliittisia diskursseja vastaan. Kommunismin tai "ryssien" tuomitsematta jättäminen saattoi johtaa poliittiseen ja yhteiskunnalliseen paitsioon tai poissulkemiseen.

Valkoisen Suomen tavoin kokoomus syntyi ja kehittyi vuoden 1918 sisällissodan traumatisoimana, minkä takia tämän tapahtuman merkitystä koko vuosikymmenen sisä- ja ulkopoliittiselle kehitykselle ei tule aliarvioida. Sodan seurauksena suomalainen yhteiskunta jakautui karkeasti kahtia ja asettui vastakkain. Kokoomukselle sota merkitsi ennen kaikkea syvää pettymystä, sillä puolueen aatteellinen perintö juonsi juurensa Suomen kansan syvien rivien kunnioittamiseen, runebergiaaniseen ihannekuvaan. Haihtuvan kuvan tilalle tuli käsitys kehittymättömästä kansasta, joka oli valmis myymään maansa "katalalle itänaapurille". Sodassa punaisten puolella taistelleet luokiteltiin maanpettureiksi ja "ryssän kätyreiksi" ja itänaapuriin alettiin yhdistää uusia merkityksiä suomalaisten perivihollisena.

Tällaisen kuvan rakentaminen edellytti viholliskuvien muokkaamiselle tyypillisten keinojen käyttämistä. Näistä tavallisimpia olivat stereotypiat venäläisistä, kommunisteista, punaisista tai näitä "hännystelevistä" ryhmistä. Yksinkertaisia ja helposti ymmärrettäviä stereotypioita toistamalla antikommunistinen diskurssi rakensi viholliskuvaa, jossa vihollisiksi luokitellut esiintyivät oman ryhmän vastakohtina – esimerkiksi sairaina, julmina tai epäinhimillisinä. Historiaa tarkoituksenmukaisesti tulkiten tai mytologisoiden stereotypiat pyrkivät ikuistamaan kohteensa muuttumattomina ja luonnollisina viholliskohteina.

Erojen varaan rakentuvasta toiseudesta voi erottaa ainakin kaksi erilaista tyyppiä. Vilho Harle puhuu neutraalista tai positiivisesta toisesta sekä negatiivisesta tai pahasta toisesta. Saman jaottelun tekee esimerkiksi Murray Edelman vastustajan ja vihollisen välillä.³⁴¹ Kommunismin voidaan katsoa edustaneen kokoomukselle molempia tyyppisiä. Vihollisen hyödyllisyys ("hyvä vihollinen") tuli ilmi eduskuntavaalien alla, kun puolue ajautui kriisistä toiseen ja tarvitsi jotain selkeää yhteistä päämäärää. Vastustamalla kommunismia voitiin kääntää huomio toisaalle puoluetta repiviltä erimielisyyksiltä sekä luoda jonkinlaista yhtenäisyyttä rikkonaiseen porvarilliseen kenttään. Kuten edellä tuli ilmi, ongelmat kasautuivat ja kärjistyivät nimenomaan

³⁴¹ Harle 2000, 17-18; Edelman 1988, 67.

vuoden 1929 keväällä, kun aitosuomalaisuus, äärivasemmiston otaksuttu voimistuminen, talouslama ja halvaantunut eduskuntalaitoksen toiminta lisäsivät kokoomuksen turhautuneisuutta. Tämän turhautuneisuuden ratkaisijana tai lieventäjänä voidaan nähdä lisääntynyt kommunisminvastaisuus ja kommunismin rooli sosiaalista yhtenäisyyttä pönkittävänä vastustajana.

Puolueen antikommunistinen diskurssi korosti kuitenkin enemmän kommunismin negatiivista vihollisuutta, eli absoluuttiseen viholliseen liitettäviä piirteitä, vaikka retoriikka ja todelliset käsitykset eivät aina välttämättä kohdanneet. Edellä pohdittuja kommunismin uhkaan liitettäviä ilmiöitä tarkastelemalla voi päätellä, että "pahan" vihollisen luominen oli ilmeinen puolueen tarkoitus. Vihollisen pahuus ja vaarallisuus ilmeni uskossa sen voimakkuuteen ja kaikkivoipaisuuteen porvarillisen yhteiskunnan tuhoajana.

Tässä ajattelussa merkittävä yhteiskunnan perusteita nakertava tekijä oli moraalinen siveettömyys ja huliganismi, jotka yhdistettiin kommunistiseen ideologiaan ja paikoin koko vasemmistoon. Kristillisen uskon ja sielun hylkääminen sekä kansallishengen hiipuminen näyttäytyivät kokoomusporvarien silmissä syinä yhteiskunnallisiin ongelmiin, jotka ilmenivät jo sisällissodassa ja uhkasivat nyt uudestaan ajaa maan sivuraiteille.

Syynä maan alennustilaan nostettiin kommunistien ohella myös muiden puolueiden itsekkyyks ja välinpitämättömyys – niin kutsutut "luokkapuolueiden ahtaet etupyyteet", jotka kokoomuksen mukaan rampauttivat parlamentarismia ja lisäsivät äärivasemmiston suosiota. Vuoden 1929 vaaleissa kokoomus langetti raskaita syytöksiä muiden puolueiden kontolle liittyen kommunismiuhan vähättelemiseen. Tosiasiassa koko porvaririntama ynnä sosialidemokraatit olivat vuosikymmenen lopussa hyvin antikommunistisia. Kokoomus kuitenkin mieluusti näki itsensä yhteiskuntaa horjuttavan vihollisen ainoana urheana vastustajana.

Puolueen oman erityislaatuisuuden korostaminen tuotiin esiin myös käsiteltäessä maanpuolustuskysymystä. Maanpuolustuksen vahvistaminen ja maanpuolustushengen juurruttaminen koko kansaan jäivät kokoomuksen retoriikassa yksin puolueen vastuulle. Maanpuolustuskysymys liittyi läheisesti sekä antikommunistiseen että venäläisvastaiseen diskurssiin, joiden ytimenä olivat Neuvostoliiton ulkopoliittinen uhka, ryssävihan ja etuvartio-ajattelun kyllästämä käsitys Neuvostoliitosta/Venäjästä ja

venäläisistä sekä suomalaisen kommunismin subversiivisuus puna-armeijan "viidentenä kolonnana". Uhkakuva sopi jokseenkin huonosti suomalaisen kommunismin todelliseen tilaan vuosina 1927–1929, kun SKP:n johtajien ja sotilasorganisaattorien vangitsemiset lähes tuhosivat maanalaisen liikkeen Suomessa.

Kokoomuksen ja muun valkoisen Suomen tirkistysreiästä katsottuna kommunismi oli joka tapauksessa alati läsnä tavallisten ihmisten arjessa, nimittäin työpaikoilla. Ammattiyhdistysliike oli luisunut keväällä 1929 kommunistien käsiin ja kiihtyvä työmaaterrori nostatti valkoisten piirissä pöyristystä, häpeää ja vihaa. Kommunistien järjestämät lakot ja valkoisen työväen sortaminen nähtiin Moskovasta ohjailluksi, yhteiskunnan perusteita tuhoavaksi toiminnaksi. Tästä syystä koko työväenliikkeen tuomitseminen kävi helposti, kun porvarit rakensivat lakonmurtajaorganisaatiota tai kritisoivat järjestäytyneen työväen pyrkimyksiä parantaa työoloja tai tehdä esimerkiksi työehtosopimuksia.

Tämän tutkimuksen pääasialliset lähteet ovat olleet julkaistua materiaalia, jossa – kuten mainittua – antikommunistinen diskurssi tulee voimakkaasti esiin vuoden 1929 vaaleissa. Tämän perusteella voidaan ennen kaikkea päätellä, että kokoomus halusi luoda itsestään kuvan jyrkästi kommunisminvastaisena puolueena. Julkisuuskuvasta ei kuitenkaan ole mahdollista yksiviivaisesti päätellä, että kommunismi nähtiin puolueen pahimpana vihollisena tai ongelmana. Julkaisemattomassa lähdeaineistossa löytyy useita viitteitä, että puolueen johdolle suurempaa päävaivaa aiheuttivat konkreettisemmat ja arkipäiväisemmät asiat kuin "maailmanvalloitukseen tähtäävä kommunismi". Aitosuomalaisuus, muiden kuin kommunistien "luokkapolitikointi" sekä puolueen heikko taloudellinen tila olivat näistä eniten kiisteltyjä.

Julkisuuskuvan kautta puolueen antikommunistisuus kuitenkin vaikutti yhä syvemmin puolueen poliittis-kansalliseen identiteettiin. Aiemmin pohdittu reifikaation lailla kokoomuksen antikommunistinen diskurssi muokkasi sitä sosiaalista todellisuutta, jossa myös kokoomukselaiset olivat toimijoina, joten diskurssin kautta levitetty, laajalti koko yhteiskuntaan ulottuva propaganda vaikutti väistämättä myös puolueen arvoihin ja aatemaailmaan. Antikommunistinen diskurssi oli siis yksi niistä perustoista, jonka päällä kokoomuksen identiteetti kehittyi 1920-luvun mittaan. Kevätkesän 1929 tuomien, lähes ylitsepääsemättömien vaikeuksien myötä antikommunistisen diskurssin merkitys kasvoi entisestään ja loi pohjan puolueen suhtautumiselle lapualaisvuosiin.

6. Lähteet

Alkuperäislähteet

Julkaisemattomat lähteet

Kansallisarkisto, Helsinki

Lauri Ingmanin kokoelma

Porvarillisen työn arkisto (PTA), Helsinki

Keskusliiton pöytäkirjat ja kertomukset 1929

-Keskusliiton vuosikokouksen pöytäkirja 22.4.1929 (C1 [digitaalinen versio])

-Keskusliiton kokouksen pöytäkirja 20.5.1929 (C1 [digitaalinen versio])

- Keskusliiton kokouksen pöytäkirja 6.8.1929 (C1 [digitaalinen versio])

-Kertomus Kansallisen Kokoomuspuolueen Keskusliiton toiminnasta v. 1929.
Päiväty 25.4.1930 (C1 [digitaalinen versio])

-Kansallisen Kokoomuspuolueen Keskusliiton tilikertomus vuodelta 1929. (C1
[digitaalinen versio])

-Kertomus Kansallisen kokoomuspuolueen kunnallisvaalitoiminnasta v. 1928.
Päiväty 15.4.1929. (C1 [digitaalinen versio])

Ohjeita Kansallisen Kokoomuspuolueen pitäjä- ja kyläpäälliköille sekä puolueen muille toimihenkilöille, (Hab2)

Piiriliittojen toimintakertomuksia – Kuopio, Vaasa, Oulu, Naisjärjestöt, KNL 1929
(Eb1)

Piiriliittojen toimintakertomuksia – Uusimaa, Turku, Satakunta, Etelä-Häme 1929 (Eb2)

-Kertomus Etelä-Hämeen Kansallisliiton toiminnasta 1929 (Eb2)

-Kertomus Satakunnan Kansallisseurojen liiton toiminnasta vuonna 1929 (Eb2)

Piiriliittojen toimintakertomuksia – Viipuri, Mikkeli 1929 (Eb3)

Puoluekokous 21.4.1929, pöytäkirja (Ca3)

Valtuuskunnan työvaliokunnan pöytäkirjat 1929 (Cb3)

Valtuuskunta, pöytäkirjat 1929 (Cb1)

Julkaistut lähteet

Porvarillisen työn arkisto (PTA), Helsinki

Kansallinen kokoomus. Eduskuntavaalikirjat (Hab1)

- Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1922. (Hab1)
- Kansallisen Kokoomuspuolueen vaaliohjelma 1922 (Hab1)
- Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1924. (Hab1)
- Kansallisen kokoomuspuolueen vaalikirja 1927. (Hab1)
- Kansallisen Kokoomuspuolueen vaaliohjelma. Eduskuntavaaleissa v. 1929, (Hab1)

Eduskuntavaalit 1929 (Hab2)

- Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 2, "Parlamentarismien kysymys uusissa vaaleissa", (Hab2)
- Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 4, "Maalaisliiton hallituskokeilu", (Hab2)
- Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 6, "Maalaisliiton viimeaikaista politiikkaa", (Hab2)
- Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 9, "Suomen asema ja sen velvoitus", (Hab2)
- Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 16, "Jos vihollinen hyökkää!", (Hab2)
- "Suomalaiskansallisille palkannauttijoille!", (Hab2)

- "Taisteluvaatimus – peistä taittamaan", (Hab2)

Pienpainatteita (Od)

- Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 8, "Kommunismin vaara on torjuttava!" (Od)

- Kansallisen kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 18. "Kommunistit ja työrauha" (Od)

- "Kommunismi – mitä se on ja mihin se pyrkii?" (Od)

Sanomalehdet

Aamulehti 1929

Iltalehti 1929

Karjala 1929

Uusi Suomi (US) 1929

Vaasa 1929

Aikalaiskirjallisuus

Haarla, Rafael: Taistelu työehtosopimuksista: silmäys politikoiviin ammatillisiin järjestöihin. Otava, Helsinki 1929.

Päivänsalo, B.H.: "Onko kristityn otettava osaa eduskuntavaaleihin?". Vaasa 25.6.1929.

Raevuori, Yrjö: "Taistelu työehtosopimuksista". Aamulehti 30.6.1929.

Riukuniemi, Kaarlo: "Kolme vuosikymmentä sitten". Karjala 2.6.1929.

Muut lähteet

Kirjallisuus

Aho, James A.: This Thing of Darkness. Sociology of the Enemy. University of Washington Press. Seattle 1994.

Ahti, Martti: Kaappaus? – Suojeluskuntaselkkaus 1921, Fascismin aave 1927, Mäntsälän kapina 1932. Otava, Helsinki 1990.

Alapuro, Risto: Akateeminen Karjala-Seura. Ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvulla. Wsoy, Helsinki 1973.

- Barash, David P.: *Beloved Enemies. Our need for opponents.* Prometheus Books, New York 1994.
- Barth, Boris: *Dolchstoßlegenden und politische Desintegration: das Trauma der deutschen Niederlage im Ersten Weltkrieg 1914–1933.* Droste, Düsseldorf 2001.
- Eagleton, Terry: *Ideology. An introduction.* Verso, London 1991.
- Edelman, Murray: *Constructing the Political Spectacle.* The University of Chicago Press, Chicago 1988.
- Hakala, Emma: *Toivo Antikaisen tapaus ja kommunismi viholliskuvana Suomessa 1930-luvulla. Poliittisen historian Pro-gradu.* Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Helsinki 2009.
- Hall, Stuart: *Identiteetti. Vastapaino,* Tampere 1999.
- Hanski, Jari: *Juutalaisvastaisuus suomalaisissa aikakauslehdissä ja kirjallisuudessa 1918-1944. Kirja kerrallaan,* Helsinki 2006. (pdf-versio: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/yhte/vk/hanski/juutalai.pdf>) [21.12.2010].
- Harle, Vilho: *Hyvä, paha, ystävä, vihollinen. Rauhankirjallisuuden edistämisseura ry. Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos, tutkimuksia No. 44,* Jyväskylä 1991.
- Harle, Vilho: *The Enemy with a thousand faces. The Tradition of the Other in Western Political Thought and History.* Praeger, London 2000.
- Harle, Vilho & Moisio, Sami: *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka.* Vastapaino, Tampere 2000.
- Hietaniemi, Tuija: *Lain vartiossa. Poliisi Suomen politiikassa 1917-1948.* SHS, Helsinki 1992.
- Hietaniemi, Tuija: "Esko Riekkä mukana maailmanhistoriassa". *Historiallinen aikakauskirja* 106, No 1, ss. 117-119. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 2008.
- Hulkko, Eero: *Maalaisliitto ja lapuanliike. Poliittisen historian Pro gradu –tutkielma.* Helsingin yliopisto, Helsinki 1968.
- Huttula, Tapio: *Nauloilla laadittu laki. Työväentalojen sulkemiset 1929-1932.* SKS, Helsinki 2000.
- Hyvämäki, Lauri: *Kommunisminvastaisen lainsäädännön synty ja Lapuanliike. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.): Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919-1939. Historian aitta XVI.* Wsoy, Porvoo 1964.
- Hyvämäki, Lauri: *Sinistä ja mustaa. Tutkielmia Suomen oikeistoradikalismista.* Otava, Helsinki 1971.

Hämäläinen, Unto: "Voi valkoisia voittajia! 1930-luvulla vallitsi porvarillinen hegemonia, mutta pientä kokoomusta heikensi kamppailu Ikl:n kanssa". Helsingin Sanomat 12.2.2008.

Immonen, Kari: Ryssästä saa puhua... Neuvostoliitto suomalaisessa julkisuudessa ja kirjat julkisuuden muotona 1918-39. Otava, Helsinki 1987.

Jalovaara, Ville: Kirkko, Kekkonen ja kommunismi poliittisina kriisivuosina 1958-1962. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia n:o 200. Helsinki 2007.

Jääskeläinen, Mauno: Suomen kansanedustuslaitoksen historia, osa VII: Itsenäisyyden ajan eduskunta 1919-1938. Eduskunnan historiakomitea, Helsinki 1973.

Kallenaudio, Jorma: Suomi katsoi eteensä. Itsenäisen Suomen ulkopoliittikkaa 1917-1955. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1985.

Karemaa, Outi: Vihollisia, vainoojia, syöpäläisiä. Venäläisviha Suomessa 1917-1923. SHS, Helsinki 1998.

Kettunen, Pauli: Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus: tutkimus sosialidemokratiasta ja ammattiyhdistysliikkeestä Suomessa 1918-1930. Hist. Tutk. 138. SHS, Helsinki 1986.

Kettunen, Pauli: Poliitiikan menneisyys ja poliittinen historia. Teoksessa Ahtiainen Pekka (toim.): Historia nyt. Näkemyksiä suomalaisesta historian tutkimuksesta. Historiallisen yhdistyksen julkaisuja N:o 5. Wsoy, Porvoo 1990.

Klinge, Matti: Vihan veljistä valtiososialismiin. Yhteiskunnallisia ja kansallisia näkemyksiä 1910- ja 1920-luvuilta. Toinen painos. Wsoy, Helsinki 1983 [1972].

Korhonen, Keijo: Naapurit vastoin tahtoaan. Suomi neuvostodiplomatiassa Tartosta talvisotaan 1920-1932. Tammi, Helsinki 1966.

Korjus, Jaakko: Puolueen omatunto. Kokoomuksen nuorten ja kokoomuksen nuorten liiton historia. Kokoomuksen nuorten liitto, Helsinki 1972.

Lackman, Matti: Taistelu talonpojasta. Suomen Kommunistisen Puolueen suhde talonpoikaiskysymykseen ja talonpoikaismielisiin 1918-1939. Kaleva, Oulu 1985.

Lackman, Matti: Esko Riekkö. Jääkäriväriväri, Etsivän Keskuspoliisin päällikkö, SS-pataljoonan luoja. Hist. Tutk. 232. SKS, Helsinki 2007.

Lantta, Kimmo: Sosialidemokraattisen puolueen suhtautuminen kommunismin vastaiseen lainsäädäntöön 1929-1930. Suomen historian Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 1980.

Lehti, Martti: Väkivallan hyökyaalto. 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178. Helsingin yliopisto, Helsinki 2001.

Leino-Kaukiainen, Pirkko: Suomalainen puolue 1905-1918. Teoksessa Leino-Kaukiainen, Pirkko – Uino, Ari: Suomalaiskansallinen kokoomus. Suomalaisen puolueen ja Kansallisen kokoomuspuolueen historia vuoteen 1929. Suomen Kansalliskirja Oy, Tampere 1994.

Luostarinen, Heikki: Perivihollinen. Suomen oikeistolehdistön Neuvostoliittoa koskeva viholliskuva sodassa 1941-44: tausta ja sisältö. Vastapaino, Tampere 1986.

Luukkanen, Arto: "Epäluulon ilmapiiri kalvaa Venäjän ja lännen välejä" (s. D4). HS 1.8.2010.

Mylly, Juhani: Maalaisliitto ja turvallisuuspolitiikka. Suomen ulkopolitiikka ja turvallisuuskysymykset agraaripuolueen politiikassa maan itsenäistymisestä talvisotaan. Osa I: Aktiivisesta heimopolitiikasta passiiviseen isolaatioon 1918-1933. Turun yliopisto, Turku 1978.

Neumann, Iver: Uses of the Other. "The East" in European Identity Formation. University of Minnesota Press. Minnesota 1998.

Nygård, Toivo: Venäläisvastaisuus ja Suur-Suomi –ajatus suomalaisen äärioikeiston ideologiassa. Teoksessa Kemiläinen, Aira (toim.): Mongoleja vai germaaneja? – rotuteorioiden suomalaiset. SHS, Historiallinen Arkisto 86, Helsinki 1985.

Rahkonen, Erkki: "Jos lainsäädäntö on ... puutteellinen tai osoittautuu tehottomaksi...": Tasavallan suojelulain ja muiden 1930 ns. kommunistilakien säätämisprosessit. Suomen historian Pro-gradutyö. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1998.

Ruotsila, Markku: British and American Anticommunism before the Cold War. Frank Cass Publishers, London 2001.

Saarela, Tauno: Suomalainen kommunismi ja rajat. Teoksessa Hannikainen Matti (toim.): Työväestön rajat. Väki voimakas 18, Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Saarijärvi 2005.

Saarela, Tauno: Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923-1930. Hist. tutk. 239. SKS, Helsinki 2008.

Salokangas, Raimo: "Uusi Suomi ja kokoomuspuolue 1930-luvulla". Historiallinen aikakauskirja 83, No 1, ss. 13-22. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1985.

Salomaa, Markku: "Venäjä pitää kiinni vanhoista viholliskuvista" (pk.). HS 14.2.2010.

Siltala, Juha: Lapuan liike ja kyyditykset 1930. Otava, Helsinki 1985.

Soikkanen, Hannu: Vasemmisto ja suojeluskunnat. Teoksessa Alapuro, Risto (toim.): Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. Wsoy, Porvoo 1998.

Suvanto, Pekka: Konservatismi Ranskan vallankumouksesta 1990-luvulle. SHS, Helsinki 1994.

Teräväinen, Erkki: Huomioita lehdistöstä historian tutkimuksen kohteena. Artikkeleja historiasta ja lehdistöstä 1. 2008.

<<http://www.ango.fi/userData/ango/dokumentit/lehdisto1pdf.pdf>> [21.12.2010].

Uino, Ari: Nuori Urho Kekkonen. Poliittisen ja yhteiskunnallisen kasvun vuodet (1900-1936). Kirjayhtymä, Helsinki 1985.

Uino, Ari: Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1918-1929. Teoksessa Leino-Kaukiainen, Pirkko – Uino, Ari: Suomalaiskansallinen kokoomus. Suomalaisen puolueen ja Kansallisen kokoomuspuolueen historia vuoteen 1929. Suomen Kansalliskirja Oy, Tampere 1994.

Upton, Anthony F.: Kommunismi Suomessa. Kirjayhtymä, Helsinki 1970.

Valkonen, Marjaana: Yhdessä elämä turvallisesti. Suomen ammattiyhdistysten keskusliitto 1930-1947. Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry. Helsinki 1987.

Valtioneuvosto 2010, Hallitukset aikajärjestyksessä.

<http://www.valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/tulokset/fi.jsp?report_id=V2> [21.12.2010].

Vares, Vesa: Itsenäisyys ja poliittisen mentaliteetin muutos. Konservatiivisesta elitismistä massa- ja luokkapohjaiseen demokratiaan (1919-1933). Turun yliopisto, Poliittinen historia C:35. Turku 1991.

Vares, Vesa: Suomalaisen konservatistisen tutkimisen ongelmat – Lauri Ingmanin tapaus. Historiallinen aikakauskirja 92, No 1, ss. 36-41. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1994.

Vares, Vesa: Vanhasuomalainen. Lauri Ingman ja hänen poliittinen toimintansa. Wsoy, Juva 1996.

Vares, Vesa: Kuninkaan tekijät. Suomalainen monarkia 1917-1919. Myytti ja todellisuus. Wsoy, Juva 1998.

Vares, Vesa: Kaksi askelta edellä. Kokoomuksen Nuorten liiton historia 1928-96. Wsoy, Juva 1999.

Vares, Vesa: Kokoomus ja demokratian kriisi 1929-1939. Teoksessa Vares, Vesa – Uino, Ari: Suomalaiskansallinen kokoomus. Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1929-1944. Edita Prima Oy, Helsinki 2007.

Vasara, Erkki: Valkoisen Suomen urheilijat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918-1939. SHS, Helsinki 1997.

Vesikansa, Jarkko: "Kommunismi uhkaa maamme". Kommunisminvastainen porvarillinen aktivismi ja järjestötoiminta Suomessa 1950-1968. Helsingin yliopisto, Helsinki 2004.

Vesterinen, Seppo Kansallisen edistyspuolueen suhtautuminen Lapuan liikkeeseen v:n 1931 presidentinvaaleihin saakka. Suomen ja Skandinavian historian Pro gradu – tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 1968.

Virtamo, Tuija: Lain voimalla kommunismia vastaan. Lapuanliikkeen painostuksen vaikutus ns. kommunistilakien syntyyn vuosina 1929-1930. Poliittisen historian Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki 1989.

Vuorinen, Marja: Herrat, hurrit ja ryssän kätyrit – suomalaisuuden vastakuvia. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. Wsoy, Helsinki 2005.

Liitteet

LIITE 1.

Kansallisen Kokoomuspuolueen vaalijulkaisuja eduskuntavaaleissa 1929³⁴²

1. Mistä vaaleissa on kysymys? Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 1. Helsinki 1929.
2. Parlamentarismin kysymys uusissa vaaleissa. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 2. Helsinki 1929.
3. Politiikka ja taloudellinen elämä. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 3. Helsinki 1929.
4. Maalaisliiton hallituskokeilu. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 4. Helsinki 1929.
5. Virkamiesasia eduskunnassa. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 5. Helsinki 1929.
6. Maalaisliiton viimeaikaista politiikkaa. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 6. Helsinki 1929.
7. Asevelvollisten palvelusaika. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 7. Helsinki 1929.
8. Kommunismin vaara on torjuttava! Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisuja N:o 8. Helsinki 1929.

³⁴² Koottu seuraavien lähteiden perusteella: Uino 1994, 619-621; Keskusliiton kokouksen ptk. 20.5.1929 (C1 [digitaalinen versio]), PTA. Julkaisut nro 19-21 mainitaan ko. pöytäkirjassa, mutta niitä ei löydy arkistomateriaalista. Voi olla mahdollista, että niitä ei ole edes laadittu tai painettu.

9. Suomen asema ja sen velvoitus. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 9. Helsinki 1929.
10. Asutusiasia. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 10. Helsinki 1929.
11. Maalaisliitto ja kansan verotaakka. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 11. Helsinki 1929.
12. Sunilan hallituksen loistoyritys. Eläkkeitä ja ikälisiä eräille kapinarikollisille. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 12. Helsinki 1929.
13. Pienviljelijän taloudellinen asema. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 13. Helsinki 1929.
14. Eräitä Kansallisen Kokoomuspuolueen maatalouspolitiikan nykyhetken kysymyksiä. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 14. Helsinki 1929.
15. Lepäämään jätetty sairastakuutuslaki ja sosialivakuutuskysymys kokonaisuudessaan. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 15. Helsinki 1929.
16. Jos vihollinen hyökkää! Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 16. Helsinki 1929.
17. Puunjalostuksen merkitys Suomelle. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 17. Helsinki 1929.
18. Kommunistit ja työrauha. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 18. Helsinki 1929.
19. Puolustusasiasta. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 19. Helsinki 1929.
20. Suomalaisuus voittoon! Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 20. Helsinki 1929.
21. Sisäinen järjestys Suomessa. Kansallisen Kokoomuspuolueen julkaisu N:o 21. Helsinki 1929.